

*Ma este elmosogattam éppen nyolcra.
Rakosgattam a bögréket fel a polcra.
Kettő van fületlen, de előlről szépek,
Egészen olyanok, mint a többi: épek.
Csak a fületlen részt hátulra kell tenni,
S nem kell azt a hibát úgy szemügyre venni.*

*Most eszembe jutott sok felebarátom,
Hogyha képletesen fületlennek látom,
Úgy teszem-e őket életem polcára,
hogy ne lássunk mindig arra a hibára?
Hanem csak a szépre, hanem csak a jóra,*

*Mert (csak ha így térek egyszer nyugovóra)
Akkor tesz el úgy az igazságos Isten
– Ahogy a bögréket rakosgattam itt lenn –
A mennyei polcra nagy irgalmú szemmel
Hátrafelé az én letörött fülemmel.*

*(Túrmezei Erzsébet
Fületlen bögre)*

BULÁNYI GYÖRGY

A FORRÁS (görög nyelven: „PÉGÉ”)

Élete van a szavaknak. Olykor csendes, olykor fényes. A „forrás” idáig számomra szépen megbújt a szótár egy nem sokat forgatott lapján. Csakhogy a minap történt valami. Egy igénytelen kis bokor igényt jelentett be: legyen már neki is valami neve. Neve, ami az övé. Neve, amely a bokor minden ágát-gallyát eszünkbe juttatja... és nemcsak az egyiket... S ekkor a szótár ama nem sokat forgatott lapjáról előugrott a „forrás”. Bemutatkozott szépen görögül, mert ezt mondta: „PÉGÉ vagyok, és én leszek majd a bokor neve”. A nevek kedvessé lesznek számunkra, ha olyanok viselik, akik kedvesek számunkra. Így lett nekem

XXII. évfolyam 10. szám 2015. október

A Koinónia régebbi számai elérhetők:
www.faragoferenc.webnode.hu

Bulányi Gy. A forrás	2931
Ferenc pápa, Beszéd...	2934
György L. Vetélkedés és szimbiózis	2940
Merza J. A kisközösség...	2944
Polinger Á. Mi közünk az abortuszhoz?	2948
Dryp, Kerti napló...	2952
Király I. Egy káfir sóhaja	2954
Gromon A. A dühös Jézus	2955
Kedves Peppínó!	2960
Totya elment...	2964

«Az emberi elköteleződés folyóirata – családunkért, nemzetünkért, mindenkiért – Isten Országá megvalósulásáért.»

Elérhetően: koinonia tarsak@gmail.com

kedvessé ez a szó: „forrás”.

Ha már kedvessé lett, akkor szerepeltetni kell. Írni kell tehát róla valamit. Valamit a múltjáról, a szó történetéből. Lehetne írni arról, hogy mekkora és milyen szerepe volt Arany János vagy a népballadák nyelvében, József Attila vagy Paul Claudel költészetében. Meg is írnám, ha a nevet kapó kis bokor a Költészet Országában sarjadt volna bokorrá. De bokrunk egy másik Országának köszönheti létét, s ezért úgy illik, hogy Országához illő legyen a múltba ásásunk.

Ebben az Országban sokan használták már előttünk - ha nem is tulajdonnévként - a forrás szót. Az Ország múltbéli nagyjai. Az Ország fő-fő Könyvének, az Ó és Új könyvgyűjteménynek a szerzői; emberi szerzői és isteni sugalmazója egyaránt, tehát maga a Szent Lélek is. Használta azt a „forrás” szót maga az Ország Királya is, amikor közöttünk járt.

Mi minden jutott eszükbe, amikor ajkukra vettek téged, „forrás”? Mindenekelőtt az, ami vagy; ami vagy akkor is, ha nem gondolunk reád: mindenekelőtt *vízforrásra* gondoltak, Aztán gondoltak különféle szép *tulajdonságokra*, amelyeket már a te szépséged juttatott eszükbe, Végül

eszükbé hoztál olyan forrásokat, amelyekből nem víz, hanem az Ország legfőbb javai fakadnak.

1. A FORRÁS VÍZFORRÁST JELENT

A forrás is teremtett valóság. Volt idő, amikor még nem volt; amikor még csak az úr és az általa birtokolt és Vele-Egy Bölcsesség létezett: „Engem már megfogantak, amikor még nem törtek elő a vízforrások... jelen voltam, amikor kijelölte helyét a vízforrásoknak...” - énekli magáról a Bölcsesség (Péld. 8,24,28). Csak az időben került sor rá, hogy a forrás - legyen. Létével megelőzte az embert; az Édenben már várta őt: „...és ember még nem volt, aki művelje a földet, de forrás tört fel a földből...” - olvassuk a Teremtés könyvében (1Móz 2,6).

A kinyilatkoztatás kultúrköre olykor nem különböztet mester-ok és eszköz-ok között; azaz eltekint a természeti okoktól, s csak a minden ok mögött levő isteni ősokra figyel. Olyankor is, amikor a vízforrásra gondol. Ezért a forrás - áldás, az Isten ajándéka. S ha a forrás nem ad vizet - akkor átok, Isten büntetése. Vízben szegény vidékeken különösen is.

Őseinknek a forrásról eszükbé jutott a vízözön: „...a nagy tenger összes forrásai előtörtek... és előtűntek a vizek forrásai haragod lelkének lehelletére.” (1Móz 7,11; Zsolt 17,16). Eszükbé jutott a kimenekülés Egyiptomból: „a meg nem szűnő folyó forrása helyett emberi vért adtál a gonoszoknak” (Bölcs 11,7). A próféták a források pusztulását ígértek a bűnök következményeként: „...elválik a patak medrétől a forrás, kiszárad és nem lesz többé” - énekli Izaiás (Iz 19,7); „és kiszáritja ereit és tönkre teszi forrásait...” - fenyeget Isten nevében Ozeás (Oz 13,15). Az apokaliptikában is szokásos ez a büntetés-kép. Szerepel a patmoszi látomás képei között is: „és ráesett a csillag a vizek forrásaira... az angyal kiöntötte csészéjét a vizek forrásaira, és vérré váltak...” (Jel 8,10; 16,4).

E sötét képeknél gyakoribb az, hogy a forrás - ajándék, jutalom, áldás. A választott nép visszaemlékezik a sziklából fakasztott vízforrásra, a vándorlás napjaiból: „Úristen, nyiss nekik élő víz forrást, hogy ihassanak bőséggel és megszűnjön a zúgolódás” (4Móz 20,6) - imádkozza Mózes. S emlékezik rá a Zsoltáros is: „Te fakasztod fel a forrásokat és patakokat... aki a sziklákat vízforrássá változtattad át...” (Zsolt 73,15; 112,6). Sőt, emlékezik rá - még századok múltával is - a környék pogánysága: „ott a keserű források édesekké lettek, hogy ihassanak” (Judit 5,15).

Forrás nélkül el nem jutottak volna az Ígéret Földjére. Az Ígéret utolsó-végső földjétől a messiási országtól is elválaszthatatlan a forrás: „Azon a napon forrás fakad Dávid házában és Jeruzsálem lakosainak a bűn és tisztátalanság ellen” - így énekel Zakariás (Zak 13,1), Izaiást pedig nevezhetnők a forrás prófétájának is, mert nála a forrás alakítja majd át a messiási Ország földjét, s a forrás veszi majd el e messiási Ország lakóinak a szomját:

Akkor ugrándoz, mint szarvas, a sánta, és ujong a néma nyelve, mert a

pusztában víz fakad és patakok a kietlenben, És tóvá lesz a délibáb és a szomjú föld vizek forrásaivá... (35,6-7). Kopasz hegyeken folyókat nyitok és a rónák közepén forrásokat, a pusztát vizek tavává teszem, és az aszú földet vizeknek forrásaivá (41,18). Nem éheznek és nem szomjúhozhatnak, nem bántja őket délibáb és a nap; mert aki rajtok könyörült, vezeti őket, és őket vizek forrásaivá viszi (49,10). És olyan lesz, mint a megöntözött kert, és mint vízforrás, amelynek vize el nem fogy (58,11).

Nemcsak az Isten áldja az embert a forrással, hanem az ember is áldja az Istent a forrásért. Erre biztat a Jelenések Könyvének angyala: „Imádjátok azt, aki teremtette a mennyet és a földet, és a tengert és a vizek forrásait” (Jel 14,7). Sőt a forrás is bekapcsolódik a teremtett dolgok Istent dicsérő kórusába; akár Tóbiás és Sára közös imájában:

Urunk, Atyánk Istene, áldjon Téged az ég és föld, a tenger és a források, és minden teremtményeid, amik csak ezekben vannak (Tob 8,7).

akár a tűzbe vetett bárom ifjú imájában:

Áldjátok, források, az Urat, dicsérjétek és magasztaljátok Őt mindörökké /Dán 3,77/.
A forrás nagyon nagy ajándék: megítat és megtisztít; sőt, életre kelve Istent dicsérő énekbe kezd... Bokor, aki a forrásról nevezed magad itass, tisztíts és énekelj... énekelj a régi dalokhoz méltó új énekeket!

2. A FORRÁS NAGYON SZÉP TULAJDONSÁGOKAT PÉLDÁZ

A lemosás és a szomjat oltás - természetes funkciók. A forrás megmos és szomjat olt, mert a forrás - vízforrás. A messiási ország ószövetségi rajzában a vízforrás e természetes funkciói már az anyagi természetén túli tisztulásra és szomjoltásra utaltak; a Lélekben megmosott, a Lélekben megítatott ember újszövetségi képeinek előzményeként.

Az ember lelki tisztaságán és kielégülésén túl jelzi a forrás - a *növekedést*: Eszter úgy nőtt a királyi udvarban, miként „a kicsi forrás, amely hatalma folyamban dagad” (Eszter 10,6; 11,10). A forrás szimbóluma a *szépségnek* is. A vőlegény oly szépnek látja érintetlen menyasszonyát, hogy „zárt forrásnak, lepecsételt kertnek... kertek

forrásának” mondja őt (Én. én. 4,12.14). Máskor a *bőség* szimbóluma a forrás: „Ha szorgalmas leszel, aratásod majd olyan, amilyen a forrás” (Péld 6,11). Az egy aszszonyhoz ragaszkodó férfiről pedig ezt olvassuk: „meszszire áradnak forrásaid...” (Péld 5,6).

A forrás szünetet nem ismerő áramlásában őseink szimbólumát látták a folytonos, az örök létezésnek: „az örök folyam forrása... és olyan leszel, mint az öntözött kert és a vízforrás, melynek el nem fogy a vize” (Bölcs 11,2; Iz 58,11).

S végezetül a forrás példázza a dikaioszt: a tönkre tett forrás az igaz utat elhagyó igazra emlékezteti a Példabeszédek szerzőjét:

„Mint amikor valaki elzárja a forrást és tönkreteszi a víz kimenő útját, olyan az engedetlené vált igaz, amikor földre hull az istentelenek előtt” (Péld 25,26).

Bokor, aki a forrásról nevezed magad, növekedjél, bőven áradj és szép legyél, ki ne essél abból, ami örök s aminek el nem fogy a vize. Maradj meg dikaiosznak, aki csak Isten előtt borul le a földre, s akinek a forrását ember tönkre nem teheti.

A vízforrás kertet varázsol, s a bokor maradjon meg mindig a messiási ország vízforrásaitól öntözött kertben; legyen annak egy bokra a többi bokor között, ugyanattól a vízforrástól öntözöten.

3. A FORRÁS NEM VÍZFORRÁST JELENT

Egyszerű előfordulásban jelenthet a forrás könnyforrást (Jer 9,1) és vérforrást (Mk 5,29). Túl ezeken a forrás

- a bölcsesség forrása
- az élet forrása és
- a Megmentő forrása.

a) *A bölcsesség forrása* lehet némelyik férfiú szava (Péld 18,4), de még inkább az istené: „a bölcsesség forrása a magasságbeli Istennek a szava” (Sir 1,5). A bölcsesség forrása - az Isten útja:

„elhagyta a bölcsesség forrását.

Ha az Isten útját jártad volna,

örökké békében lakoznál volna” (Bar 3,12).

- panasolja fel népének a próféta. Őseinknek a vízforrásról eszébe jutott az a forrás, amelyből a bölcsesség fakad; a bölcsesség, amely az Isten szavát és útját tartalmazza.

b) *Az élet forrása*

„Mint a szarvas kívánczik a vízforrásokra,

úgy kívánczik az én lelkem, hozzád, oh Isten!” (Zsolt 41,2).

A zsoltáros vonatkozási hasonlósággal él, s ennek folytán a forrás már nem csupán Isten szavát és útját jelképezi, hanem magát az Istent: azt jelenti számunkra az Isten, amit a vízforrás az erdő nemes vadja számára. A szarvas meghal, ha nem jut vízforráshoz. A szarvas számára a vízforrás - az élet forrása.

„Az élet forrása” - sűrűn találkozunk a Könyvben ezzel a birtokos szerkezettel:

„A bölcs törvénye - az élet forrása, hogy elkerülje a halál pusztítását...

A bölcs tanácsa- megmarad, miként az élet forrása...

A tanultság- az élet forrása annak, aki birtokolja azt” (Péld 13,14; Sir 21,16; Péld 16,22)

E három hely arról beszél, hogy a bölcsesség(-forrás) jelenti az ember számára az életforrást. Az iszik az élet forrásából, aki issza az Úr, a Bölcsesség szavát és útját, azaz „az Úr félelme az élet forrása, hogy elkerüljük a halált” (Péld 14,27). „Mivel Nálad az élet forrása...” - imádkozik a Zsoltáros (Zsolt 35,10) is.

A forrás tehát nemcsak, hogy Nála van, hanem ő maga a forrás. A forrás nemcsak isten szavát és útját jelképezi. A forrás magának az Istennek a szimbóluma is, Jeremiás szavával forrásnak mondja magát az Isten:

„Mert kettős gonoszsgot követett el az én népem: elhagytak engem, az élet vizének forrását, hogy kutakat ásanak maguknak; és repedezett kutakat ástak maguknak, amelyek nem tartják a vizet” (Jer 2,13).

Egybekapcsolja tehát Jeremiás a „vízforrás” és „az élet forrása” megjelöléseket és lesz belőlük: „az élet vizének forrása!”

c) *A Megmentő forrása*

„Íme, az Isten, az én Megmentőm.

Bízom és nem félek...

Örömmel meríték vizet a Megmentő forrásából (Iz 12,3).

A próféta a Messiást illeti ezekkel a szavakkal. S a Messiás közénk érkezve „Jákos forrásánál ülve” (Jn 4,6) mondja el a forrás ősi-új tanítását a számariai asszonynak:

- Ha tudnád, ki az, aki szól hozzád... akkor te kérnéd, hogy adjon neked élő vizet.

- Uram, nincs vedred és mély a kút. Honnan volna tehát élő vized?

- Mindaz, aki iszik ebből a vízből, újra megszomjazik. De az a víz, amelyet én adok neki, örök életre szökellő vízforrássá lesz benne (Jn 4,10-15).

Jézus az „igazi” vizet és Önmagát adja nekünk; a nekünk adott vizet és annak forrását. Ha Ő a forrás, az Örök és isteni Élet belénk kerül, belénk kerülve sem lesz mássá, hanem marad az, ami. Ezért lesz az Általa adott víz bennünk örök életre szökellő és bennünket megmentő vízforrás.

A patmoszi látnok kandi pillantást vet a transzcendens jövőbe, az új ég és új föld véglegesült messiási országába, és ott megint csak előkerül a forrás képe. A vének közül egy valaki elmagyarázza Jánosnak, hogy kicsodák a Bárány trónját körülálló fehér ruhások:

„Ezek azok, akik jöttek a nagy nyomorúságból és megmosták ruhájukat és kifehéřítették a Bárány vérében. Ezért vannak az Isten trónja, előtt... Nem éheznek többé, és nem szomjaznak többé, mert a Bárány... legelteti őket és az élet vizének forrásaihoz vezeti őket és letöröl az Isten minden könnyet a szemükről” (Jel 7,14-17).

Majd hallja János magának a Báránynak a szavát is:

„Én vagyok az Alfa és az Ómega, a kezdet és a vég. Én a szomjazónak adni fogok az élet vizének forrásából ingyen” (Jel 21,6).

Ennyi az Ó és Új Szövetség „forrás”-anyaga.

Az analízist szintézis követi, s egyiket is, másikat is lezárhatja az imádság.

Élet vizének forrása, Istenem! Forrás, neked tetsző forrás (pégé dikaia) akarunk lenni. Rólad akarjuk nevezni magunkat. Ragaszkodunk a te oktan bölcsesség-szavadhoz, ragaszkodunk a te erőnlen erő-utadhoz. Tanításod és magatartásod legyen legfőbb eligazítónk, mert a te szavad és a te utad vezet el minket az élet vizének forrásához, amelynél kielégülhet részben már ma is - és a mennyei Jeruzsálemben teljesen - mindaz, amire a szívünk vágyódik. Amen.

Megjelent: Karácsonyi Ajándék 1974. 4. kötet

FERENC PÁPA

BESZÉD A NÉPI MOZGALMAK VILÁGTALÁLKOZÓJÁN

Jó napot kívánok!

Talákoztunk már egyszer néhány hónappal ezelőtt Rómában. Emlékszem erre az első találkozóra! Azóta is sokat gondoltam rátok, és imáimba foglaltalak titekeket. Örülök, hogy itt ismét láthatlak benneteket, amint arról tanácskoztok, hogy hogyan lehetne mihamarabb megszüntetni azokat a súlyosan igazságtalan körülményeket, amelyet a kirekesztettek világszerte megtapasztalni kénytelenek. Köszönöm Evo Morales Elnök úr fáradozását, hogy segítette ezt a találkozót lehetővé tenni.

Rómában, első találkozásunk alkalmával valami nagyon szépet éreztem: testvériséget, eltökéltséget, elkötelezettséget, az igazságosság áhítását¹. Ma itt Santa Cruz de la Sierrában ismét ezt érzem. Köszönet érte!

Az Igazságosság és Béke² Pápai Tanácsától, amelyet Turkson bíboros vezet, tudom azt is, hogy az Egyházban

igen sokan érzik magukhoz közelállónak a népi mozgalmakat. Ez engem nagy örömmel tölt el! Örülök, hogy azt látom, az Egyház kitárja az ajtókat mindnyájatok előtt, magához ölel benneteket, hozzátok szegődik³, s hogy minden egyházmegyében és mindegyik Iustitia et Pax bizottságban valódi, folyamatos, komoly együttműködést épít ki a népi mozgalmakkal.

Isten megadta, hogy ma ismét találkozhatunk. A Szentírásból tudjuk, hogy Isten meghallja népe kiáltását⁴, én pedig csatlakozni akarok hozzátok⁵ amint földet, hajlékot⁶ és munkát követeltek minden testvéretek számára. Mondottam már, és ismét mondom: ezek szent jogok! Fontos és érdemes harcolni értük. Bár meghallanák a kirekesztettek kiáltását Latin-Amerikában, és világszerte!

1.

Először is ismerjük be, hogy változásra van szükség. És itt mindjárt világozássá szeretném tenni, a félreértések elkerülése végett, hogy olyan gondokról beszélek amelyek egész Latin-Amerika, sőt általában az egész emberiség problémái. Globális problémák, amelyeket ma egyetlen állam sem tud egymagában⁷ megoldani. Ezt előrebozgatva, tegyük fel a következő kérdést:

Nem vesszük észre, hogy valami baj van⁸ egy olyan világban, amelyben oly sok földműves föld nélkül marad, oly sok családnak nincs otthona, oly sok munkás jogfosztott⁹, és oly sok ember méltósága sérül¹⁰?

Nem vesszük észre, hogy valami baj van egy olyan világban ahol oly sok esztelen háborút vívnak, és az orrunk előtt¹¹ követnek el gyilkos erőszakot testvéreinken?

Nem vesszük észre, hogy valami baj van, ha világunk talaja, vize, levegője és élő teremtményei folytonos fenyegettségben léteznek¹²?

Ne féljünk hát kimondani: változásra van szükség, változást akarunk!

Írásban és szóban¹³ fölemlítették a kirekesztés és igazságtalanság számos megnyilvánulását¹⁴, amit a munkahelyeken, a lakóhelyen, és az egész országban tapasztaltok. Sok és sokféle (a jogtiprás), ahogy ti is gyakran és sokféleképp felléptek ellenük. De van egy láthatatlan fonál, amely a kirekesztés minden egyes formáját összeköti: vajon fel tudjuk-e ismerni ezt? Nem elszigetelt jelenségekről van szó. Kíváncsi vagyok, meglátjuk-e hogy hogy ezek a romboló jelenségek¹⁵ egy globálissá növekedett rendszer részei. Vajon ráébredünk-e, hogy ez a rendszer az, amely ránk erőltette¹⁶ „profit mindenáron” mentalitását, amelyet nem érdekel sem a társadalom¹⁷ sem a természet pusztulása?

Márpedig ha ez a helyzet, akkor – ismétlem¹⁸ – ne féljünk

¹ Szó szerint „szomjúhozását” – a thirst for justice.

² Iustitia et Pax.

³ is accompanying you

⁴ “Cry” – sírás is

⁵ „join my voice to yours”

⁶ Lodging – lakhatás, szállás, hajlék

⁷ “on its own” - egyedül

⁸ Something is wrong

⁹ Without rights

¹⁰ Is not respected

¹¹ On our doorstep – a küszöbünkön

¹² “under constant threat”

¹³ “In your letters and your meetings”

¹⁴ “forms of exclusion and injustice”

¹⁵ “destructive realities”

¹⁶ “imposed”

¹⁷ “no concern for social exclusion”

¹⁸ “I would insist”

kimondani, hogy változást akarunk, valódi változást, rendszerszintű¹⁹ változást! Ez a rendszer mostanra elviselhetlenné vált: elviselhetetlen a földművesek számára, elviselhetetlen a munkások számára, elviselhetetlen a közösségek számára, elviselhetetlen a népek számára...Maga a Föld is – ahogy Szent Ferenc mondaná nővérünk, a Földanya is – elviselhetetlennek találja.

Változást akarunk az életünkben, a lakókörnyezetünkben²⁰, mindennapjaink valóságában. Olyan változást akarunk amely az egész világra kihathat, mert kölcsönös függőségünk és egymásra hatásunk²¹ globális válaszokat kíván a helyi problémákra is. A remény globalizációja, egy a népekből sarjadzó és a szegények közt gyökerező reménység kell hogy leváltsa a világméretű kirekesztést és közönyt!

Szeretnék ma veletek együtt elmélkedni²² arról a változásról²³, amit akarunk és amelyre szükségünk van. Tudjátok, hogy nemrég írtam az éghajlatváltozás problémájáról – de itt most más értelemben beszélek változásról. Pozitív változásra gondolok, olyan cserére, átalakulásra, amely jót tesz nekünk, mondhatni megváltó változásra. Mert szükségünk van rá. Tudom hogy változást vártok, és nem vagytok ezzel egyedül: különböző találkozóimon, különféle útjaimon világszerte éreztem az emberek vágyakozását, ahogy várják²⁴, és áhítják a változást. Még abban az egyre zsugorodó kisebbségben is, amely hisz a jelen rendszer jótékonyágában, még köztük is széleskörű az elégedetlenség, sőt a csüggedés. Sokan remélnék egy olyan változást, amely képes feloldani őket az individualizmus és a velejáró reménytelenség béklyóiból.

Kifutunk az időből, testvéreim: egyelőre még nem estünk egymásnak, de közös otthonunknak már nekiestünk, és szaggatjuk szét. A tudományos közvélemény mára rájött arra, amit a szegények régóta hajtogatnak: hogy károkat, talán jóvátehetetlen²⁵ károkat okoznak (egyesekek)²⁶ a természetben²⁷. A Föld, egész népek, és egyének is szenvednek e brutális bánásmódtól²⁸. És mind e szenvedés, halál és rombolás mögött ott búzlik az, amit cezáreai (Nagy) Szent Vazul "a Sátán ganajának" nevezett. A pénz zabolátlan hajszolása uralkodik. A közjó szolgálatát elhagyják. Amikor a tőke bálványá válik, és átveszi az emberi döntések irányítását, amikor a kapzsi pénzsóvárság eluralkodik az egész társadalmi-gazdasági rendszeren, akkor romba dönti a társadalmat, rabszolgaságba taszít nőket és férfiakat, kioltja²⁹ az emberi testvériséget, egymás ellen fordítja az embereket és - amint világosan látjuk

is - még közös otthonunkat is kockára teszi.

Nem kell tovább ecsetelnem ezen alattomos³⁰ zsarnokság gonosz hatásait: jól ismeritek azokat. De még az sem elegendő, hogy a mai társadalmi-ökológiai válság rendszerszintű okaira mutogassunk. Diagnózis-túltengésben szenvedünk így is, amely néha szőszaporításhoz, és pesszimizmusba és tehetetlenségbe³¹ révedéshez vezet. A napi hírek láttán azt gondoljuk, hogy semmit sem lehet tenni, legfeljebb magunkról, és szeretteink, barátaink szűk köréről próbálhatunk gondoskodni.

Hisz mit segíthetnék az ilyen gondokon én, aki papír- vagy fémhulladék-gyűjtésből élek, és arra is alig elegendő a jövedelemem, hogy étel kerüljön az asztalra? Mit tehetnék én, aki mesterember vagyok, vagy utcai árus, sofőr, elnyomott munkásember, ha a munkásoknak nincsenek jogaik? Mit tehetek, mint parasztasszony, bennszülött asszony, vagy halász, aki alig győz küzdelemi a nagyvállalatok hatalmaskodása³² ellen? Mit tehetek én a kis kukkómból, viskómból, tanyámról, települesemről, ha naponta szenvedek a hátrányos megkülönböztetéstől³³ és félreállításról? Mit tehetnek azok az egyetemisták, fiatalok, aktivisták, hittérítők, akik eljönnek hozzánk, szívükben álmokkal és reményekkel, de nincs igazi megoldásuk a problémáimra?

Rengeteget! Nagyon is sokat tudnak tenni! Ti, az alacsony sorsúak, a kizsákmányoltak, a szegények és hátrányos helyzetűek sokat tudtok tenni, és már tesztek is. Sőt azt mondom nektek, hogy az emberiség jövője nagymértékben saját kezetekben van – azáltal hogy képesek vagytok szerveződni és találékony alternatívákat kivitelezni, hogy naponta fáradoztok a három leglényegesebb³⁴ dologért (munka, hajlék, termőföld³⁵) és azáltal hogy kezdeményező³⁶ módon vesztek részt a nagy átalakulási folyamatokban nemzeti, nemzetközi és globális szinten egyaránt! Ne csüggedjetek!

2.

Mert ti a változás magvetői vagytok. Itt Bolíviában találkoztam egy kifejezéssel, amit nagyon megszerettem: "az átmenet folyamata"³⁷. A változás ugyanis nem olyasmi, ami valami politikai döntés eredményeként, vagy társadalmi szerkezeti átalakulást követően egycsapásra következik be. Fájló tapasztalatunk van arról, hogy az olyan szerkezetváltások, amelyekhez nem társul az értelem és a szív őszinte megtérése, előbb utóbb bürokráciába, korrupcióba, kudarcba fulladnak. Ezért szeretem egy olyan "fo-

¹⁹ "structural change"

²⁰ "neighbourhoods"

²¹ "global interdependence"

²² "reflect"

²³ "change" - az angol kifejezés a „csere” értelmezést is hordozza, amikor felcserélek valamit valami mással! A német változatban „Wandel” és nem egyszerűen „Veraenderung”.

²⁴ Az „Erwartung”, tehát elvárás értelemben.

²⁵ „irreversible”, visszafordíthatatlan

²⁶ „is being done”

²⁷ „... in the ecosystem.”

²⁸ Eredetileg büntetéstől – „punishment”

²⁹ „destroys”

³⁰ „subtle”

³¹ „negativity”

³² „domination”

³³ „discrimination”

³⁴ „three „L”-s (labour, lodging, land)” eredetiben „Tierra, techo, trabacho”

³⁵ land

³⁶ proactive

³⁷ „process of change”, „Wandlungsprozess”

lyamat” képét, ahol az azonnali eredményekre és az összes hatalmi pozíció megkaparintására irányuló görcsös ambíció helyébe egy nyugodt törekvés lép, vetni és öntözgetni olyan vetést, amit majd mások látnak kihajtani. Hisz csupán egy-egy alkatrésze vagyunk valami összetett és sokszínű egésznek, amint az idő sodrában egymásra hatunk: célunkat, sorsunkat küzdelmesen kereső népek, akik méltósággal és „jól” akarnak élni³⁸.

A népmozgalmak tagjainak munkája a testvéri szeretet által ihletett, ami megmutatkozik abban, hogy szembeszálltok a társadalmi igazságtalanságokkal. Amikor a szenvedők szemébe nézünk, amikor a fenyegetett földműves, a szegény munkás, az elnyomott bennszülött, a hajléktalan család, az üldözött bevándorló, a fiatal munkanélküli, a kizsákmányolt gyermek arcát látjuk, az anyáét, aki elvesztette gyermekét egy lövöldözésben, mert a környéket megszállták a kábítószerkereskedők, az apáét akinek rabszolgaságra hurcolták a lányát...ezekre a nevekre, arcokra gondolva a szívünk szakad meg a sok bánat és kín láttán. Mélyen megrendülünk... Megrendülünk, mert amit „láttunk és hallottunk” az nem hideg statisztika, hanem egy szenvedő emberiség fájdalma, ami saját kínunk, saját húsunkba vág³⁹. Egész más ez, mint elvont elméletek vagy ékesszóló felháborodás. Megráz és megindít; figyelmessé tesz mások iránt, hogy együtt próbáljunk előbbre lépni. A közösségi cselekvésbe forduló megindultság nem fogható fel tisztán értelemmel: valami lényegi többletet hordoz, amit csak a nép fiai értenek, és ami különlegessé teszi a valódi népi mozgalmakat.

Ti nap mint nap szembesültök az emberek életének viharaival. Elmondjátok nekem a törekvéseiket⁴⁰, megosztotátok velem a saját küzdelmeiteket, amit nagyon köszönök. Kedves Testvéreim, Ti kis dolgokban munkálkodtok, helyi környezetben, az igazságtalanság megnyilvánulásai közepette, amelyet azonban nemhogy nem fogadtok el, de tevékenyen ellenálltok azoknak, szembeszállva egy kirekesztő, megalázó, gyilkos bálványimádó rendszerrel. Láttam, hogy fáradhatatlanul dolgoztok a kisparaszti gazdaságok földjeiért és terményeiért, birtokaikért és közösségeikért, egy emberhez méltóbb helyi gazdaságért, otthonaik és településeik urbanizációjáért; segítettek nekik saját otthonokat építeni és a helyi infrastruktúrát fejleszteni. Sok közösségi akciót indítottatok az olyan elemi és tagadhatatlanul szükséges jogokért mint a földhöz, hajlékhoz, munkához való jog.

Ide vagytok gyökerezve a földbe, a hivatalokba, a szakszervezetekbe, meglátjátok mások arcában önmagatokat, naprakész közelségben vagytok a gondokhoz, és a hősiesség megannyi kis példájához: és ez tesz képessé benneteket a szeretet parancsának gyakorlására, nem elvek vagy elméletek alapján, hanem valódi, személyes találko-

zások által vezérelten. Nem elveket vagy eszméket szeretünk, hanem embereket szeretünk... Az elkötelezettség, az igazi elkötelezettség szeretetből fakad, az emberek, a gyermekek és öregek, a népek és közösségek, a szívünket betöltő nevek és arcok iránti szeretetből. A bolygónk félreeső sarkaiban elvetett reménység-magvakból, a kirekesztettség árnyékában növekedni igyekvő gyengédségpalántákból nagy fák növekednek majd, s a remény tágas ligetei adnak oxigént a világnak.

Örömmel látom tehát, hogy miközben e kézreeső magoncokat ápoljátok, egy tágabb horizonton az egész erdőért dolgoztok. Munkátok, bár sajátos területekre összpontosul, távlatilag általánosságban is gyökeres megoldást keres a szegénység, társadalmi egyenlőtlenség, és kirekesztés problémáira.

Csak gratulálni tudok mindehez! Létfontosságú, hogy törvényes jogaik védelmével egyidejűleg a népcsoportok⁴¹ és társadalmi szervezeteik képesek legyenek a kirekesztő globalizációval szemben egy emberi alternatívát kínálni. Változások magvetői vagytok. Isten adjon nektek bátorságot, örömet, kitartást, és szenvedélyes elkötelezettséget a magvetés folytatásához! Legyetek bizonyosak abban, hogy előbb-utóbb meglátjátok munkátok gyümölcseit. A vezetőket pedig arra kérem, hogy legyenek találékonyak⁴² és mindenkor maradjatok a helyi valóságba gyökerezve, mert a Hazugság Atyja képes nemes szavakkal visszaélni, értelmiségi divatokat gerjeszteni, és ideológiai pózokban tetszelegni. De ha szilárd alapokra építkeztek, testvéreitek, a földművesek és őslakosok, a kirekesztett munkások és félreállított családok valós szükségleteire és élettapasztalatára, akkor biztosan jó úton fogtok járni.

Az örömhírt hirdető Egyháznak nem lehet és nem szabad távolmaradnia ettől a folyamattól. Sok lekipásztor és egyházközségi munkatárs vállal óriási feladatokat a világ kirekesztettjeihez csatlakozva és őket segítve, amint különböző egyesülésekkel és társulásokkal vállaltva működtetnek vállalkozásokat, építenek lakásokat, és nagy odaadással dolgoznak az egészségügy, sport, és a köznevelés területein. A népi mozgalmakkal való együttműködés - a kölcsönös tisztelet jegyében - bizonyára erősítené⁴³ ezeket a törekvéseket, és támogatná az átalakulás folyamatát.

Szívleljük meg mindenkor Szűz Mária példáját, aki csak egy kis nép egyszerű⁴⁴ leánya volt egy nagy birodalom peremvidékén, de aki hajléktalan anyaként néhány pelenkával és gyengéd szeretettel egy istállót is otthonná tudott varázsolni Jézus számára. Mária reménységű mindazoknak a népeknek, akik a jog és igazságosság szülési fájdalmaitól szenvednek. Imádkozom a Kármelhegyi Boldogasszonyhoz, Bolívia patrónájához, hogy ez a találkozás az átalakulás kovásza lehessen.

3.

³⁸ „to „live well”; „gut zu leben”

³⁹ „our own pain, our own flesh”

⁴⁰ Causes”

⁴¹ „peoples”

⁴² „creative”

⁴³ “revitalize”

⁴⁴ „humble”

Végül kérem, hogy e történelmi pillanatban mindnyájan vegyük számba feladatainkat, hiszen világos, hogy mindannyian óhajtjuk a jótékony változásokat, testvéreink érdekében. Az is világos, hogy olyan változást akarunk, amely a kormányok, a népi mozgalmak és más társadalmi szereplők együttműködésével valósul meg. Ám a változás mibenlétét nem is oly egyszerű meghatározni – másszóval megadni azt a társadalmi programot, amely megtestesíti az általunk óhajtott testvériséget és igazságosságot. Úgy-hogy erre ne is várjatok receptet ettől a pápától. Sem a pápának sem az Egyháznak nincs monopóliuma arra, hogy a társadalmi valóságot értelmezze, vagy korunk kérdéseire megoldásokat javasoljon. Sőt szerintem nem is létezik erre recept, kész megoldás. A nemzedékek elődeik nyomába lépve írják a történelmet, saját útjukat keresve, illő tisztelettel azon értékek iránt amelyeket Isten helyezett el az emberi szívben.

Mégis, szeretném felhívni a figyelmet három nagy feladatra amelyek a népi mozgalmak határozott, közös felépését követelik meg:

3.1. Az első feladat a gazdaságot a népek szolgálatába állítani. Az emberek és a természet nem állhatnak a pénz szolgálatában. Nemet mondunk a kirekesztés és a társadalmi igazságtalanság gazdaságára, ahol a pénz uralkodik ahelyett, hogy szolgálna. Ez a gazdaság ö. Ez a gazdaság kirekesztő. Ez a gazdaság elpusztítja a Földanyát.

A gazdaság ne a fölhalmozás útja-módja legyen, hanem a közös otthon megfelelő működtetése, kezelése. Ebbe beletartozik a ház gondos ápolása és a javak megfelelő arányú elosztása. A gazdaságnak nem az az egyetlen célja, hogy a táplálékot, vagy a "megfelelő életszínvonalat" biztosítsa. Még csak az sem egyedüli cél hogy hozzáférést biztosítson földhöz, munkához, lakhatáshoz – amiért ti harcoltok – noha ez már nagy előrelépés lenne. Egy valóban közösségi gazdaság – mondhatnám egy keresztény indíttatású gazdaság – a népek méltóságát kell, hogy biztosítsa, és "általános, sokoldalú jólétüket"(1). Ebbe beletartozik a három alapjog – föld, lakhatás, munka – de ezenfelül a művelődéshez, az egészségügyi ellátáshoz, modern technológiákhoz való hozzáférés, az innovációban, művészeti és kulturális életben való részvétel is, valamint lehetőség kommunikációra, sportra, pihenésre. Az igazságos gazdaság eredményeképpen ki-ki szűkölködés nélkül élheti le gyermekéveit, fiatal korában kamatoztathatja adottságait, aktív éveiben teljes jogú dolgozó lehet, és öregségére méltósággal vonulhat nyugalomba. Egy igazságos gazdaságban az emberek a természettel összhangban alakítják ki a termelés és elosztás egész

rendszerét, még hozzá úgy, hogy minden egyes személy⁴⁵ szükségletei és képességei megfelelően fejlődnek ki a társadalom életében. Ti, és más népek is egyetlen egyszerű és szép kifejezéssel foglaljátok össze ezt a vágyatokat: "jó létben élni⁴⁶".

Ez a gazdaság nem csak kívánatos és szükséges, de lehetséges is. Sem nem utópia, sem nem képzelődés. Egy rendkívül józan elképzelés, amit el is érhetünk. A világon rendelkezésre álló erőforrások – a népek nemzedékeken átívelő munkájának, és a teremtés ajándékainak gyümölcsei – több mint elegendők az egyes emberek és az emberiség teljes kifejlődéséhez, kibontakozásához (2.). Másutt van a gond: hogy tudniillik a jelenleg létező rendszernek más a célja. A jelen rendszer - noha a termelés ütemét felelőtlenül felgyorsítja és a "termelékenység" nevében a Földanyára ártalmas módszereket vezet be az iparba és a mezőgazdaságba - továbbra is testvéreink milliárdjaitól tagadja meg a legegységibb gazdasági, szociális és kulturális jogaikat. Ez a rendszer Jézus terve ellen dolgozik.

A föld és az emberi munka gyümölcsei igazságos elosztásáért munkálkodni nem pusztán jótékonykodás, hanem erkölcsi kötelesség. A keresztények felelőssége még nagyobb: számukra ez parancs. Vissza kell adni a szegényeknek, minden népnek, ami jog szerint az övék. Az Egyház társadalmi tanításában a javak általános rendeltetése nem csupán szóvirág. Ez a magántulajdonnál előbbre való⁴⁷ valóság. A tulajdon, különösen, ha természeti erőforrásokra vonatkozik, mindig a népek szükségleteinek kielégítésére való. És ezek a szükségletek nem merülnek ki a fogyasztásban. És nem elég, ha egy kevés csurran-cseppen, ha a szegények lökdödni kezdik ezt a magától soha meg nem csorduló edényt. A krízishelyzetekre felállított segélyprogramok csak ideig-óráig jelentenek megoldást, és soha nem fogják helyettesíteni a valódi befogadást, olyat amely biztosítja az érdemleges⁴⁸, szabad, alkotó, együttműködő⁴⁹, szolidáris munkát. Ebben a folyamatban⁵⁰ a népi mozgalmak központi⁵¹ szerepet játszanak, nemcsak a követeléseikkel és tiltakozásukkal, hanem alapjában véve a kreativitásukkal, alkotó találékonyságukkal. Ti a társadalom költői vagytok⁵²: munkateremtők, hajléképítő, élelemtermelők, mindenekelőtt a világpiacról kizárt⁵³ emberek számára.

Első kézből ismerem sokféle esetet, ahol szövetkezetekbe és más közösségi szervezeti formákba tömörült dolgozók képesek voltak munkát teremteni egy bálványimádó gazdaság szemétdombján. Talpraállított kisvállalkozások, helyi piacok, papír-

⁴⁵ „individual”

⁴⁶ „to live well”, „gut leben”

⁴⁷ „dem Privateigentum vorausgehende”, „prior to”

⁴⁸ „worthy”

⁴⁹ „participatory”

⁵⁰ „along this path”

⁵¹ „essential”

⁵² „social poets”

⁵³ „vom Weltmarkt ausgeschlossen”, „left behind by the world market”

gyűjtő szövetkezetek példazzák azt a népi gazdaságot, amely a kirekesztésből születik meg, és amely lassan, türelmesen és eltökélten alkalmazza a méltóságot megadó szolidaritást. Mennyire más ez, mint azok a helyzetek ahol a hivatalos⁵⁴ gazdaságból kiszorultakat rabszolgákként zsákmányolják ki!

Az olyan kormányok, amelyek felvállalják, hogy a gazdaságot az emberek szolgálatába állítják, hassanak oda hogy a népi gazdaság és közösségi termelés ezen formái erősödjének, fejlődjenek⁵⁵, kapcsolódjanak össze és terjedjenek. A munkafolyamatok tökéletesedjenek, álljon rendelkezésre megfelelő infrastruktúra, és erre az alternatív szektorra is terjesszék ki a dolgozók jogait. Ha az állam és a társadalmi szervezetek összefogva munkálkodnak azon, hogy mindenkinek jusson termőföld, lakhatás, és munka, akkor működésbe lép a szolidaritás és szubszidiaritás; ez pedig a részvételi demokrácia által lehetővé teszi a közös elérését.

3.2. A második feladat népeinket a béke és az igazságosság útján egyesíteni

A világ népei saját kezükbe kívánják venni sorsuk irányítását. Békében akarják megtenni az igazságossághoz vezető utat. Nem kérnek az olyan beleszólásból és beavatkozásból, ahol az erősebb aláveti a gyengébbet. Tiszteletet követelnek kultúrájuk, nyelvük, társadalmi folyamataik, és vallási hagyományaik iránt. Semmiféle hatalomnak nincs joga arra, hogy elvitassa a szegény népek jogát a teljes önrendelkezésre. Ha mégis ez történik, akkor a gyarmatosítás új formáival állunk szemben, amelyek komolyan veszélyeztetik a békét és az igazságosságot. Mert "a béke alapja nem csupán az emberi jogok tiszteletben tartása, hanem a népek jogainak, különösen a függetlenséghez való joguknak a tisztelete is" (3.).

Latin-Amerika népeinek politikai függetlensége kínok közt született meg, majd kétszáz év drámai és ellentmondásos történelmi kísérleteiben.

Az utóbbi időben, oly sok félreértés után, sok latin-amerikai ország tapasztalhatja meg a népek közti testvériség kibontakozását. A térség kormányai összefogtak saját országuk és az egész régió - öseink szép kifejezésével a "Nagy Haza"⁵⁶ - függetlenségének biztosítása érdekében. Kérlek benneteket, drága testvéreim a népi mozgalmakból, hogy őrizzétek és építsétek tovább ezt az egységet. Egységben kell maradni a megosztó próbálkozások közepette, hogy a régió békében és igazságosságban növekedjék.

A haladás ellenére még mindig vannak olyan tényezők, amelyek aláássák az igazságos emberi fejlődést, és korlátozzák a "nagy Haza" és más térségek országai és népei önrendelkezését. Az új gyarmatosítás

különbféle alakokban jelenik meg. Némelykor a pénzbálvány névtelen hatalmaként jelenik meg: testületek, hitelközvetítők, egyes úgynevezett "szabadkereskedelmi egyezmények" képében, "takarékosági intézkedések" kikényszerítésében, amelyek mindig a szegények és a munkások nadrágszíját húzzák szorosabbra. A Latin Amerikai püspökök az Aparicida Dokumentumban világosan elítélik mindezt, megállapítva hogy "a pénzügyi intézmények és a nemzetekfölötti nagyvállalatok egyre erősödnek, olyannyira, hogy maguk alá gyúrik a helyi gazdaságokat, ezáltal különösen gyengítik az államokat, amelyek egyre kevésbé alkalmasak a saját népességüket szolgáló fejlesztési programok kivitelezésére" (4). Máskor a korrupció, a kábítószerkereskedelem, és a terrorizmus elleni küzdelem örve alatt – melyek amúgy korunk súlyos bűnei és összehangolt nemzetközi intézkedésekért kiáltanak - olyan intézkedéseket kényszerítenek államokra, amelyeknek kevés közülük van a hivatkozott ügyekhez, és sokszor csak rontanak az állapotokon.

Hasonlóképp a kommunikációs eszközök monopolizálása, amely a fogyasztói társadalom elidegenítő példáit és egy bizonyos egyen-kultúrát kényszerít az emberekre, szintén az új gyarmatosítás egy formája. Ez ideológiai gyarmatosítás. Az afrikai püspökökkel szólva, a szegény országokra gyakran úgy tekintenek mint "egy gépalkatrészre, mint valami óriás fogaske-rék fogaira" (5).

El kell ismernünk, hogy az emberiség súlyos gondjainak egyike sem oldható meg a népek és országok nemzetközi együtt működése nélkül. Minden jelentősebb tevékenységnek, akárhol történjék is a bolygón, mindenre kiterjedő ökológiai, szociális és kulturális visszahatásai vannak. Még a bűnözés és az erőszak is globalizálódott. Következésképp egyetlen kormány sem függetlenítheti magát egy közös felelősségtől. Ha igazán akarjuk a pozitív változást, akkor alázattal el kell, hogy fogadjuk kölcsönös függőségünket. Ám az együttműködés nem jelenthet egyoldalú viszonyt⁵⁷; nem egyesek alávetettsége a többiek érdekei szolgálatában. A gyarmatosító szemlélet⁵⁸, akár régi akár új, amely a szegény országokat nyersanyag- és olcsó munkaerő-forrásokká alacsonyítja le erőszakot, nyomort, kényszerű kivándorlást és az ezzel járó bajt és bűnözést gerjeszt, pontosan azért, mert a peremterületeket⁵⁹ a központ szolgálatába állítva megtagadja ezen országoktól egy átfogó fejlesztés lehetőségét. Ez egyenlőtlenség, és az egyenlőtlenség erőszakot szül, és nincs az a rendőrség, katonaság vagy titkosszolgálat, amely azt korábban tudná tartani.

⁵⁴ „formal”

⁵⁵ „improve”

⁵⁶ „greater country”,

⁵⁷ „imposition”

⁵⁸ „colonialism”

⁵⁹ „periphery”

Mondjunk hát NEM-et a régi és az új gyarmatosításra! Mondjunk IGENt a népek és kultúrák találkozására! Boldogok a békeszerzők.

Fel kell hoznom itt egy fontos kérdést. Egyesek azt mondhatnák, hogy a Pápa a gyarmatosítást ostorozza, s közben elfeledkezik magának az Egyháznak a viselkedéséről. Mély sajnálattal mondom tehát nektek: sok súlyos bűnt követtek el Amerika őslakosai ellen Isten nevében. Ezt elődeim is beismerték, a Latinamerikai Püspöki Kar is kinyilvánította, s most magam is ki akarom mondani. Amint Szent II. János Pál pápa, úgy én is kérem, hogy az Egyház “terdepeljen Isten elé és könyörögjön gyermekei múlt és jelen bűneinek bocsánatáért” (6). És azt is kimondom, nagyon világosan, mint tette Szent II. János Pál is: alázattal kérek bocsánatot nemcsak magának az Egyháznak a vétkeiért, hanem minden bűnért, amit Amerika úgynevezett meghódítása során az őslakosok ellen elkövettek.

De arra is kérek mindenkit, hívót-nem hívót egyaránt, hogy arra a sok püspökre, papra, világi munkatársra is gondoljanak, akik bátran és szelíden, tisztelettel és békésen hirdették és hirdetik ma is Jézus örömhírét; akik a szeretet és az emberi haladás tiszteletreméltó alkotásait hagyták hátra, és gyakran válllvetve kitartottak az őslakosok és a népi mozgalmak mellett egészen a vértanúságig. Az Egyház, fiaiban és leányaiban része a Latin-Amerikai népek önazonosságának⁶⁰. Ezt az identitást egyesek el akarják törölni, itt és más országokban is, azért mert a mi hitünk forradalmi, mert hitünk kihívás a mammon zsarnoksága számára. Manapság elborzadva látjuk, hogy a Közel-Keleten és a világban másutt is testvéreink sokaságát üldözik, kínozzák és ölik meg Jézusba vetett hitükért. Ezt is el kell ítélnünk: ebben a szemünk előtt apránként folytatott “harmadik világháborúban” a népirtás egy válfaja folyik, aminek végét kell vetni.

Szeretném mély vonzalmamat és köszönetemet nyilvánítani a Latin-Amerikai őslakos mozgalmakban tevékenykedő testvéreinknek, akik népeik és kultúráik összekapcsolásán fáradoznak. Ezt a formát nevezném sokszögű együttélésnek, ahol minden csoport megőrizhesse a saját identitását egy olyan sokszínű együttélésben, amely nem veszélyezteti, hanem megerősíti az egységet. Ez a kultúrák közösségére⁶¹ való törekvések, amely az őslakosok jogainak védelmét összekapcsolja az államok területi sérhetlenségének tiszteletben tartásával, mindnyájunkat gazdagít és bátorít.

3.3 A harmadik cél – talán a legfontosabb feladat, amivel manapság szembesülünk – a Földanya védelme.

Közös otthonunkat büntetlenül fosztogatják, pusztítják, károsítják. Súlyos bűn, ha gyávák vagyunk a védelmére kelni! Csalódottságunk egyre nő, amint egymást követik az eredménytelen nemzetközi csúcstalálkozók. Világos, egyértelmű, és halaszthatatlan erkölcsi parancsunk van cselekedni, de nem engedelmeskedünk. Pedig megengedhetetlen, hogy bizonyos globális érdekeltségek - korántsem az általános⁶² érdekek szolgálatában – átvegyék a hatalmat, az államokat és a nemzetközi szervezeteket uralmuk alá vessék, és folytassák a teremtés szétrombolását. A népeknek és mozgalmaknak küldetésük, hogy tiltakozzanak⁶³, mozgósítsanak, és békésen, de konokul azonnali, célirányos, hatásos intézkedéseket követeljenek. Isten nevében kérlek benneteket, hogy védjétek meg a Földanyát! Minderről a “Laudato si’” enciklikámban bővebben is szóltam.

4. Végezetül megismétlem: az emberiség jövője nem csupán a magas tisztségeket viselők, a nagyhatalmak és elítéltek kezében van. Alapvetően az emberek kezében van, a népek önszervezőképességében. Azok kezében van, akik alázattal és meggyőződéssel kalauzolják, “öntözgetik” ezt az átalakulási folyamatot. Veletek vagyok, kísérlek Benneteket. Mondjuk együtt teljes szívünkéből: egy család se maradjon hajlék nélkül, egy földműves se termőföld nélkül, egy munkás se maradjon jogfosztott, egy nép se önrendelkezés híján, minden embernek adassék meg a méltósága, minden gyermeknek a gyermekkor, minden fiatalnak nyíljanak lehetőségek, minden idős embernek tiszteletes öregkor. Folytassátok a küzdelmeteket, és kérem, legyen különös gondotok⁶⁴ a Földanyára! Imádkozzon értetek, imádkozom veletek, és kérem Istenünket és Atyánkat, hogy kísérjen és áldjon meg benneteket, töltsön el az Ő szeretetével! Kérem, hogy óvjon meg benneteket, adja meg bőséggel az erőt hogy talpon maradhassunk: erőnket, a reményt, a reményt amiben sosem csalatkozunk.

Köszönöm, és kérlek Benneteket, imádkozzatok értem!

(Jegyzetek)

[1] JOHN XXIII, *Encyclical Mater et Magistra* (15 May 1961), 3: AAS 53 (1961), 402.

[2] PAUL VI, *Encyclical Populorum Progressio* (26 March 1967), 14: AAS 59 (1967), 264.

[3] PONTIFICAL COUNCIL FOR JUSTICE AND PEACE, *Compendium of the Social Doctrine of the Church*, 157.

[4] FIFTH GENERAL CONFERENCE OF THE LATIN AMERICAN AND CARIBBEAN BISHOPS, *Aparecida Document* (29 June 2007), 66.

[5] JOHN PAUL II, *Post-Synodal Apostolic Exhortation Ecclesia in Africa* (14 September 1995), 52: AAS 88 (1996), 32-22; *ID.*, *Encyclical Letter Sollicitudo Rei Socialis* (30 December 1987), 22: AAS 80 (1988), 539.

⁶⁰ “identity”

⁶¹ “interculturalism”

⁶² “universal”

⁶³ „to cry out”

⁶⁴ „take great care”

[6] *Bull of Indiction of the Great Jubilee of the Year 2000 Incarnationis Mysteriorum* (29 November 1998), 11: AAS 91 (1999), 139-141.

[1] Vgl. Johannes XXIII., *Enzyklika Mater et Magister* (15. Mai 1961), 3: AAS 53 (1961), 402.

[2] Vgl. Paul VI., *Enzyklika Populorum progressio*, (16. März 1967), 14: AAS 59 (1967), 264.

[3] *Päpstlicher Rat für Gerechtigkeit und Frieden, Kompendium der Soziallehre der Kirche*, 157.

[4] *V. Generalversammlung des Episkopats von Lateinamerika und der Karibik, Dokument von Aparecida* (29. Juni 2007), 66.

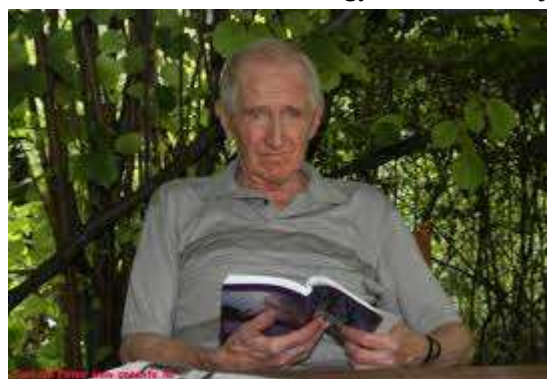
[5] Johannes Paul II., *Nachsynodales Apostolisches Schreiben Ecclesia in Africa* (14. September 1995), 52: AAS 88 (1996), 32-33; *Ders., Enzyklika Sollicitudo rei socialis* (30. Dezember 1987), 22: AAS 80 (1988), 539.

[6] *Verkündigungsbulle des Großen Jubiläums des Jahres 2000 Incarnationis mysterium* (29. November 1998), 11: AAS 91 (1999), 140.

GYÖRGY LAJOS (PIROS)

VETÉLKEDÉS ÉS SZIMBIÓZIS (ÖNZETLEN GÉNJEINK)

Az ember és a természet viszonyáról több, egymásnak ellentmondó, szélsőséges nézetet ismerünk. Sokan állítot-ták vagy állítják ma is, hogy az ember a természet ura, leigázója, átalakítója, esetleg őre, s a természet az emberért van. Mások szerint az ember annyira része a természetnek, hogy az emberi társadalmakra vonatkozó szabályokat messzemenően a természeti törvények szabják meg, e törvények genetikailag meghatározottak. Kétségtelen, az emberi társas viselkedésnek vannak biológiai alapjai, és fontos annak vizsgálata, hogy egy emberi közösség törvényszerűségei azonosak-e az élővilág törvényeivel, hogy társadalmi szokásaink milyen mértékben meghatározottak örökletesen, és hogy mennyiben "nem természetes" az ember evolváltabb tudata s az abból következő kulturális magatartása. Az állatok "tudják", hogy miként kell viselkedniük, ha éhesek, ha udvarolnak, utódokat nemzenek, szülnék vagy nevelnek, tudják, hogyan

kell fenntartható módon élni. Mi, emberek, mintha mindezt nem tudnánk, s bár régóta ke-

Vetélkedés és szimbiózis az állatvilágban

A természetről alkotott képünk egyik meghatározója a klasszikus evolúció-elmélet, pontosabban Darwin munkája: A fajok eredete természetes kiválasztás útján (vagy a létért való küzdelemben előnyhöz juttatott fajták fennmaradása). (Szándékkal idézem a teljes címet.) Nem tudjuk biztosan, hogy az evolúció folyamata mennyire lassú, mennyire tarkított ugrásokkal, és a leszármazási sorokban még sok a hiányzó láncszem. A darwinizmus tanítása szerint a kiválasztódásban lényeges szerepe van a létért való küzdelemnek: az előnyös változatok fennmaradnak, az előnytelenek kiküszöbölődnek. Fennmaradásuk érdekében a fajoknak és az egyedeknek küzdeniük kell a természeti források, a terület birtoklásáért, versengeniük kell egymással a fajoknak és a faj egyedeinek is a létfeltételekért, a szaporodásért.

A vetélkedésnek, a küzdelemnek számtalan jelét ismerjük, jellegzetes például a ragadozók és a zsákmányállatok küzdelme. Ezzel kapcsolatban olvashatunk olykor a ragadozók agresszív viselkedéséről, ami fogalmilag helytelen. A ragadozó (a zsákmányával szemben) nem agresszív, hanem egyszerűen - éhes! Vadászatának nem adja külső jelét, a prédát lapulva, észrevétlenül igyekszik megközelíteni, nehogy elriassza. Az agresszivitás az állat (vagy az ember) ösztönös küzdő magatartása, amely saját fájának egyedei ellen irányul. Az agresszív állat el akarja riasztani fajtestvérét saját lakó- vagy párzási területéről, a hím(állat) meg akar küzdeni a másik hímekkel - a nőstényért, s el akarja ijeszteni versenytársát. Ezért mutatja, fitogtatja erejét, borzolja a szőrét, ad erős hangokat, lép fel támadóan - hogy a másik megadja magát. A gyengébb, a vesztes, az ijedősebb általában elmenekülhet, s igen ritka eset, hogy az ilyen küzdelmek súlyos sérülésekhez, vagy az egyik állat pusztulásához vezessenek. A verekedő hím kobraik sosem marják meg egymást, mert az halálos lenne. A küzdelem igen gyakran "ritualizált", pusztán lökdösődés, taszigálás. Az antilop sosem használja szarvát a másik antilop ellen - az őt megtámadó ragadozóval szemben feltétlenül megkísérli. Két különböző fajhoz tartozó állat küzdelme során sosem a támadó, mindig a védekező mutat ijesztő, agresszív jeleket - ha sarokba van szorítva és nincs esélye a menekülésre.

Mi az agresszió célja? A faj vagy az egyén túlélése? Richard Dawkins szerint a cél a gén, az "önző gén" fennmaradása. Dawkins bírálja Konrad Lorenzt, mert az etológus szerint a faj, és nem az egyén vagy a gén java lenne a fontos. Dawkins kifejti, hogy mi élőlények, emberek "túlélőgépek" vagyunk, programjukat vakon követő robot szerkezetek. Így ír: "Egy túlélőgép számára egy másik túlélőgép (amely nem gyermeke vagy más közeli rokona) környezetének része, mint egy szikla, vagy egy folyó vagy egy darab táplálék. Egyetlen fontos szempontból különbözik a sziklától vagy a folyótól: hajlamos visszaütni." Dawkins szerint "A" csak azért nem öli meg "B"-t, mert talán "B" megöli "C"-t, aki "A"-t ölné meg. Önzetlenség - Dawkins szerint - nem létezik! A gazella nem azért szökdecsel az oroszlán előtt, hogy felhívja magára a figyelmet és a többiek ezalatt elmenekülhessenek, hanem azért,

hogy megmutassa, ő mennyire erős és ügyes, vele ne is próbálkozzék a ragadozó. Az öngyilkos méh csak azért csíp - élete árán is -, mert terméketlen, utódja úgysem lehet. Az embert is agresszívnek látja: "Ha fel akarunk építeni egy társadalmat, amelyben az egyének önzetlenül a közös jó érdekében munkálkodnak, akkor kevés segítséget kapunk a természettől. Tanítsuk a nagylelkűséget és az önzetlenséget, miután mi önzőnek születünk..." Dawkins szerint nincsen önzetlenség, de ha mégis, akkor az is csak látszólag az. Mindez matematika, minél több két egyed közös génje, annál inkább lehetséges köztük altruista viselkedés - a gének hallatlanul jól tudják a matematikát. Vele szemben azt gondolom, hogy mivel sok tulajdonságom révén minden földi élőlény a rokonom, talán önző módon is aggódhatom a létükért, fennmaradásukért. Vajon ki az önző? A gén, az egyén, a faj, az élővilág, netán maga a kozmosz...?

Nyilvánvaló, hogy az evolúciót szolgáló, fajokon belüli vetélkedés egyik megnyilvánulása az agresszió, miként annak kifejeződése az adott állatsoporton belüli hierarchia (dominancia-sorrend) is. A különféle, fiatalabb vagy érettebb rendszereken belül azonban ezek a jelenségek nem egyforma súllyal jelentkeznek. Eugene P. Odum híres munkájában - Az ökoszisztéma fejlődésének stratégiája - foglalja össze a fiatal és érett rendszerek legfontosabb vonásait.

Az élővilágra jellemző törvény a vetélkedés - de nemcsak a vetélkedés jellemző rá. A fajok és az egyedek között nemcsak küzdelem van, hanem segítség, együttélés, szimbiózis is, a résztvevők számára előnyökkel járó együttműködés. Előnyökkel - adott esetben - a hangya és az általa tenyésztett levéltetű, vagy a gomba és a zöld moszat (a zuzmó alkotórészei), baktériumaink és az ember számára. A szimbiózis ősi, olykor nehezen felismerhető jelenség: ki is gondol rá, hogy a sejtjeink anyagcseréjében fontos szerepet játszó mitokondriumaink valaha különálló lények voltak, akik több százmillió évvel ezelőtt társultak hozzánk? Az evolúciónak nemcsak a versengés, a vetélkedés a mozgatója - az élet számára egyenrangúan fontos a szimbiózis, a kölcsönös segítség is.

Megvan az agresszió párja is. Konrad Lorenz Az úgynevezett go-nosz-haragos című fontos könyvében az agresszió elemzése mellett arról is ír, hogy az állatoknál olyan ösztönös gátlások, rítusok vannak, amelyek megakadályozzák az antiszociális magatartást, s bár ezt nem nevezhetjük moralitásnak, funkciójukban azonosak azzal. Az állatvilágban is létezik a közösség számára hasznos, önzetlen magatartás, s ez ugyanolyan módon hat, mint az erkölcs az emberi társadalomban. Lorenz a szeretet és a barátság kötelékeiről ír, amelyek megakadályozzák, hogy az egyedek harcoljanak egymás ellen és kárt okozzanak egymásban. Szerinte ez a személyes kötődés és barátság az evolúció során alakult ki. A halaknak csupán egyes fajainál, de főleg a madaraknál és az emlősöknél figyelhető meg. A nyári ludaknál van szerelem, féltékenység, bánat. Így ír Lorenz: "Az állatokban olyan viselkedési mechanizmust találunk, amely bizonyos egyéneket összetart az

élet érdekében. Ez a viselkedési minta a cselekedeteiket irányító legfőbb motívummá lett, ez képes legyőzni minden állati hajtóerőt, mint amilyen az éhség, a szexualitás, az agresszió, a félelem, és ez a fajra jellemző módon meghatározza a társadalmi rendet. E kapcsolat analóg a legtisztább és legnemesebb értelemben vett szeretet és barátság érzelmével".

Az élő szervezetekre tehát jellemző mind a vetélkedés, mind az együttműködés, szimbiózis. Edward Goldsmith bírálja a szociáldarwinisták "torz természetképét", amely "atomizált, kompetitív, ag-resszív és semmibe veszi az együttműködést". Vitába száll Dawkins elméletével, amely azt mondja, hogy az élő dolgok nem törődnek a nagyobb egység fennmaradásával, amelynek ők maguk is részei és von Bertalanffyt idézi: "A vitális folyamatok és mechanizmusok döntő többségének van egy, az egészet fenntartó jellege - e nélkül a szervezet egyáltalán nem létezhet".

Fritjof Capra így ír minderről: "A szociáldarwinizmus kizárólag vetélkedést, harcot, pusztítást lát maga előtt. Ez a filozófia törvényesíti a kizsákmányolást és a technológia környezetpusztító hatását. E nézet tudományosan nem igazolt, nem veszi figyelembe az összerendező elveket. A szélsőséges agresszió, romboló viselkedés elsősorban az emberi fajra jellemző kulturális jelenség és nem az emberi fajban bennrejlő módon meglévő dolog".

Vetélkedés és szimbiózis az emberi társadalomban

Visszatérve a bevezetésben felvetett kérdésre, kíséreljük meg választ adni arra, hogy milyen mértékben természeti lény az ember, sajátosságai közül mennyi a genetikusan meghatározott, és mi az, ami "kulturálisnak" tekinthető? Lorenz érdekesen érvel. Szerinte, mivel az állatok adottságaik (fogaik, karmaik) révén képesek megölni fajtársaikat, szükségszerű módon gátló mechanizmusokat építettek fel a fajtestvéreik ellen irányuló gyilkos viselkedéssel szemben. Az embernek nincsenek ilyen fegyverei - érvel Lorenz -, tehát nem jöttek létre ezek a gátlások. Ezért öl! Ez ellen természetesen felvethető, hogy az ember is képes megölni - akár pusztá kézzel - a gyengébbet vagy a kicsit, tehát kialakulhatott volna ez a gátlás. Azt hiszem, hogy ki is alakult. Mesterséges körülmények között (például rablásban) az állatok is könnyebben válnak "gyilkossá", közel áll az a gondolat, hogy az ember is talán a társadalom nem természeti (rab?!) körülményeinek hatására vált gyilkossá. (Azután, hogy kikerült az Édenből...)

Lorenz a fenti állításának ellentmondva, önmagával vitázva kifejti, hogy az egyének látszólag nem kedvező, a közösség érdekeit szolgáló viselkedési mintázatok nem racionális gondolkodásunkból adódnak. Ha nem rendelkezünk társadalmi ösztön-adottságokkal, írja Lorenz, az ember nem emelkedhetett volna ki az állatvilágból: az emberi kultúra alapja, a beszéd csak jól szervezett közösségben élő lényekben alakulhatott ki.

Fentebb felvettem, hogy a nem gyilkos embert teheti-e a társadalom gyilkossá? Kérdés, hogy miként van ez a természeti népeknél? Margaret Mead klasszikus alkotásában

(Együttműködés és vetélkedés a természeti népeknél) 13 népcsoport körülményeit hasonlította össze, sok szempont alapján. Közel 100 kérdést tett fel: mi mindent kell figyelni, megállapítani, ha közelebről meg akarunk ismerni egy természeti népet? A kérdések közül kiemelt néhányat, és megkísérelte, hogy azok között összefüggéseket keressen - ami csak nagyon kevés vonatkozásban sikerült. Nem lehet azt sem mondani, hogy egyik nép ilyen vagy inkább olyan: önmagukban is sokfélék, nehezen skatulyázhatók.

Mead fő kérdései, miként az általa szerkesztett kötet címe is mutatja: milyen mértékben van e népeknél előtérben az együttműködés vagy a vetélkedés? Hangsúlyozza, hogy a kettő nem ellentétpár, azok nem szembenálló fogalmak - miként azt a mindennapi beszéd fo-lyamán pontatlanul alkalmazzuk. Egy adott társadalom nem ki-zárólag vetélkedő és nem kizárólag együttműködő, ezek a tulajdonságok egymás mellett léteznek egy társadalmon belül. Egy adott népcsoport vezetői harciasan vetélkednek a rangsorokért, de családjuk körében, otthonukban a legnagyobb együttműködés lehet. A ve-télkedés ugyanakkor nem jelent feltétlenül összeüt-közést, és az együttműködés nem feltétlenül azonos a szolidaritással. Bonyolítja a képet, hogy a vetélkedő és együttműködő fogalmak mellé Mead bevezetett egy harmadikat, az individualisztikus magatartás fogal-mát, ami egyes népeknél a vetélkedő, másoknál az együttműködő magatartáshoz társul. (Például egymagukban vadásznak, de a zsákmányt közösen osztják-fo-gyasztják el.) Mead néhány fontos tulajdonságot vizsgált, és igyekezett megállapítani, hogy azok mennyiben függenek össze a két fő jellemzővel.

Az én kiemelkedően fontos minden "vetélkedő" népnél, de nem csak azoknál. A tulajdon is elsősorban náluk fontos, s ez eszünkbe juttatja Erich Fromm kérdését: Birto-kolni vagy létezni? (Azonos című könyvében Fromm elemzi, hogy a történelem folyamán a két szemléletnek milyen megnyilvánulásai voltak.)

A biztonságérzet elsősorban az együttműködő népekre jellemző, de azok mindegyikére: itt feltétlenül megvan a korreláció. A biztonságérzet alapja Mead szerint a min-denségről alkotott nézet. Ezen népek számára létezik egy természetfeletti rendszer, amely a saját szabályai szerint működik, s az embernek nem tanácsos azt megsértenie: ez, mint Mead írta, a vizsgálataiból következő "legszug-gesztivebb általánosítás". Az adott rendszert az embereknek nem tanácsos megsérteni, de befolyásolhatják és ki-engesztelhetik azt.

"Stabilitásról" nem olvashatunk Mead munkájában, ő nem írt a népek berendezkedésének állandó vagy változó voltáról. Fentebb említettük Odum csoportosítását, amely szerint minden érett rendszer stabil (s leszögeztük, hogy a stabilitás csupán a jó alkalmazkodóképességet jelenti). Edward Goldsmith - Odumra hivatkozva - felveti a kér-dést: van-e, volt-e valaha "érett" emberi társadalom? Vá-lasza: igen, a törzsi társadalmak, s csupán azok lehetnek ilyenek! Míután az érett rendszerek jellemvonása a magasfokú szimbiózis, számomra nyilvánvaló, hogy az

inkább együttműködő rendszerek az érettek. Ezek további jellemvonása a fejlett belső szabályozás, amihez Mead vizsgálatai szerint, úgy látszik, hozzátartozik a vallás is. Ne akarjuk ezt azzal cáfolni, hogy igen sok, magát vallá-sosnak nevező nemzet létezik - igen gyenge alkalmazko-dóképességgel, nagyon távol az érett rendszer jellemvo-násaitól. Fromm a már idézett munkájában arról ír, hogy Európa csak valamikor 1200 és 1600 között volt keresz-tény, azóta ismét pogány, s korunkban már a keresztény-ség mögött kialakult egy új, titkos, ipari vallás, amely szá-mára szent a tulajdon, a haszon és a hatalom. Ez akkor is igaz, ha a kereszténység hajlamos a megújulásra, s van-nak jelei annak, hogy igyekszik visszatérni a krisztusi gyökerekhez. Goldsmith idézi a "szociáldarwinista" Hit-lert, s ebből az idézetből kiderül, hogy a náci vezér miért nem szerette a kereszténységet: "A kiválasztás törvénye igazolja az állandó küzdelmet, lehetővé téve a legalkal-masabb fennmaradását. A kereszténység lázadás a termé-szet törvényei ellen. Ha logikusan végigvisszük, a keresz-ténység az emberiség bukásának a vallását jelenti".

A filozófia, a vallások biztonságérzetet, állandóságot, eti-kát nyújta-nak, támogathatják az együttműködő magatar-tást. Kérdés, hogy miért nem megy ez magától? Talán ösztönösen vetélkedők, ag-resszívek vagyunk, csak igyekszünk azt tagadni? Lorenz szerint: "Az ember szenved attól, hogy nem tudja kiélni agresszív készletését. Több mint valószínű, hogy az emberi agresszió rossz ha-tásai abból erednek, hogy a történelem előtti korban a fa-jon belüli kiválasztás betáplált az emberbe egy agresszív készletést, amely a mai társadalomban nem talál kiutat, nem tud megnyilvánulni". Később Lorenz arról ír, hogy az agressziót nem lehet elintézni erkölcsi vétóval. Euge-nikai tervezéssel, beavatkozással sem lehet megszüntetni azt, mert esetleg más tulajdonságokat, például a kapcso-latokat, barátságot, szerelmet is eltüntethetnénk vele. Gondoskodni kell arról, hogy az agresszívabb személyi-ségek helyettesítsék valamivel ösztönös magatartásukat: sporttal, hegymászással, kutató expedíciókkal stb. Mindez olyan "ritualizáció", amelyhez hasonlóval az ál-latvilágban találkozhatunk. (Netán felemelkedhetünk az állatvilág szintjére, ahol a vesztes behódolhat és elmene-külhet...?) Talán nem is annyira nehéz keretek közé szo-rítani agresszivitásunkat - de nehezebb rabló-ragadozó vi-selkedésünket. A kettő - mint fentebb összefoglaltuk - ko-rántsem azonos.

Az agressziót a maga nyers alakjában kiélni - rombolás. Lorenz így ír erről: "Az a rohanó élet, amelybe a keres-kedő-iparos ember be-levetette magát, jó példája az adott faj egyedei közti vetélkedéssel kiváltott célszerűtlen fej-lődésnek. Az embereket ma úgynevezett menedzser-be-tegség támadja meg: magas vérnyomás, vesebajok, gyo-morfekély, neurózis; barbárokká válnak, mivel nincs ide-jük kulturális életre. És mindez szükségtelen, csak köny-nyebben kellene venni a dolgokat". A mai kor vetélkedő társadalmában nem ritka az olyan ember, aki évszámra nem veszi ki a szabadságát, az amerikai orvosok 10-15 évvel rövidebb ideig élnek az átlagnál. Egy kölni barátom

vegyészi diplomájának megszerzése után nem állt be egy gyárba, intézménybe dolgozni, mondván: "abba a versenybe belepusztultam volna idő előtt". Elment házmeszternek egy kisebb házba, előadásokat tart kedvenc témaköreiből lelkes mozgalmi csoportoknak. És - él! A túlhajtott vetélkedés a Hamvas Béla által vázolt vízióhoz, a csirihau-léthez vezet - de már elvezetett a globális szintű, általános, környezeti, gazdasági, intézményi, politikai, katonai, minden területre kiterjedő válsághoz. De maradjunk még a saját kö-rünkben. Miként lehet egy kevésbé vetélkedő, inkább együtt-működő magatartásra nevelni gyermekeinket, társainkat, önmagunkat?

Már Margaret Mead leszögezte, hogy a vetélkedő vagy együtt-működési szabályok rögzítésében meghatározó a nevelési rendszer: azok figyelmes vizsgálata során fellelhetjük a vetélkedő vagy együttműködő jelleghez szükséges elemeket. Csányi Vilmos egy tanulmányában leírja a dél-amerikai yanomamok agresszivitásának eredetét: a szülők a gyerekeket egymásra uszítják, harcra, megtorlásra nevelik, és kinevetik őket, ha nem ilyenek. A békés busmanok szétválasztják, kibékítik a veszekedő gyerekeket. Az első törzsnél nagy a népesség nyomása, kevés a forrás - a busmanok ritka népességű törzs, a kétféle nevelésnek megvan az oka. Mindenesetre nem genetikai tényezők szabják meg a két nép viselkedési szabályait. Ismert, hogy a csecsemők mindenképp barátságosak, csak 6-7 hónapos korukban kezdenek félni az idegenektől - miként egyes országokban a mókások a tenyerükből esznek, másutt félnek az embertől.

Többféle hajlammal születünk. Bennünk van/lehet az agresszivitás, a jószívűség, az együttérzés, a szeretetre való hajlam is. Esetleg egymás mellett ez is, az is, de egyáltalán nem 1:1 arányban. A nevelő, a szókratészi "bába", ha megismeri tanítványát, a felszínre tudja hozni a hajlamokat, és segíthet, hogy ki-ki vetélkedő vagy együttműködő hajlamának megfelelő pályát, munkát, életet válasszon. Egy agresszív hajlamú busman gyereknek nincsen lehetősége rá, hogy a yanomamok között éljen, sem egy békés yanomamnak, hogy a busmanok között: az egészséges társadalom mindenkinek megengedi, hogy késztetéseire a legjobban illő életet élje. Természetesen: másnak mit sem ártva.

Van-e globális kiút?

Capra szerint egy kultúra akkor hanyatlik, ha technológiája, eszméi, társadalmi szervezete - a változó feltételek kihívásával összetalálkozva - túl merevvé válik, s már képtelen alkalmazkodni. A hajlékonyság, a harmónia elvesztése szükségszerűen töréshez vezet.

Milyen módon újulhat meg világunk? Sokak szemében csak két út létezik: egy kulturálisan egységes, törzsi, közösségi-keresztény, kommunista, fasiszta vagy utópista út és a piaci: liberális kapitalista vagy szociáldemokrata lehetőség. Mindkettő "fiatal", s kifelé mindkettő vetélkedő, agresszív rendszer. S ha kifelé ilyenek, akkor befelé is, mindenfajta "mássággal" szemben.

Valóban két út létezik? Sokan tagadják ezt a kizárólagosságot. Peter Russell szerint szinergizmusra van szükség,

ami együtt dolgozást (syn-ergos) jelent. Nem kényszer hatására, hanem a saját és közös célért egyszerre, a másikat is támogatva. Miként sejtjeink is működnek saját érdekükben, miközben működésük egyben egész lényünk érdeke is. Az egyes társadalmakban és a társadalmak összességében ez a szinergizmus igen alacsony fokú: sem a kapitalizmus, sem a kommunizmus nem visz közelebb egy magasabb fokú szinergizmushoz.

A társadalmak gyakran nehezen tűrik a másként gondolkodókat. Van egy általános elgondolás arról, hogy milyen a "normális" ember. Nem könnyű elérni, hogy kisebb vagy nagyobb nemzeti, etnikai, vallási közösségek háborítatlanul éljenek a nagyobb közös-ségek mellett, azon belül. "Azok miért úgy öltöznek, miért nem akarják a nyelvünket beszélni, miért nem fognak fegyvert, miért nem isznak alkoholt, miért nem esznek húst stb.?"

Tudjuk, milyen a stabil, érett, gazdaságosan működő, jó belső szabályozású, sokféleségen és szimbiózison alapuló élő rendszer, és azt gondoljuk, hogy ezek az érett társadalmi rendszer jellemvonásai is. A belső szabályozásról még igencsak keveset tudunk, de a sokféleség és a szimbiózis mellett és talaján azt is könnyebben meg tudjuk valósítani. Ha több helyen, több embercsoport, nép, nemzet megtanulja, hogy milyen az érett rendszer, talán arra is van esélyünk, hogy ezt általánossá, földi méretűvé tegyük. A kérdés csak az, hogy egy caprai fordulópontra, egy russelli tudatváltás révén eljuthatunk-e embercsoportonként, népenként, nemzetenként az érett szakaszba, megéri-e az emberiség - miként azt Kaslik Gyula egy vitán felvetette - a globális érett rendszer megvalósulását? Vagy Russell szavaival: Gaia, az élő bolygó tudatra ébredését?

Gondolom: igen. Mert a Mindenség (önző? önzetlen?) génjei is saját fennmaradásukra törekednek, s ez a fennmaradás csak együtt lehetséges.

MERZA JÓZSEF

A KISKÖZÖSSÉG: KERESÉS, VÁLASZ ÉS REMÉNY

1951 őszén egy rendetlenül összedobált könyvkupacra bukkantam a debreceni egyetem alagsorában. Megszüntetett szerzetes könyvtárból hozták-e oda teherautóval a köteteket, vagy elkobzott magánkönyvtár anyaga volt, nem tudom. Abban az időben sok mindent nem tudott az ember: a könyveknek abban az időben is megvolt a maguk sorsa. Nekem a sors Godin abbé híres könyvét szánta. „La France: pays de mission?” vagyis „Missziós terület Franciaország?” – kérdezte a könyv címe. Lopva kiemeltem a könyvet a többiek közül és olvasni kezdtem. Új világ nyílt meg általa, feltárult előttem az Egyház legkedvesebb lányának vallási nyomora. Mauriactól, Bernanostól és Martin du Gardtól ugyan már tudtam, hogy a kereszténynek mondott ember körül pokol vagy sivatag is lehet a világ, mégis, más volt ez az üzenet, néhol egy riport-

könyv elevevességével, a huszadik század közepéről. Tényszerű, hatásos, felrázó. Ugyanakkor szenzációs dolognak tűnt, hogy ebben a világban élhetnek lelkes fiatalok, akik az evangéliumi üzenet hatására találkoznak, barátok lesznek és munkához látnak. Lehet, hogy fagyos körülöttük a világ, irgalmatlanok az emberek, s az egész történetre – tudva vagy nem tudva – ráfeszül két világháború égboltja, de a hitet magukban hordozó fiatalok, Marie és Pierre, Helene és Jacques, fáradhatatlanul dolgoznak az embereket egybefogó szeretet művein. Igen, igen, ez a mi világunk – mondtam elsőéves egyetemista fejemmel, magam mögött tudva két miskolci kisközösségi évet. Igen – mondtam lelkesen – ismerve gimnazista koromból Sanyit, Lacit, Gusztit, Dezsőt és Csubit, Csipkerózsikát, Évát, Marit és Zsuzsát – csupa szívemnek kedves iskolatársamat, vagy templomi padtársamat – a megszüntetett hitoktatás és az első, próbálkozó lépéseit megtevő kiscsoportok életéből. Ott éltem a debreceni közösségek utolsó virágzó évében. Egészen természetes volt, hogy a hitben megállni, tanúságot tenni, az ateista nyomást bírni, egzisztenciánkat kockára tenni, eközben fiatalnak lenni, dolgozni és nevetni akarni csak emberméretű baráti társaságban lehet. Már sötét volt az ég, hamarosan papbarátaink sem voltak, megverték legfőbb pásztorainkat is.

Ha akkor megkérdeik: minek látom Magyarországot, azt válaszoltam volna: hadszíntérnek. Csatamezőnek, amelyen az egyház ellenségei győztek, amelyen az utolsó feltételeket diktálták azoknak a legyőzötteknek, akik inkább akartak élni, mint tanúságot tenni.

Fokozatosan változott csak a kép, amíg megvilágosodott: az egyoldalú küzdelem után, de bizony azelőtt is, a Hegyi Beszédet alig vagy egyáltalán nem ismerő, vagy ha ismerő, akkor azt nem vállaló emberek misszióra váró földje lett és volt ez az ország. Elvesztek az illúziók, a formális nevelés és a melegházi vallásosság életképtelen külsőségei. Elveszett volna a hit is, ha nincs akármilyen kis megtartó közösség, egy barát, aki biztat, hogy megálljak. Ha nem olvassuk ronggyá Suhard bíboros szamizdatban terjesztett füzetét az egyházzal az úgynevezett modern kor küszöbén. Azt az írást, amelyet a felsőbb körök nem kedveltek, de amely megerősített minket azáltal, hogy beszélni tudott az időnkint emberien és esendően viselkedő egyházzal. A nagy közösségről, amely szeplőket és ráncokat is hord, de képes megújulni bűnbánatot tartani tudó tagjaiban. Addig azt hittem, hogy az egyház, amelybe beleszülettem egyetlen és tökéletesen szép. Miért is tudtam volna másként, amikor hiányzott belső önismeretünk, saját egyházkritikánk. Laikus voltam és túl fiatal ahhoz, hogy lássam a válságjeleket és a történelem még csak elkezdte nyitogatni a szememet. Nem tudtam, hogy a diadalmasnak hitt egyházam máshol is súlyos helyzetbe jutott és egy évtized múlva halaszthatatlanná válik, hogy világkonferencián, a II. Vatikáni Zsinaton gondolja át az önmaga és a világ által felvetett kérdéseket. Azt tudtam, hogy hazámban életveszélybe kerültek a vallási közösségek, azt is tudtam, hogy a már korábban megkezdett kiscsoportos munkától remélhetjük a nehéz idők

túlélését, de azt nem tudtam, hogy amit akkor és ott csinálunk, az egyház – kicsiben. Végül azt sem tudtam, hogy 25 év múlva egy pápai apostoli buzdítás 58-adik paragrafusa fogja immár a világegyház reményének gondolni azt a kisközösségi formát, amit ösztönösen, s valljuk be, kényszerűségből választottunk, mert ha hívők és becsületesek akartunk lenni, másként nem tehattünk.

A század közepének Magyarországon szétnézve azokat a bátor papokat látom, akiknek volt hitük és mondanivalójuk ahhoz, hogy a legalitás és illegalitás formáit választva vagy váltogatva, maguk köré gyűjtsenek egy, két, esetleg több tucatnyi fiatal lányt és fiút, merészebb családokat, idősebbeket. Volt kongreganisták, cserkészek, Kalotosok, egyházi iskolába járt diákok keveredtek olyanokkal, akik már nem lehettek vallásos szervezetek tagjai, még hittant sem tanultak rendszeresen. Megformálódtak a baráti körök, a huszadik század házankinti gyülekezetei, a lakásokban vagy kiránduló csapatokban találkozó, a városban és az erdőben egyaránt Istenről beszélni akarók csoportjai. Vezetőik vállalták a letartóztatást, bebörtönzést, a tagok kockáztatták evilági boldogulásukat.

Mindnyájan átértékelték azt a szorongást, amit az egyidejű állami és egyházi tiltás okoz. Tudták, mert tapasztalták, hogy egyházuk egyes papjai is beálltak a feljelentők sorába. Helyzetük reménytelennek is látszhatott, ezért akkor is, most is megkérdezhetjük: mire építettek és milyen példákat követtek a magyar kisközösségi mozgalom úttörői?

Kétségtelen, hogy 1900-tól kezdve volt Regnum. Ez a hagyományos közösség kialakított olyan formákat, olyan sejtrendszert, amit föld alá lehetett vinni. Tudatosan képezte vezetőit, akik között megjelentek a laikusok is. Mód volt hát egy csoportrendszer megalakítására, amely hatékony és egységbe fogott munkát tudott végezni. Jól ismert eszmény volt a világi apostol alakja is, legfeljebb most körültekintőbben kellett dolgoznia. Van der Meersch „emberhalászaik” sokak eszményévé váltak, hiszen nagyszerű dolog volt tudni, hogy vannak melegszívű emberek, akik elmennek örömhírt hirdetni az egyház által elvesztett munkásság közé. Mondjuk ki, hogy a belga Joseph Cardijn által alapított Jeunesse Ouvrière Chrétienne sokunk számára volt megerősítés, amikor ideológiai szemináriumokon kellett szembesülnünk az egyház munkáselelenségét vagy legalább közömbösségét hangoztató vádakkal. Cardijn gyári munkásokból alkotott kiscsoportjai hitet adtak ahhoz, hogy mi is megpróbáljuk megteremteni a magunk közösségeit, s ha az intézményes egyházszervezet részéről feljelentésre kell számítanunk, akkor az egyházközösségi szervezeten kívül. Éppen a marxizmus kihívására és éppen a munkásapostolok életét látva bővült a kiscsoportok horizontja. Tülléptünk a hittantanulás keretein, gondolatainkban és vitáinkban megjelentek a társadalmi elemek, az osztályharc, a szociális igazságosság kérdései. Amint a belga példa sugallta, a megfigyelés – ítéletalkotás – cselekvési terv hármasságában meg kellett fontolnunk: összhangban vannak-e a társadalmi jelenségek az evangéliummal.

Ha valaki intellektuális beállítottságú volt odafordulhattott a francia vallási megújulás példáihoz. Az egyházi vezetés ugyan megtette a magáét IX. Pius 1864-es Syllabusától kezdődően azért, hogy elfojtsa a vallási gondolkodást, de a minden igazságra elvezető Léleknek senki sem vethet gátat. A Commissio de re biblica 1909-es dokumentuma összes fenntartása mellett is a katolikusok kezébe adta a Szentírást és ez döntően meghatározta gondolkodásunk alakulását. Az Édouard Le Roy és a lazarista Portal által 1912-ben megalapított Tala csoport heti találkozóinak anyagában már ott találjuk az evangéliumi elmélkedéseket. Az irodalmárokból és természettudományi szakosokból álló egyetemista csoport intenzív szellemi életébe már belefért az ökumenizmus gondolata is, talán túl korán, hiszen Portalnak az anglikán Lord Halifax-szal közös, jól induló munkája zátonyra futott XIII. Leó tiltásán. Mindazonáltal a Tala tipikus kiscsoport volt liturgiával, tanulással, lelkigyakorlattal. Ki tudná felsorolni a katolikus egyházban is kivirágzó bibliakörök seregét, amelyek a közös olvasás és elmélkedés mellett baráti kört is jelentettek. Az Actio Catholica keretében működő hitbuzgalmi körök egy-egy papi egyéniség hatására alakították ki sajátos arcukat. Módszert, ötletet kölcsönöztünk más keresztény egyházak gyakorlatából is, hiszen a Szentírás közösségi olvasásában ők sok tekintetben előttünk jártak. A század közepén megjelennek a munkáspapok a gyárakban és a rakpartokon – Gilbert Cesbron oly szép irodalmi emléket állított nekik – és közösségeket teremtve felvetik a világban, a termelésben dolgozó keresztény összes problémáját. Valódi gondokat, nem a plébánia épületéből, hanem olykor a szakszervezeti irodából. A második világháború után megalakul Roger Schütz szerzetesi közössége, amely sajátos találkozási és elmélkedési gyakorlatot alakít ki a világ fiatalsága számára. Ami Taizében van, az nem kisközösség a szó általam használt értelmében, de szellemi hatása nagyon sok kisközösséget hozott létre a világon. Caffarel abbé családosok számára teremt több országra kiterjedő közösségeket, még az özvegyekre is gondol. Indul a focolare mozgalom, 1967-ben Pittsburghban megszületik az új, karizmatikus szellemiség. Megelevenedik a bázis, a közösségben egymásra talált emberek körtáncot járnak és Soeur Sourire dalait éneklik. Pere Duval kiül az utcára, vagy be a bisztróba és új, kemény dallamokat gitároz gazdagokról, szegényekről, képmutatókról, vagy a mennyei lakomáról. Ha Lohfink könyvét olvasom a keresztény közösségről, akkor az ajánlásban szereplő keresztnevek sora egy alkotó kiscsoport tagjait sejteti.

Az elmondottak közül sok minden lehetne jámbor keresztény mozgalom, felülről vagy középről kieszelt új egyházi módszer a hívők megtartására és összetartására, de az, amit ma Latin-Amerika felmutat nekünk, egészen más, mint egy papi praktika. A solentinamei közösség, ahol egyszerű parasztok vitatják meg az evangélium mai üzenetét, vagy a hatvanezernél is több braziliai bázisközösség, amelyeknek papnélküli igeliturgiáin esetleg egy

írástudatlan öregember elnököl, felvázolják azt a mélyreható társadalmi kapcsolódást, amelyben a vallás több mint az uralkodó társadalmi rend felépítményének alrendszere. Olyan teljes valóság áll előttünk, amely áthatja a szegények egész életét: gondolkodásukat, munkájukat, kölcsönös kapcsolataikat, a munkáltatóhoz fűződő viszonyukat, infrastruktúrájukat, írástudottságukat, urbanizálódásra képességüket. A munkáspapi mozgalom átment Latin-Amerikába, elkísérte néhány európai teoretikusa is. Összefonódott a szociális kérdésekkel csakúgy, mint az etnikai, nemzetiségi problémákkal. Teológiát és gyakorlatot teremtett és az ezredfordulóra biztosan meghatározó lesz a világegyházban. Ezek a szerveződések zömmel a bázison keletkeznek, gyakorta a közép- és felső rétegek akarata ellenére.

Csalódott lehet az, aki neveket, évszámokat, kisközösségi szabályzatokat várt tőlem. Kétségtelen, hogy jegyzékeket is lehet készíteni és végeláthatatlanul sorolni a különféle lelkeségi irányzatokat. Ha azonban valahol meg akarjuk ragadni azt a jelenséget, amelyet a kisközösségek kialakulásának nevezünk, akkor nem szabad megmaradnunk a felületen, hanem lehetőleg a mélyre kell hatolnunk. Azokhoz a meghatározó okokhoz, amelyek miatt kialakultak a kisközösségi struktúrák, függetlenül attól, hogy az illető helyi és időbeli adottságok milyenné színezték őket.

Abban a folyamatban, amelyet keresésnek nevezek azonoságok mutathatók fel. A felületi jelenségek egyike az, hogy kevés és egyre kevesebb a pap, tehát megoldást kell találni a hívek vallási ellátására. Nosza, vonjuk be a laikusokat a munkába, szenteljünk diakónusokat, hozzunk létre kisebb közösségeket. A kérdés lényege azonban az, hogy miért nincsenek papok annak ellenére, hogy sok más, igen hasznos foglalkozást túlszárnyalva, a papság ma is főtisztelendőnek, excellenciásnak és eminenciásnak nevezett társadalmi kategória. Miért nem akarnak a férfiak tömegesen ilyen kiváló jelzőkkel illetett pályát választani? Milyen betegség bújkál és riasztja el a tennivágyó erős, szép élethivatást választani akaró fiatalokat a papságtól? Nincs hivatás akkor, amikor az Atya állandóan vonz és a Lélek mindig fúj? Vagy mindezek megvannak, csak a hívást hallók és a hívást követni akarók számára az egyház nem a szabadság országa, hanem hivatalnoki intézmény, kibontakozást nem ígérő szolgáltató üzem, vagy parancsuralmi struktúra? Egyáltalán, mi az Egyház? Statikus vagy változó, mi csináljuk, mi alakítjuk, vagy ránk rakják, belekényszerítenek? Kevesek, oligohierarchiák ügye-e az Egyház, vagy az Ország minden tagjáé? Több-e az Egyház a liturgiánál és a szentségek kiszolgáltatásánál? Tud-e hatni a társadalomra, tényleg kovász-e, mint állítja?

Egy pillanatra megállok a kérdések sorolásában, hiszen azt lehet gondolni, hogy egy teljesen hitetlen ember záporozza problémáit a hallgatóira. Nem így van. Vegyük kezünkbe a legelső zsinati okmányt és máris rádöbbenünk, hogy ezek a kérdések – és sok más kérdés is – a világegyház problémái voltak, és a 2500 püspök tudta, hogy a mai

világban nincs mód a kereszténységnek szegezett összes többi feladat megoldására, amíg teremtő otthon nem hozunk létre az egész, meg nem különböztetett laosz-nak, népnek. Ezért áll elől a Lumen gentium és ezért állt elől a mi életünkben is a lehetőségeinknek megfelelő egyházforma megteremtése. Ebben a tényben másodlagos szerepe van annak, hogy hazánkban azért kellett létrejönni a kisközösségeknek, mert ehhez az évtizedeken át ideiglenesen itt állomásozó idegen haderő és a velük kollaboráló állami és egyházi kormányzat teljesen Jézus korabeli légkört teremtett; hogy Braziliában a proletárdiktatura helyett a tőke nyomorítja nincstelenné az embereket, s az uralkodó rétegek megint csak távol vannak tőlük; hogy a jóléti társadalomban a fogyasztás és az elidegenedés tudja ismét kettészakítani a társadalmat. Mondom, másodlagos kérdés, hogy az ilyen vagy olyan diktatúra, avagy éppen a látszólagos szabadságba burkolt még ravaszabb önzés miatt marad az ember egyedül. A tény adott és azt a közösséget keresem, ahol arcom van, ahol megszólítanak, ahol egyedül és barátaimmal együtt is így szólíthatom meg Azt, aki nagyobb minden tisztelendőségénél: Apuci! Mert sokan akarnak kérdezni, de a szöszékre nem lehet felkiabálni; mert sokan akarnak eligazodni, de a rácson keresztül nehéz a beszélgetés. Érveket akartunk és akarunk hallani, de tekintélyi döntéseket közöltek velünk. Ismerni akarjuk egyházunk őszinte történetét, a szentek igazi arcát. Meg akarjuk beszélni, mi kapcsolatuk van nekik a saját életükhöz. A szakmájában felnőtt laikus nem akar egyházi óvodás maradni, ha már az életét valóban a hitére építi. A felnőtt ember felnőtt kérdésekre akar választ. Ilyenekre: Hogyan van az, hogy a nem politizáló egyház ki tudja szolgálni a mindenkori uralkodó osztály politikai érdekeit? Hogyan lehet megindokolni az igazságos háborút? Miért nem jutottunk előbbre a keresztények kölcsönös megértésében? A felnőtt ember azzal a szomjúsággal és azzal a közvetlenséggel várja a választ, amellyel a számariai asszony fogadta Jákob kútjánál a mély, emberközeli szavakat.

„Que faut-il croire?” – kérdezte egy vékony kis füzet címlapja. A füzetet 1968-ban vettem Párizsban. Pár évvel a zsinat befejezése után ez volt a kérdés, amit még egy kicsit árnyalok és nem igaztalanul: egyáltalán, miben kell még hinni? A zsinat, amelynek egyháztörténelmi jelentőségét igazában csak a konzervatív tábor mérte fel, feladatot bízott ránk. Az elmúlt 25 év során az egész egyházban meg kellett volna beszélnünk saját ügyeinket oly módon, hogy a legutolsó laikus szava is elhangozzék. Jól tudjuk, hogy ez nem történt meg. A hivatalos egyház mással foglalkozott és nem szervezte meg Isten népének beszélgetéseit. Nem is szervezhette, mert nem változott meg sem felépítésében, sem beszédmodorában, sem bátorságában. Kevéssé vigasztaló, hogy a környező országok egyházi sincsenek előbbre. Ezzel ellentétben, beszélgetések, elemzések és viták zajlottak a kisközösségi csoportokban úgy, hogy a lelkiismeretre hallgatva, az értelem megvilágításában és az érvek erejével igyekeztünk

megtalálni és megformálni azt az igazságot, amelyre rátehetjük az életünket és amelyet olyan fontosnak tartottunk, hogy másnak is el kellett mondanunk. Tudtuk, hogy minden azon múlik, amit a 2500 püspök is tudott: van-e olyan otthon, ahol mindenki megbecsült és mindenkinek szava van. Mi a történelem erőinek hatására, Isten segítségével és egy horvát jezsuita tanácsa alapján, megtaláltuk ezt a formát. Minden hibánk és tévedésünk ellenére létre tudtuk hozni a Bokrot, amely független kiscsoportok informatív szervezett hálózata a szeretet cselekedeteinek végzésére. Ebben a közösségben kerestük és adtuk meg válaszainkat tehetségünk szerint. Más testvéreink más struktúrákat építettek. Eljön az idő, talán nem is sokára, amikor szabad párbeszédben vitathatjuk meg közös dolgainkat az egész egyház színe előtt. Mert bár értelmemmel és érzelmemmel a Bokorhoz ragaszkodom, tudom, mert megismertem, hogy több egyenértékű válasz is létezhet. Egymás szeretetének és megbecsülésének legszébb bizonyítéka, ha törekszünk a válaszok ekvivalenciájának megmutatására. Szeretni egymás különbözőségeit, ha tudjuk, hogy Isten tetszéséért vannak. Aki kisközösségben él, az alapvetően pluralista és alapvetően türelmes. Ha nem így van, tudatosan vagy tudattalanul a rossz áll mögötte.

Igen, a válaszok. Nem szerzetesrenddel, hitbuzgalmi csoporttal, kongregációval, lelkiismeri iránnyal, fogadalmakkal, egyenruhával, épületekkel akarunk választ adni a kor kérdéseire, hanem nők és férfiak, idősek és fiatalok, házasok és nőtlének, elméleti illetve gyakorlati beállítottságú emberek házankinti gyülekezeteiben megfogalmazott, nem esküben vagy munkavállalási szerződésben, hanem lelkiismeretben kötelező tervekkel és gyakorlatokkal.

Az elmúlt negyven évben minőségi változás történt. A kis gimnazistákból és buzgó hittanáraikból álló kiscsoportok megnöttek, a történelem viharában megedződtek, a világegyházra figyelve távlatot kaptak, közösségi életükben elmélyítették kapcsolatukat Istennel és barátaikkal, mindennapjaikban pedig elevenen ott álltak a társadalomban. A mai 50-60 évesek kisközössége helyi egyház, amely a nagy egyház részének tudja és akarja magát azzal a szabadsággal, ami kijár egy élet bérrel soha meg nem fizetett hűsége és munkája alapján. Ezek a közösségek tudják, hogy korunkban nem írástudók, doktorok és főpapok hiányoznak, hanem pásztorok. Tudják, hogy Jézus közössége az élet derekán álló, egészséges és alkotni vágyó embereken alapul, akik a hirdetés és egybegyűjtés folyamatában elvégzik a rehabilitációs munkát, az irgalmasság műveit is. Tudják, hogy emberi méretű közösségeket kell létrehozni, ahol mindig találkozhat vezető és vezetett, ahol mindenki mindig hallathatja szavát. Ahol nincsenek közlési gátak, bénító reflexek, ahol az értelem beleépül a lelki és közösségi életbe, és a lelkiismeret szava lép az engedelmisség parancsa helyébe.

Bokor találmányok ezek? Egyáltalán nem! Csupán Bokor élmények és újrafelfedezések. Marcel Légaut ugyan-

ezeket mondja, amikor beszámol a huszas évekbeli kisközösségi tapasztalatairól. Ő is tudta, hogy a kereső ember nem tudja elkerülni a fájdalmat és gyakorta az egyéni elítélődést. Ő már megfogalmazhatta, hogy a jó pásztor lelki tapasztalatainak alapja a nyitottság és a fájdalom, ha a közösség több akar lenni gyerekek, kultúr- vagy szalonkeresztények önmagukat kellemesen érezni és a felsőbbség nyájasságában sütkérezni akaró gyülekezeténél. A huszadik század második felére megnőtt kisközösségek vallási tapasztalata az, hogy az egyházban is szükség van a forradalmakra, mert ezek nélkül meghalunk. Tudta ezt minden újító és elítélt, lett légyen az Avilai Teréz vagy Mary Ward, hogy éppen két nőt említek és nem is ebből a századból.

Ezek történelmi tények, az egyház igazi és őszinte történetének tényei, ahol a királyszerű pápák ragyogása nem fedi el a jó és rossz harcának tényleges erőit. Ezek miatt a történelmi tények miatt vagyok ma is egyházam és kisközösségem tagja. Tudom, hogy újabb és újabb nekilendülések törtek vagy törettek meg. Legnemesebb emberi törekvéseink repedéseibe is befészkelte magát a bűn vagy a tudatlanság. Nem tudom mit ér és meddig él a Bokor. Sok mindent felismertünk azonban Isten Országának törvényeiből és ezek megfogalmazása, elmondása és megvalósítani akarása kötelez minket. Nem a Bokor hát reményem végső alapja, hanem a jóhír és a lelkiismeret szavának hatalma. A Bokorban élve és hozzá ragaszkodva, végső hitem alapja mégsem egy mai névvel megcímezett közösség, hanem mindazon emberek múltból jövő és a jövőbe tartó sora, akik ilyen vagy olyan neveken, szeretetre épülő cselekvési normákban és értelmi megismerésük mindenkori töredékességében éltek és fogják élni evangéliumi hitüket. Elfogult vagyok, mert a Bokor életem része és mégis, az elmondottak alapján megkérdem tőletek: ki vádol engem elfogultsággal?

Reménykedem, mert tudom, hogy a történelem kohójában megszülető dolgokhoz képest kisiskolás kézimunka minden, íróasztalnál kiagyalt tervezet. Nem mi írtuk az evangéliumot, nem mi eszeltük ki közösségeinket. Magatartási normáinkat a hűség diktálta. Én nem akartam lelkigyakorlatra menni, nem akartam kisközösséget szervezni. Matematikus akartam lenni és nem teológus. Gondtalan vallási életet szerettem volna élni kemény, hasztlannak látszó viták helyett. Ha mindez mégis volt és van, és a lelkiismeretem nem vádol bűnről, akkor azt kell mondanom: élni fog az egyház, mert minden válságos helyzetben lesznek olyan tagjai és csoportjai, akik elindulnak majd az utakon, amelyeken egyébként nem kívánnának menni. Egyszerűen azért, mert a szeretet nem tesz lehetővé a városból kifelé vivő utakat.

Minden kudarc ellenére bízom abban, hogy hazai hivatalos egyházunk egyszer megállapítja: érte voltunk és nem ellene. Ha megérti, azt is tudni fogja, hogy a kisközösségek hálózatát élni kell hagyni. Nem harcolni kell ellene, hanem együttműködni vele. A plébánia segítse a kisközösségeket és akkor a kisközösségek is tudják majd segíteni a plébániát. Tekintsük korunkat átmeneti, kísérleti

kornak. Azok a struktúrák maradjanak fenn, amelyek életképesebbek. Születési folyamatnak, a kisközösségek hálózatai létrejöttének vagyunk a tanúi. Még nem tudjuk, mivé lesz, ami létrejött, de becsüljük a munkát és a hűséget, igyekezzünk megérteni és elfogadni egymást. Marcel Légaut-nak a nehéz helyzetekre érvényes megállapításával fejezem be mondanivalómat: „Csatlakozom azokhoz a keresztényekhez, akik szenvednek és türelmetlenkednek az egyház miatt. De ezt a türelmetlenséget és szenvedést türelemmel és humorral kell elviselnünk.”
1990

POLINGER ÁGNES:

MI KÖZÜNK AZ ABORTUSZHOZ? HOGYAN SEGÍTHETÜNK?

Köszönöm, hogy elolvastad ezt a cikket. Az abortusz szót látván, hallván, ha valakit akárcsak távolról is érint, pl. ismerőse, barátnője, családtagja révén, pláne személyesen, akkor többnyire inkább szabadulna a nyomasztó emlékektől, történetektől, akit pedig nem érint, csak tud róla, hogy létezik, inkább bármi másról hallana, beszélne, olvasna, mint erről.

Miért kellene mégis?

Ma Magyarországon évente kb. 35 000 abortuszt végeznek. És bár ez a mutató, valamint a terhességekre jutó arányszám is a 90-es évek óta csökkenő tendenciát mutat, tudnunk kell, hogy ez borzalmasan nagy szám, azt jelenti, hogy három 15-45 éves nő közül életének fogamzó-képes harminc éve alatt egynek abortusza volt. Külön tragédia, hogy Magyarországon korábban a két- és háromgyermekesek kérték a leggyakrabban a terhességük megszakítását, az utóbbi években pedig 20-30 éves korosztályba tartozó gyermektelenek. Tekintetbe vehetjük ugyan, hogy többeknél ismétlődések, sőt sorozatok is előfordulnak, de ha minden negyedik vagy ötödik nőről van szó, akkor is riasztó. A kikerülhetetlenül bekövetkező abortusz utáni tünet-együttessel szenvedő nők pedig körülöttünk élnek, és ha nem is tudunk a többnyire titkolt eseményekről, a lelki következmények társadalmi szinten is, mindnyájunkra hatnak.

Nem próbálom meg az abortusz teljes témakörét még vázlatosan sem körbejárni, bár az is hasznos lenne, csak néhány aspektusát, és a segítség számunkra is lehetséges útjait szeretném keresni.

Nem a megfogant, és kicsiként, magzati korokban megölt gyermekekről szeretnék beszélni, hanem elsősorban az anyákról.

Nem lehet elhallgatni a jogi szabályozás hatását.

A jog a legtöbb európai és amerikai országban károsan befolyásolja a nem tervezetten és kívántan terhessé vált nőket - azzal, hogy legális lehetőséget adnak a gyermekük megöletésére. A közvélekedést is meghatározza az, ha az abortusz jogilag biztosított lehetőség, tehát nem közömbös, hogy mi a törvény. Azokban az országokban, kultúr-

körökben, ahol az abortusz legálisan végrehajtható, beépül a közgondolkodásba, hogy ez egy - esetleg bizonyos megkötésekkel, de mégiscsak - elfogadható, megengedhető, választható lehetősége a várandós nőknek.

Sok abortuszra készülők kismamát vezetnek félre azzal a hazugsággal, hogy az abortusz nem gyilkosság, hiszen, ha az lenne, akkor nem engednék.

Ha a nem lenne törvényileg megengedett, sokkal kevesebben gondolnának erre a lehetőségre.

Hazánkban a régi korok törvényei egyértelműen tiltották az abortuszt. A magzatelhajtás a történelem során hagyományosan büntetendő cselekmény volt. Az első magyar nyelvű, 1878-as büntetőjogi törvénykönyv az élet elleni bűncselekmények közé, a későbbi jogszabály 1952-től a testi épség és egészség elleni bűncselekmények közé sorolta. Az abortusz Magyarországon 1956 óta legális. Jelenleg az 1992. évi (LXXIX.) „a magzati élet védelméről” szóló törvény szabályozza, amely többek között az állapotos nő „súlyos válsághelyzete esetén” engedi. A „súlyos válsághelyzet” pedig így definiálja: súlyos válsághelyzet az, amely testi vagy lelki megrendülést, illetve társadalmi ellehetetlenülést okoz.

Amit nem vizsgálnak, csupán a nő kijelentésére hagyatkoznak, hogy ti. ő a helyzetét annak itéli.

A 2012. január 1-jén hatályba lépett Alaptörvény, kinyilvánítja - ugyanazon mondaton belül, melyben az élethez és emberi méltósághoz való jogot ismeri el -, hogy „a magzat életét a fogantatástól kezdve védelem illeti meg”. A magzat jogalanyisága kapcsán több indítvány érkezett az Alkotmánybizottsághoz. Kemény vita, és az alkotmánybírák ellentétes vélekedése után arra jutottak, hogy a kérdés az Alkotmány értelmezésével nem dönthető el. Megállapították, hogy mind a magzat jogalanyisága, mind annak tagadása összhangban van az alkotmánnyal. Mondja ezt az Alkotmánybizottság úgy, hogy ugyanebben a határozatában kijelenti azt is, hogy a megszületés ma már nem egy magától értetődő választóvonal a magzati és az emberi élet között. A biológia szempontjából az élet a fogantatástól a halálig tart.

E tény ismeretében lényegtelen, hogy ennek az egységes életnek a különböző szakaszaiban más-más névvel illetjük magunkat és egymást, így az első pillanatban az embert zigótának, majd embriónak, később magzatnak nevezzük, utána pedig újszülöttnak, csecsemőnek, kisgyermeknek, kamasznak, stb.

Tudnunk kell, hogy nagy földrajzi területeken, pl. az iszlám, buddhista, és hindu kultúrkörökben tiltott az abortusz, és Európai boldogabb keresztény országaiban, mint pl. Írország, Málta, Lengyelország - bizonyos szigorúan meghatározott eseteket kivéve - törvényileg szintén nem engedélyezett. Lengyelországban ennek következtében minden hatszázadik terhesség végződik abortusszal, Magyarországon pedig minden harmadik.

Természetesen nem a törvény az egyedüli út a gyilkosságok számának csökkentésére, fontos az is, hogy segítőkész, szeretetteljes és életet elfogadó, támogató környezetet teremtsünk a „véletlenül” kismamává vált nőknek.

Sokan azt képviselik, hogy nem törvényileg kell tiltani, a tiltással nem megyünk semmire, csak az illegális abortuszok száma növekedne. Ezt hátrító, álszent struccpolitikának tartom. Hiszen azokban az országokban, ahol tiltott a megszületett emberek gyilkolása, mint pl. nálunk is, ott sem gondoljuk, hogy engedélyezni kellene, nehogy növekedjen az illegális gyilkosságok száma. Nem mondom, hogy nem fordulna elő egyáltalán, mint ahogy Magyarországon is van minden évben (illegális) gyilkosság. 2014-ben pl. 147 volt. Szemben a 35 000 abortusszal.

A gyilkosságnak ezt a törvényileg engedélyezett formáját nem kellene szó nélkül tudomásul venni.

A mai magyar jog kétarcúságát mutatja az is, hogy a Veszprémi Bíróság 2012-ben 77 nőt elmarasztalt tiltott magzatelhajtás miatt. Nőgyógyászukat első fokon, három év hat hónap letöltendő börtönbüntetést ítélte. A nők megállapított bűne az volt, hogy 60 ezer forintot fizettek azért, hogy ne kelljen megjelenniük az abortuszbizottság előtt. Nem teljesítették azt az egyetlen jogszabály által előírt feltételt, hogy egy bizottság előtt három nap eltéréssel kétszer is kijelentsék: nem pillanatnyi kétségbeesésben döntenek magzatuk elvetetése mellett.

Pedig az a bizonyos „kétségbeesés” - vagy inkább bizonytalanság, még inkább megfontolt döntésre képtelen elmeállapot még kívánt és várt terhességeknél is - legtöbbször nem néhány pillanatig, hanem hetekig, néha hónapokig tart.

Ugyanakkor, akik első pillanatban ijedten gondolnak életük megváltozására, azokon a nőknél is jól megfigyelhető a kilenc hónap alatt bekövetkező érzelmi változás. Ahogy növekszik bennük a gyermek, úgy nő bennük az anyaság utáni vágy, öröm, és szorul háttérbe minden egyéb. Csak-hogy ehhez az átalakuláshoz a legtöbb esetben szükség van kilenc hónapra.

De honnan tudhatná ezt az a nő, aki először lett terhes?

Ha azt hinnénk, hogy a mai magyar lakosság keresztény része az abortuszra vonatkozó törvényt nem tartja jónak és megengedhetőnek, nagyon tévedünk.

Egy meglehetősen friss - igaz abortuszpártiak által megrendelt -, 2012-2013-as felmérésből álljon itt néhány adat: A teljes lakosság 53 százaléka tartja elfogadhatónak a jelenlegi magyarországi abortuszszabályozást, további 18 százalék pedig enyhítené is rajta, és csak 13 százalék gondolja úgy, hogy szigorúbbnak kellene lennie.

A magyar lakosságnak csupán két százaléka tartja teljesen elfogadhatatlannak az abortuszt. Két százalék!! Hol van a népszámlálás szerinti, magát kereszténynek valló 53%?

Az eredményekből levont következtetéseiket a megrendelő egyesület „Finom manipuláció, kedves félreinformálás” címmel adta ki.

Kifogásolják többek között, hogy a védőnők gyakran félrevezetően tájékoztattak az abortusz testi és lelki kockázatairól. A tájékoztatás manipulatív, a nőt a terhesség megtartására ösztönzi. Nem feltétlenül tudatos manipulációról van szó, mondják, hiszen például az egyik védőnő annak ellenére eltúlozta az abortusz lelki egészségre gyakorolt hatását, hogy nem akarta lebeszélni a nőt.

A tanácsadáson használt, a megrendelő egyesület szerint „alaptalan” érvek előfordulása:

20-ból 13 alkalommal mondták a védőnők, hogy az abortusz súlyos hatással van a termékenységre.

20-ból 9 alkalommal említik a védőnők a pszichés tüneteket.

20 alkalommal hangzott el, hogy itt egy életről van szó.

5 esetben mondta a védőnő, hogy a magzatnak már van szívdobogása.

3 alkalommal hivatkoztak a védőnők a „Néma sikoly” című filmre.

3 alkalommal említik a védőnők az örökbefogadást az abortusz alternatívájaként.

2 védőnő hivatkozott a törvényre érveként, azt megerősítendő, hogy a nő hasában fejlődő magzat már egy élet.

A 20-ból 13 esetben a védőnők próbálták rábeszélni a nőket, hogy tartsák meg a terhességüket.

Mivel még ezeket a - szerintem ritkán elhangzott - alapinformációkat is bele akarják fojtani a védőnőkbe, noha pl. csak a védőnők tizede mondja azt, hogy „a törvény szerint is a nő hasában fejlődő magzat már egy élet”, és nem sokkal többen említik a védőnők az örökbefogadást az abortusz alternatívájaként, ez a halvány tájékoztatás ma nem segíti, hanem csak löki a nőket a rájuk váró szakadékba.

Az abortuszpártiak túlzottnak gondolják, és manipulációnak tartják azt a „lebeszélést” aminek következtében bizottság előtt megjelenő nőknek 1 - 2 %-a (esetleg nem is a bizottság hatására) meggondolja magát.

Ezzel szemben a magzatvédő egyesületek által megtalált nőknek 50%-a dönt úgy, hogy mégis vállalja a gyermekét. Ez elég ékesen bizonyítja, hogy egy kis segítség, megerősítés, lelki támogatás (általában hathatós anyagi segítséget nem adnak) hatására már a nők fele meggondolja magát. Miért vannak egyéni és egyesületi támogatói az abortusznak?

Meggyőződésem, hogy egyrészt tudatlanágból hiszik a női jogokért harcolók, hogy ez a lehetőség legyen joga a nőnek. Ezért azokban az országokban, ahol élhetnek, vagyis ölhetnek ezzel a lehetőséggel, azok a nők, akiknek személyesen nem kellett szembenézniük azzal a kérdéssel, hogy: Maradjon a gyermekem vagy ne? - azt gondolhatják, hogy dönthessen szabadon az a - másik - terhes nő. Miért ne, mintha arról dönthetne, hogy milyen lakást, iskolát vagy foglalkozást válasszon.

Sokszor azonban más oka is van az eltökélt támogatásnak, a legaljasabb erők is megmozdúlnak, nevezetesen az abortuszon átesett nők egy része a szenvedését úgy próbálja enyhíteni, hogy másokat is le akar rántani abba a pokolba, amiből ő nem szabadulhat, azt remélvén, enyhíti a fájdalmát, a lelkiismeret-furdalását, ha ez „elfogadott”, engedélyezett, és sokak lesznek a sorstársai. És minél többen vannak, annál több bizonytalan fiatal nőt húznak maguk után.

Kis biológiai, történeti emlékeztető

A mai ismereteink szerint csak a Földön alakult ki élővilág, csak a Föld nevű bolygóra esett az élet teremtésének

különös választása. Minden élőnek legfőbb ismérve, törekvése, biológiai küldetése, hogy utódokat hozzon a világra.

S míg egyes élőlények életéhez néha az szükséges, hogy más fajhoz tartozók életét kioltásák, vagy, hogy saját fajtársaikkal is időnként halálos harcot vívjanak, a saját utódaik életre- hozása, védelme, ellátása, nevelése minden élőlény összes sejtjébe a legerősebben bevésített Isteni, természeti törvény.

Az életközösségekben élő állatoknál a kicsinyek védelme az egész közösség feladata. Az emlősök osztályában a csoportban élő állatoknál az utódokat a rokonok különösen is, az anya pedig akár élete árán is ösztönösen védi.

Az emberi közösségekre térve, nem elfogadva, de az abortusszal szemben utálnék azokra a régi törzsi háborúkra, amikor egy-egy csoport, horda, törzs, vagy nép csak úgy maradhatott életben, ha az ellenséggel megmérkőzött, és ki is irtotta, vagy legalábbis olyan vérvesztést okozott neki, ami meghátrálásra, behódolásra kényszerítette. Ezek a „civilizálatlan” harcok nem okoztak általános lelkiismeret-furdalást vagy kollektív bánatot a győztesek körében.

A nagyobb népcsoportok egymás mellett élésében, az egymás elleni harcok helyett, az egymás nem bántása, elfogadása, kölcsönös támogatása jelentette az emberiség fejlődésének újabb állomását. Ez a morális fejlődés magával hozta az egyértelmű és világos „Ne ölj” öszövétségi parancsot, amely minden jelenlegi világvallásban és az archaikus vallásokban is előforduló tiltás. Az első megalkotott jogrendtől kezdődően máig minden írott jogrendszer elítéli és bünteti az emberölést.

Nem fejtegetem, hogy mikor, miért, és hogyan keletkeztek azok a jogrések, lelkiismeret- megerősítések, háborúkat indító ideológiák és magyarázatok, amelyek próbálták az eredeti egyértelmű, és egyetlen, emberhez méltó lehetséges magatartást megkerülni, relativizálni.

Az állatvilágba, ezen belül az emlősök közé tartozva, az embereknél a nőké az az életfunkció, hogy gyermekeiket testükben kihordják, és életképesen világra hozzák. Évmilliók alatt a nők teste, érzelmi világa, és a lelke is úgy alakult, formálódott, hogy ennek a feladatának a lehető legjobban megfeleljen, és hogy számára ez jelentse a legfőbb örömforrást.

Lelkigyakorlatos előadás (6. régió)

A gyilkosságok közül ezért is a legkegyetlenebb és legszörnyűbb, és a gyilkos számára a legkevésbé feldolgozható, megbocsátható, ha egy anya öli, öleti meg a gyermekét.

Sajnos azt is hozzá kell tennem, hogy - nem véletlenül -, a férfiak zöme nem érti, éli át az abortusznak a nőket egy életre megnyomorító voltát, hiszen ők más biológiai szerepet élnek.

A nő joga a modern világban.

Az emberi test működésének egyre mélyebb ismerete, az orvostudomány fejlődése lehetővé tette a nők számára, hogy a sokféle fogamzásgátlási módszer segítségével, amikor szeretnék, legtöbbször biztonsággal elkerülhetik a

terhességet. Sajnos egyre gyakoribb jelenség, hogy amikor kívánja a nő, akkor viszont nem, vagy már nem lesz terhes. Így egyrészt a nő fő gondja és törekvése, főleg fiatalabb éveiben, a „nem kívánt terhességek elkerülése”, és ha ez nem sikerül, úgy gondolja, hogy még van egy végső eszköze, lehetősége, az abortusz. Másrészt viszont, sokszor ugyanazokat a nőket néhány év múlva a különféle meddőségi kezelések, majd a sok kudarcjal járó lombikbébi programok testi, lelki és anyagi áldozatait magában foglaló megpróbáltatások sora várja.

Félrevezető, képmutató, a modern korban a nyugatinak nevezett civilizáció életviteli és gondolkodási torzulatainak egyike, és manipuláció az, hogy a terhes nő jogait, az anya egyéni életét, boldogulását, boldogságát és érdekeit szembeállítják a gyermeke jogaival és életével.

Pedig a gyermek méhen belüli korában, az anya és a gyermek vágyai és érdekei soha nem ütköznek. Az anya, még ha nem is vágyott a terhességre, attól kezdve, hogy megfogant benne a gyermeke, arra vágyik, hogy kihordja, megszüljje, gondozza. És a gyermek is pontosan ugyanerre vágyik.

Meggyőződésem, és sokszoros tapasztalatom, hogy egy fiatal lány vagy asszony, ha nem tervezte, nem is óhajtotta a terhességét, akkor is, akár anélkül, hogy tudatában lenne, szeretné kihordani, megszülni a gyermekét. Igaz, gyakran előfordul, amikor rájön, illetve megtudja, hogy terhes, hogy először meglepődik, megijed, kétségbeesik, különösen, ha első, nem kívánt terhességéről van szó, és visszavágyik pár hónappal korábbi, terhesség nélküli, gyermektelen állapotába. És azt gondolja, és ezzel kecsegteti a jogilag-egészségügyileg biztosított, sőt támogatott lehetőség, hogy az abortusszal visszakerülhet abba. Ez viszont soha nem történik meg. Ez az a nagy csapda, amibe belezuhanva, egy életre szóló sebet ejt magán. Amikor ugyanis egy nő terhes lesz, anyává válik, akár akarja, akár nem. A legtöbb nőnek az abortusz előtt fogalma sincs arról, hogy miről dönt. De az abortusz után, először csak kiüresedett, fájó testének jelzései, majd az átélt érzelmi sokk következtében előtörő lelki problémák, zavarok jelentkezése rádöbbeníti, hogy milyen szörnyűség történt, és hogy már nincs visszaút. És, aki nem is fogja fel teljesen, az is viseli a következményeit egész életében. Kinek jó ez?

A nőknek biztosan nem, a nők partnereinek, a férfiaknak sem, a nők későbbi gyermekeinek sem, a körülötte élőknek sem.

Az ezekre a tevékenységekre kiépült klinikáknak, az ebből élő orvosoknak, gyógyszergyáraknak viszont jó üzlet. Mik a következmények?

A következmények brutálisak.

Más országban, másik felmérésből azt olvashatjuk, hogy a nők 70%-a azt válaszolta, hogy az abortusz után megbánta, és visszacsinálná..

Ez is egyértelműen azt mutatja, hogy a nő nem tudta, hogy mi fog történni vele, nem tudatosult benne, hogy a terhességét nem akarta ugyan, de a benne lévő gyermekét már akarja, szereti. Ezt bármelyik nőgyógyász, nővér, aki

ilyen osztályon dolgozik, megerősítheti, magam is láttam, amikor egyik gyermeket várva a kórházban egy kórteremben feküdtem abortuszon átesett nőekkel.

Nem térek ki a nem kevés, az egészen halálíg menő egészségügyi kockázatokra.

A lelki következmények viszont még ijesztőbbek.

Ezek a tünetek, mivel a női természetből fakadó reakciók, a pszichológusok tapasztalatai szerint kivétel nélkül mindenkinél megfigyelhetők.

Néhány mondat a pszichológusok tapasztalataiból:

A nőnek, aki terhesség-megszakításon esett át, és elvesztette magzatát, büntudata van, gyakori reakció, hogy minél előbb gyereket akar, ez a stressz viszont a későbbi gyermekvállalást nem segíti elő, sőt, szinte kizárt, hogy ezt a lelki terhet cipelve valaki hamar teherbe essen. Élete során vissza-visszatér a gondolat: lehet, minden másként alakul, ha akkor megtartja azt a babát. Illetve, ha gyermeket akar a későbbiekben, de nem sikerül teherbe esnie, úgy véli: egyszer ellökte a magzatot magától, és most ez a büntetése.

A meg nem született, elvesztett magzat miatti pszichológiai hatás évekig elhúzódhat, még egy, vagy több egészséges baba világra jötte után is depressziótól és szorongástól szenved az anya.

Abortusz után a legtöbb nő számára a világ félelemmel és sötét árnyakkal telik meg, a jövő kiszámíthatatlanná válik, és többé nem fogja biztonságban érezni se magát, se szeretteit, hiszen ha ő maga képes volt erre a döntésre, akkor a világon bármi megtörténhet.

Mindebből a család, a közvetlen környezet néha semmit sem érzékel, néha a fájdalom és büntudat világosan látható, akkor is, ha az abortuszon átesett nő egy szóval sem jelzi a benne dúló gyilkos vihart.

Az abortuszon átesett nő fájdalma enyhítésére különféle tompítókat alkalmazhat: alkohol, nyugtatók, drogok.

Szexuális élete alapvetően megváltozhat, ha stabil párkapcsolatban élt, elillanhatnak a vágyak, nem kívánja többé a gyönyört, úgy érzi, meg sem érdemli. Máskor önpusztító, eszelős szexuális álmokfutásba menekülhet, ezzel bünteti magát.

Addigi magatartása megváltozik: bizonytalanná válik, nem érzi többé kompetensnek magát olyan területeken sem, ahol addig ragyogóan teljesített, máskor a feszültség levezetésére agresszív kitöréseket produkálhat. Mindkét esetben veszélybe kerülhet a munkája, megélhetése.

Emberi kapcsolatai is átalakulnak, veszélybe kerülnek. Mélységes szégyenérzettel küzd, úgy érzi, mindenki róla, és a meg nem született babáról beszél. Nem találja a helyét a barátok, kollégák, rokonok között, hiszen azt hiszi, elveszítette megbecsülésüket és szeretetüket, és hogy az egész világ elítéli őt.

Álma a személyes jövőről megváltozik, nem tartja többé alkalmasnak magát egy szép, jól működő család létrehozására, a továbbiakban nem törekszik tartalmas, előre mutató kapcsolatra. Felszínes, üres viszonyokkal bünteti magát.

- A legfélelmetesebb azonban, hogy az esetleges életben

lévő gyermekeihez fűződő kapcsolata is konfliktusokkal, feszültségekkel terheltté válhat, hiszen nem érzi többé magát jó anyának. Úgy érzi, megbukott édesanyaként és emberként is, ezért nincs, nem is lehet jó hatással gyermekeire.

Azt hiszem nem érdemes ennél tovább sorolni.

Egy kis kitérő:

Egy ország pszichés állapotát többek között egy jól mérhető adattal, az öngyilkosságok arányszámával jellemzik. Ez a szám Magyarországon a többi környező országhoz képest is köztudottan magas, és az 1900-as évektől kezdődően egészen az 1990-es évekig folyamatosan, egyenletesen emelkedő. Van azonban ennek a görbének egy érdekes, alacsonyabb értéket mutató szakasza, és egy helyi minimuma az 1949-56 közötti időszakban. Az öngyilkosságkutatók azt mondják, nem tudják, mi volt az oka ennek a völgynek.

Ez pontosan az elhíresült Ratkó-korszak, amikor nem engedélyezték az abortuszt.

Van közünk hozzá?

Ha mi, neveltetésünknek, szerencsénknek, boldog párkapcsolatunknak köszönhetően, választott, és kiválasztott emberi környezetünkben nem kerültünk abba a helyzetbe, hogy akár csak gondolnunk kellett volna az abortuszra, örülhetünk neki. De azt hiszem, egyikünk sem él olyan burokban, hogy akárcsak egy osztálytárs, munkatárs, közeli vagy távoli ismerős révén ne kellett volna legalább belegendolnia, hogy mi is ez, mit jelenthet annak a nőnek a számára, aki ilyen döntést hoz.

Mindannyiunk felelőssége

Azt hiszem, ha valaki a környezetünkben megtisztel azzal, hogy beavat abba a gondjába, hogy akarata ellenére terhes lett, és foglalkozik az abortusz gondolatával, már olyan segítségkérés, ami elől nem térhetünk ki. A nem kívántan terhessé váló nő ugyanis megosztja ijedségét, féltelmét, kétségeit általában először a gyermek apjával, majd, ha ő nem támogatja, anyjával, vagy néhány közeli rokonnal, hozzátartozóval, barátnővel. Ha közöttük sem talál támaszt, még utána is küld néhány vészjelet, ugyanúgy, mint az öngyilkosságra készülők.

Ha ilyenkor azt mondja a terhes nő partnere, anyja, testvére, barátnője, szomszédja, bárkije, hogy: Elsősorban neked kell döntened, Gondold át és te dönts. Ne engedd, hogy bárki is befolyásoljon! Dönts úgy, ahogy neked jobb! És esetleg hozzáteszi: Én elfogadom a döntésedet, bármi legyen, és melletted állok, segítlek.

Nos, ez képmutató támogatásba burkolt kegyetlen cserbenhagyás.

Az van mögötte, te dönts, de lehetőleg úgy, hogy engem ne terhelj! Még a vívódásoddal se! Vagyis nem állok a benned lévő gyermeked mellett, vagyis melletted.

És még gyakran hozzáteszi - sokszor a kismama szülő anyja -, hogy ha úgy döntesz, hogy elveteted, én akkor is segítek, megkeressük a legjobb orvost, kórházat, klinikát, a legkíméletesebb módot, hogy a lehető legkevésbé legyen rossz neked.

És a terhes nő, aki, noha ebben a zavarodott lelkiállapotában nem is tudja, de arra vágyik, hogy bátorítsák, és segítsenek a benne lévő élet életben tartásában, megérti, tudomásul veszi ezt az elutasítást, és - hacsak nem különlegesen erős és önálló ahhoz, hogy ösztöne, intelligenciája, vagy a hite jó úton tartsa - csukott szemmel beleugrik a szakadékba. Ehhez hozzásegíti őt a nőgyógyászok szájából nem ritkán elhangzó kérdés, amikor megállapítanak egy terhességet, hogy: És megtartja, vagy nem?

Pedig mondhatná azt is:

Lehet, hogy most ez meglepi önt, de csodálatos változás történt az ön testében. Gratulálok hölgyem, ön életének egyik legnagyobb örömeinek néz elébe, anya lett.

Már ezzel a mondattal kapna egy kis pozitív megerősítést a kismama, már ettől lehet, hogy kevesebben mennének az abortusz irányába.

És ha ezután a nő kézzel-lábbal tiltakozik ellene, és azt mondja, hogy nem akarja ezt a gyereket, talán még egy mondatot megajánlhatna a nőgyógyász az induló életnek. Pl. valami ilyesmit:

Ha most úgy érzi, hogy semmiképpen nem szeretné ezt a gyermeket befogadni, és nem fér az ön életébe, ahelyett, hogy elvennie az életét, annyit esetleg meg tudna tenni érte, hogy kihordja, megszüli, és örökbe adja egy olyan párnak, akik örömmel befogadnák. Kérem, gondolkodjon el ezen is, és majd újra beszélünk róla.

Ez a két mondat talán beleférne a még oly elfoglalt nőgyógyászok idejébe is. És valószínűleg az orvosi etikának is jobban megfelelné. Mert, bár ma Magyarországon az eredeti Hippokratészi eskü hiányos változatát kell elmondaniuk az orvosoknak, amelyből kivették az „Nem segítem a nőt magzata elvételehez” kitételt, több nőgyógyász szívesen szabadulna ettől a keserű, és ártalmas munkától. Sajnos még olyan orvosok is, akik maguk nem végeznek abortuszt, valami ilyesmit mondanak: ő nem vállal ilyent, de ajánl másik orvost, és ott lesz végig a hölgy mellett. Mintha csak arról lenne szó, hogy ez egy olyan speciális beavatkozás, amit másik szakember esetleg jobban, pontosabban végez, de ő jelenlétével erősíti majd a nőt. Ahelyett hogy elmondaná, miért is döntött úgy, hogy ő nem tesz ilyet.

Elmondhatná a nőgyógyász továbbá a következőket:

Talán ön most nem akart gyermeket, de a legtöbb gyermek nem akkor érkezik, amikor tervezik, akarják, ebben nincs semmi rendkívüli. A megszületett gyermekeknek a felét nem tervezték. Az ön gyermeke már ott él és növekszik az ön hasában, vagyis ön anyja, az anyák pedig minden nehézséget le tudnak győzni a gyermekük érdekében. Keresse meg azokat, akik segítenék ebben, biztosan találna ilyeneket a családjában, barátai között. Alapítványi segítséget is igénybe vehet.

És a következő találkozáskor még egyszer megismételhetné:

Ha semmiképpen nem szeretné, és nem fér az életébe ez a gyermek, és az ő felnevelése, akkor legalább ne ölje meg, adjon neki lehetőséget arra, hogy olyan helyre kerüljön, ahol örömmel befogadnák és felnevelnék. Így nem

bántaná a gyermekét, megadná neki az életben maradás lehetőségét. Nem kellene később megbánnia, hogy ezt a gyermekét halálra ítélte. Ebben az esetben az ön szervezete sem károsodik, sőt erősödik, és ha később mégis szeretne másik gyermeket, akkor egészséges nőként nagy eséllyel vállalkozhat újabb, komplikációmentes terhessegre, míg ellenkező esetben akár örökre lemondhat az anyaságról.

Nos, ez sajnos nem tipikus nőgyógyász hozzáállás, de helyettük elmondhatja ezt bárki, mi is.

Sőt talán közös felelősségünk, hogy ezekkel az információkkal segítsük azokat a nőket, akik nem vártan, akaratuk ellenére terhessé váltak, ami megrázkódtatás számukra, viszont ajándék, lehetőség is arra, hogy ezután boldog anyaként éljenek tovább gyermekükkel együtt.

DRYP

KERTI NAPLÓ SZEPTEMBERBEN, AMIKOR MÁR JAVÁBAN SZÜRETE- LIK A SZŐLŐT

Vége a dinnyeszezonnak. Merthogy az igazi dinnyés Lőrinc szeptember 5-én viszi az urológiára ezt nagyra nőtt gyümölcsöt. Az augusztusi Lőrinc napot még a dinnyeérelők között tarthatjuk számon. Különösen érvényes volt ez idén ebben a trópusi melegben, amikor minden hírközlő a magyar dinnyék kiválóságáról tájékoztatta a közönségét. Mi ugyan megint kimaradtunk ebből a közönségből, mert többszöri vásárlásból is csupán egyszer sikerült dinnye ízút választani. A sárgadinnyéből például kármentésként kompótot kellett főzni, hogy elkerülje a komposztdombot. A görögdinnyék közül pedig kikoptak a sötétzöld héjú fajták, helyükön a csikosakból választhatunk. És azok is rendre éretlenek voltak, ízetlenek – még tréfának is. Nem elég, hogy addig nemesítettük a kereskedők kedvéért, hogy raktárálló legyen, de még a magasabb ár reményében korábban fel is szedtük. A dinnye ugyanis nem tartozik az utóérő gyümölcsök közé, mint pl. a körte, vagy a paradicsom. Aprópó paradicsom. Egy közös tulajdonságuk azért van a dinnyével, nevezetesen az antioxidáns hatású likopin tartalmuk. Ennek is köszönhető a szép piros színük. No de hagyjuk elúszni a dinnyehéjat – Józsóf Attilával szólva. Nézzünk szét inkább a kertben.

Lássuk mi történt az Othelló lugassal. Általában október elején szoktak a fajtájára jellemző, sötétvörös levét eresztő bogyói beérni, de idén már augusztus végén le kellett csipjek néhány fűrtöt a rigóink elől. A füge első érési sorát sebtiben betakarítottuk, madaraink áttértek hát az erőfélben lévő szőlőre. Ne csodálkozzak, hiszen Európában elsőként hazánkban kezdtük a szőlőt szüretelni. A Csabagyöngye korai érésű szőlő. Gyerekkorom kedves emléke maradt nagyanyám szőlőjében az augusztusban elsőként érő, primőr szőlő. Az Othellóval pedig majdnem

megvártuk az októberi első deres napokat. Mert akkoriban még lehetett igazodni a naptárhoz.

Körülnéztem a gyümölcsfák között is. Törzsön nőtt almacsokorra lettem figyelmes. Eddig csak az Amazonas mentén élő Jabuticaba nevű fáról hallottam, hogy a törzsén neveli a gyümölcsseit.

És most itt van ez a majdnem elfelejtett almafajta, a Húsvéti Rozmaring is megpróbálkozott ezzel a mutatvánnyal.

Végül essék szó a konyhakertről is. Lecsónak van itt az ideje. Idén a gombás kórokozók elkerülték a paradicsomot. Termett alapanyag bőven a lecsóhoz. Paprika is megnőtt minden vegyszeres védelem nélkül. Csak a gyapottok bagolylepke hernyója kóstolt bele. Szó szerint bele, mert csak a paprika csövek felvágásakor került a szemünk elé a hernyó ürülékkel szennyezett paprikában. Gyapottermesztéssel ugyan már felhagytunk, de ez az invazív kártevő részben már betelepült és a melegedő éghajlatban igen jól érzi magát hazánkban. „Trópusi, szubtrópusi faj, tipikus vándorlepke, de hazánkban is képes áttelelni. Nagy kártételt a mediterrán régiókból történő tömeges bevándorlásai idején okoz, a kukorica egyik legfontosabb kártevője.” – írja a világhálós lexikon. De nem válogatós a kukoricától, a dohányon át, paradicsomig, paprikáig, mindenevő, hogy a kender, babot, lucernát és más szántóföldi növényeket már ne is említsem. Több nemzedékes. Védekezni sem könnyű ellene, hiszen ha berágtatta magát a terménybe, oda már a permetszerek nem képesek követni.

És így néz ki a paprikában.

KIRÁLY IGNÁCZ

EGY KÁFIR SÓHAJA

Az emberiség magyarul beszélő kultúrájához tartozom. Káfir vagyok, istentagadó, gyaur, ha muszlim oldalról nézzük. Hívő keresztény vagyok, ha keresztény oldalról nézzük. Ezen belül is egy Jézus Istenére nagyon figyelni akaró ember. Ez kizárja, hogy istentelennek mondjam a más istenképhez igazodó embertársaimat. Igyekszem tehát a tetteket értékítélettel, az embert pedig toleráns szeretettel kezelni. Amit és ahogyan magamnak szeretném, igyekezniem kell azt és úgy adni felebarátaimnak.

Vizsga időszakot élünk. Az új népvándorlás vizsga időszakát. Most előbb utóbb vallanunk kell szóban és tettben arról, hogy hol tartunk az elveinkben és magatartásunkban. Most még mindenki azt és úgy mondja, amit és ahogyan látja, érzi. Lassan véget ér a okos, a kegyes vélekedés ideje. Tiszteletre méltó az, aki hívő és karitatív érzékenységéből az irgalom szívhangjaival reagál. Tiszteletre méltó, aki szélesebb összefüggéseket véelve felfedezni úgy reagál, hogy nem személyekben, sorsokban, hanem ügyben gondolkodik és hazai nehézségeinkre megoldásokat keres, emberiség méretű megoldásban reménykedik. Kezd azonban végére érni az az idő, amikor mindenki felé osztogathatjuk bölcsességeinket és kritikáinkat. Megértésre méltó, ha nem is egyetértésre az, aki valamilyen tapasztalatból adódóan az önvédelmi, értékvédelmi oldalról keményen elutasító hangot üt meg. Ellenkezésre számíthat az, aki antiszociális, erőszakos, megkülönböztetés nélkül kezeli a ránk zúduló idegen kultúrájú tömeget. A jelenség olyan méreteket öltött, hogy a vélekedések és szórványos aktivitások után vizsgázunk, szigorlatozni fogunk. Lelkiismeretünk hangja szerint és egymás elvárása szerint vizsgázunk. Ma a pályaudvarokon kerülgetjük az idegenen felebarátainkat, holnap a közvetlen életterünkben kell tennünk ugyanezt.

A háborúk mögött világnézetekbe, vallásokba öltöztetett uralkodni akaró hatalmi törekvések húzódnak meg. Íme, egy újabb veszély helyzet. Iszlám és keresztény konfliktus csírái (?) bontakoznak ki. A média lehetővé teszi annak globális ismeretét, mely szerint a nyugati országok keleti és afrikai országokhoz képest milyen jóléti szinten élnek. Afrikában és közel keleten is néznek tv-t és tanulnak gyarmati történelmet. Ki ne akarna jobban élni? Ki ne vágya nagyobb létbiztonságra? Ki ne szeretné, ha jövőképe lehetne? Mindezt ki ne akarná, mikor ráadásul nem egyedül, hanem sorsársai tömegébe vegyülve sodor-tathatja magát a „Kánaán” felé. Vágyak, sodródások, átverések kiszolgáltatottjai. A mások oldalon pedig ki ne akarná megtartani és tovább növelni jólétét? Ki ne akarna megvédeni elért eredményeit? Ki ne akarna megszokott életkeretei között zaklatás nélkül, zavartalanul élni? Szintén vágyak, igényszintek sodródásai, átveréseinek kiszolgáltatottjai. Amikor egyéni érdekek ütköznek, verekedés lehet belőle. Amikor tömeges érdekek ütköznek, háborús helyzet alakulhat ki. Amikor erős identitású kultúrák összekeverednek és forronganak, akkor a külső nagyhatalmak dörzsölik markukat, a belső érintettek elkezdik lét-harcukat.

Tájékozódunk kell. Ez már nem illendőség kérdése, hogy a dialógushoz felkészültek legyünk. Ez már lét és identitás kérdése, hogy légvárépítés és gyűlöletkeltés helyett reális szemléletre, helyzetképre jussunk, mert ebben van az emberhez méltó megoldás lehetősége. Újra olvasom a Koránt (=hirdetés) és kommentárjait. A szúrák (=írások) 114 csokorban fogalmazzák meg az Iszlám (=odaadott, megbékélt) tanítását. A muszlimok (=alávetettek, megbékéltek) számomra nem ismeretlen kultúrák és vallást jelentő nép. Huszonhat évig dolgoztam egy olyan oktatási intézményben, ahol évente sok országból nálunk tanuló muszlim fiatallal kerültem személyes, néha baráti kapcsolatba. Volt afrikai fekete, aki nagypénteki virrasztásunkra is eljött. Volt, jemeni professzor, aki barátság arany gyűrűjével ajándékozott meg. Volt egy palesztin házaspár, akik nálunk laktak két hónapig. A kapcsolat alapja minden esetben megelőlegezett bizalmamra épült. Ima szobát alakítottam ki, mindennemű ügyes-bajos dolgaikkal, mint támaszokat kereshettek meg: pl. nőnek külön fürdőt biztosítottunk. Természetes volt tehát, hogy különböző magyarországi muszlim szervezetek rendezvényeihez mi biztosítottunk termeket. Az Iszlám Egyház, a Magyarországi Muszlimok Egyháza, a Magyarországi Iszlám Közösség (MIK) bőven szolgáltatott anyagot ahhoz, hogy kialakuljon bennem egy kép róluk és kialakuljon egy személyes kapcsolat velük.

Az iszlám és a keresztény tartalmak kevés olyan találkozási pontot kínálnak, melyek krízis helyzetben működnek is. „Igen, az iszlám egy békés vallás.”- nyilatkozta a Magyarországi Muszlimok Egyesülete elnöke. Aki elolvassa a 8. 9. szúrák, árnyaltabban láthatja a dolgokat. Számunkra rettenetes a keresztények üldözése és kivégzése és szívesen írjuk ezeket a szélsőséges militarista iszlámisták számlájára. Mi katolikus keresztények

ugyanis ismerjük egyházunk állásfoglalását, mely szerint minden egyistenhívó üdvösség reményű ember, akárhogy nevezze is meg istenét (Allah, Adonáj, Atya). A mi Jézusunk a Koránban említett 25 próféta egyike, egy a sok között. Az evangéliumok tanítása és példája egy-egy muszlim tanítás illusztrációja, példatár. A muszlimok csakis a maguk üdvösségét vallják. Aki közülük keresztény lesz, az istentelen lesz, tehát méltó a halálra (szúra:8,12). Patriarchális rendszerben gondolkodva a muszlim férfi feleségül vehet keresztény nőt és ez érvényes házasság. Nem érvényes viszont, ha keresztény férfi vesz el muszlim nőt. A magyarországi muszlimok vegyes házasságai nem kevés gondot jelentenek a maguk muszlim integrációja szempontjából. A káfir környezetben élő muszlimok óhatatlanul bűnbe esnek az alkohol, a serteshús, a szexualitás stb. terén. Ennek sajátos feloldása az a törvény, miszerint ahány évig vétkeztél, annyi ideig kell meghatározott összeggel támogatnod muszlim közösségedet, hogy ezzel a szegény településeket segítsék. Olyan erős vallási identitást jelent a muszlim közösség, hogy az lenne a meglepő, ha nem mecsetet, hanem ökumenikus házat akarnának építeni. Integrációjuk eddig minden országban zátonyra futott (vö: francia, angol helyzetet). Hazánkban a MIK hangsúlyozza a magyarság tudatot, a vallásuk megtartásával végzett integrációs törekvést Európában.

Koncentrikus körökben gondolkodom. Ahogyan az emberi kapcsolatok körei élhetőek, úgy élhetőek a tágabb körök is. A kapcsolataink alapjait vegyük kiindulási pontnak. Van ajtó a lakásunkon és időnként azt zárva is tartjuk. Van kerítés az utcafronton és ajtaját időnként zárva tartjuk. Nálunk ez a kerítés üzenet értékű. 80 cm-esre építettük, mintegy jelképéül annak, hogy itt mi lakunk, de nyitottak mindenki felé. A jelképből az a valóság lett, hogy a száradó ruháktól a babakocsin át a hízott sertésig mindenünk elmozdult ismeretlennek látszó irányba. Tetünk még 80 cm léces magasítást, de ez sem gátolta meg a műhelyem kirámolását. Amikor Teréz anya nővérei arra kértek, hogy fogadjunk be egy időre 1-2 börtönből szabadult férfit, akiknek családját ők istápolják, nemet mondtam. Más megoldást javasoltam, mely nem veszélyezteti az én családi, hitvestársi kapcsolatokat. Tény: van ön- és családvédelem. Van ennek szeretettel harmonizáló megoldása. A konkrét kihívás alapján lehet megfontoltan dönteni. Ma felmerül bennem a gondolat, hogy kerítésünkön átmászó, vagy az éppen nyitott kapunkon besettenkedő idegenekhez hogyan viszonyulnék. Hiszen csak le akarnak telepedni egy időre, vagy véglegesen nálunk. Hivatlanul, megbeszélés nélkül kertünkben, és házunkban. H. Mustafa annak idején bekéredzkedett Noellel és befogadtuk, még jobban megismertük és ezért megszerettük egymást. A nem így érkezők esetében erőszakos behatolásnak élném meg telek-, ház-, honfoglalásukat.

Mi a dolgom és mi nem a dolgom ebben a kihívásban?

NEM-et mondok arra, hogy a világhatalmak által generált világméretű problémákban felelősséget ruházzanak rám. Nemet mondok arra, hogy globális (földkerekségi) gondolkodást kérjenek számon rajtam, mikor én

divinálisan (Isten szerintien) igyekszem gondolkodni. Amint Jézusunk nem alapított csettintésre működő kenyérgyárat, amint környezete összes szerencsétlenjének meggyógyítására nem alapított csodakórházat (Bethesda fürdő esete), úgy ezt sem tekintem rajtam számon kérhetőnek. Nemet mondok arra, hogy számon kérjék rajtam azt, ha gondolkozom, mérlegelek, és ezt szembe állítsák a szeretetre hivatkozó küldetésünkkel. Nemet mondok arra, hogy az én dolgom keblemre ölelni az egész világot.

IGEN-t mondok arra, hogy értelmes szeretetre küld Jézus Istene. Igent mondok arra, hogy az én dolgom keblemre ölelni a konkrét embert, a maga személyi nyitottságának lehetőségében. Hiszek a szeretet személytől személyig érő hatékonyságában. Igent mondok arra, hogy minden életembe megjelenő rászorulóhoz segítő készséggel forduljak. Igent mondok arra, hogy felemeljem szavam minden erőszak ellen, akár másokkal, akár velünk történik. Igent mondok arra, hogy életteremet, hazámat nem örökös hitbizományban kaptam, hanem arra, hogy belakjam és a szeretet értékszemléletének megvalósulási terévé tegyem. Igent mondok arra, hogy amennyiben nem teszem küldetésem, akkor tudomásul kellennem, hogy elvételük tőlem házam, hazám. Elvételük a mi elpuhult hitünk és komfortra berendezkedő 1-2 gyermekes házasságaink miatt ez a territórium. Elvételük majd az utánunk jövő generációktól a ház is, haza is, de a hitük-hűségük is. Kemény hűséggel igent kell mondanom arra a kötelezésre, mely az értékeink ismeretére, megvalósítási kötelezettségére és ezek emberhez méltó szeretet rendje szerinti megvédésére vonatkozik. Igent mondok arra, hogy az én dolgom, hogy „szebbé tegyem az élet rám eső kis zugát” (Szetgyörgyi A.).

GROMON ANDRÁS

A DÜHÖS JÉZUS

Bizonyára provokatívnak tűnő a cím, hiszen Jézusról alkotott képünkbe semmiképp sem látszik beleillegni a „dühös” jelző. Ha azonban figyelmesen olvassuk az evangéliumokat, akkor kiderül, hogy ha furcsa is ez a jelző, az a viselkedéskör, amelyre utalni szeretnék vele, egyáltalán nem idegen Jézustól: számos esetben türelmetlenkedett, sőt teljesen elfogyott a türelme, bosszús lett, feldúlt volt, mérges volt, zaklatottan reagált, indulatosan beszélt vagy cselekedett – „népiesen”, de talán a legkifejezőbben úgy mondhatnánk: „felment benne a pumpa”.

*

A témával kapcsolatban legtöbbünknek elsőként talán az az eset jut eszébe (Mk 9,14-27), amikor a „színeváltozás” hegyéről lejövetele után Jézushoz odalép *egy epilepsziás fiú apja*, kérve, hogy gyógyítsa meg a gyermekét, mert bár előzőleg már kérte erre a tanítványait, de „azok nem voltak elég erősek hozzá”. Erre Jézus erősen kifakad, ami annál is meglepőbb, mivel – ha menekült is a babonás csodavárás elől – általában nyitottan fogadta a beteget; most azonban kemény kritikát fogalmaz meg,

és kemény kérdéseket tesz föl: „*Ó, ti Istenbe vetett bizalom nélküli nemzedék vagytok! Hát meddig legyek még veletek? Meddig viseljelek el titeket?*”

Nehéz eldönteni, kinek-kiknek szól mindez. Kifakadása az írástudókra (14. v.), a tömegre (15. v.), tanítványaira (14.18. v.) és az apára egyaránt vonatkoztatható; az, hogy „nemzedékről” beszél, talán azt támasztja alá, hogy mindnyájukra. A lényeg az Istenbe vetett bizalom (szokványos fordításban: a hit) hiánya, amit Jézus külön is vonatkoztat az apára, amikor annak értetlensége külön is nyilvánvalóvá válik, amikor azt mondja: „Ha képes vagy valamire, szánj meg minket, és siess segítségünkre!” (Ez feltehetően azt jelenti: „Ha képes vagy hatásosabban gyógyítani, mint a tanítványaid...”) Erre Jézus ismét „felszattan”: „*Ez a »Ha képes vagy«! Minden lehetséges annak, aki bízik Istenben.*” Jézus felindultsága és válasza meghökkentő, mert arra mutat rá, hogy gyógyításait nem különleges képesség, sajátos emberi erő gyümölcseinek tartja, hanem kizárólag az Istenbe, a tulajdonképpeni gyógyítóba vetett bizalom következményének (mert ez a bizalom teszi lehetővé, hogy a Teremtő életereje kifejtsen gyógyító hatását).

Még keményebben fejeződik ki Jézus türelmetlensége és felháborodása a következő három esetben, amelyekben tanítványai az „áldozatok”.

Amikor **az utolsó vacsorán versengés támad** köztük amiatt, hogy vajon melyikük számít a legnagyobbnak, Jézusból kitör az indulat (Lk 22,24-30). Most elhangzó szavait kijelentő módon, ténymegállapításokként és ígéretekként szokás értelmezni, de ebben az esetben csupa Jézustól idegen abszurditáshoz jutunk, s a kora keresztény apokaliptika világába lépünk át; ha viszont kérdésekként értelmezzük e mondatokat, akkor rögtön világossá válik, hogy Jézus már-már „gyilkos” iróniájával állunk szemben (a kettős kérdőjelek erre utalnak): „*Végére is ki a nagyobb? Aki az asztalnál ül, vagy aki felszolgál? Hát nem az, aki az asztalnál ül? Én azonban olyan vagyok köztetek, mint aki felszolgál. Ti viszont?? Ti mindvégig kitarítottatok velem megpróbáltatásaimban?? És én királyi uralmat hagyok rátok?? Ahogyan Atyám hagyott rám?? Hogy asztalomnál egyetek és igyatok »az én országomban«?? És majd trónon ülve ítélitek Izrael tizenkét törzsét??*” Ezt követő tanítása is inkább indulatos kioktatásnak hat, mint egyszerű oktatásnak: „*A pogány nemzeteken uralkodnak királyaik... Ti azonban ne így cselekedjétek! Ellenkezőleg! Aki köztetek ... vezető, legyen olyan, mint aki felszolgál!*”

Nem sokkal ezután, ugyancsak az utolsó vacsorán hasonló helyzet támad (Lk 22,35-38): a tanítványok ismét bizonyosságot tesznek arról, hogy fogalmuk sincs **Jézus erőszakmentes szellemiségének** és üzenetének lényegéről, és ez ismét „kiborítja” Jézust. Nem könnyű a helyzet és a szöveg értelmezése, de Jézus szavainak kérdésekként történő értelmezése most is eligazíthat minket. A legvalószínűbb megoldás ez lehet:

Elmúltak már a szép galileai napok, amikor az emberek mindenütt barátságosan fogadták Jézust és tanítványait. Az ellenséges Jeruzsálemben veszélyes a helyzet, Jézus letartóztatása a levegőben lóg. Ebben a légkörben elfogyhatott a tanítványok Istenbe vetett bizalma, és elkezdhettek így gondolkodni: „Most már nekünk kell gondoskodnunk magunkról. Most mindegyikünknek pénzre lesz szüksége, meg útravalóra, de mindenekelőtt fegyverre, hogy megvéddhesse magát. Egy tőrre nagyobb szükség lesz, mint egy köpenyre.”

Jézus meghallhatta ezt, vagy tudomást szerezhette erről (vö. Mk 8,16; 9,33-34), ezért megkérdezi tőlük: „Amikor erszény, tarisznya és saru nélkül küldtelek szét titeket, szenvedtetek-e hiányt valamiben?” Gyanútlanul rávágják: „Semmiiben.” Mire záporoznak az ironikus kérdések: „*Most viszont, akinek van erszénye, vegye elő?? Hasonlóképpen a tarisznyáját is?? És akinek nincs tőre, adja el a felsőruháját, és vásároljon??*” (Kérdéseivel Jézus valójában tanítványai véleményét idézi.)

Az egyik, tökéletesen süket és vak tanítvány erre rávágja: „Uram, nézd, van itt két tőr!” Mire Jézus csak annyit mond: „*Elég!*” Bár az ironikus kérdések után lehetne ezt is ironikusan értelmezni: „Bőven elég! Még sok is – hiszen egyre sincs szükségünk!”, de lehet, hogy egyszerűen csak azt jelenti: „Elég ebből az ostoba beszédből!” Magyarán: „Pofa be! Akár így van, akár úgy, ebben a kemény szócskában ott sűrűsödik a Jézusban dúló feszültség egésze!”

Mondhatnánk: érthető Jézusnak ez az ingerültsége nyilvános működése végén, hiszen ekkor már joggal várhatta el, hogy tanítványai értsék őt. Csakhogy gyakorlatilag működése kezdetétől (és annak egész folyamán) megfigyelhetjük ezt a „jellemvonását”.

A fenti kettőhöz hasonló kérdészuhataggal találkozunk **a második „kenyérzaportítás” után** is (Mk 8,14-21), és ebben az esetben minden szentírás-magyarázó egyetért abban, hogy valóban kérdésekről van szó. – A kenyérmegosztás után elhajóznak, s a tanítványok a hajóban veszik észre, hogy csak egy kenyér van náluk; erre vitázni kezdenek arról, hogy nincs kenyérük (konkrétan feltehetően azon civakodnak, hogy akkor hát kinek jusson majd a meglévőből, és ki a felelős a hiányért). Összeshátrágásuk miatt Jézus könnyen észrevehette ezt, és keményen ledorongolja őket: „*Miért vitatkoztok azon, hogy nincs kenyéreték? Még mindig nem fogjátok föl, és nem értitek? Megkövesedett a szívetek? ... Nem emlékeztek, hogy amikor az öt kenyeret megtörtem az 'ötezer' embernek, hány tele hordeszköznyi kenyeret vettetek át? ... És amikor hét kenyeret törtem meg 'négyezer' embernek, hány tele fonnott kosárnyi kenyeret vettetek át? ... Még mindig nem értitek?*” Érthető a Mester türelmetlensége: A korábbi két kenyérmegosztásból sem tanulták meg, hogy hiány esetén egyszerűen meg kell osztanunk egymással a meglévő keveset. Agyuk nem volt képes összekapcsolni a kenyérhiányt és a kenyérmegosztást, mert szívük kiszáradt, megkövesedett, érzéketlen volt – méghozzá Jézus közvetlen közelében...

Nem sokkal ezt megelőzően talán ugyanez a türelmetlenség nyilvánult meg a farizeusokkal szemben, akik **az égből való csodajeleket** követeltek Jézustól, hogy ily módon tegyék próbára (Mk 8,11-13). Az evangélista azt mondja, hogy erre „lénye legmélyéig megrendülten felsőhajtott”, és úgy mondta: „*Miért követel csodajeleket ez a nemzedék? Amen, mondom nektek, semmilyen csodajeleket nem adatik ennek a nemzedéknek*” – majd egyszerűen „otthagyták őket”. Talán Jézus türelmetlenségének jele ez az „otthagyas” is.

Nem kétséges viszont, hogy mi zajlott Jézusban, amikor a **„tiszt és tisztátalan ételek”** körül folyó vita kapcsán az igazi tisztaságról tanította a népet (Mk 7,14-23). Még tanítványai is „talányosnak” találták azt a kijelentését, hogy „*semmi olyan nem teheti tisztátalanná [Isten előtt] az embert, ami kívülről megy beléje, hanem az teszi tisztátalanná, ami kijön belőle*”, és ezért otthon megkérdezték tőle ennek értelmét. Erre Jézus fölcsattant: „*Ti is ennyire értetlenek vagytok? Nem fogjátok föl, hogy semmi, ami kívülről megy be az emberbe, nem teheti tisztátalanná, mivel nem a szívébe megy, hanem csak a gyomrába, majd pedig a budiba kerül?*” Ez a nem éppen finomkodó beszéd igencsak erős zaklatottságról árulkodik...

De ha hinni lehet Márk kronológiájának, akkor Jézus már jóval korábban is megelégtelt tanítványai értetlenségét. Amikor **hirtelen heves viharba kerülnek** a Genezáreti-tavon (Mk 4,35-40), a kétségbeesett tanítványok fölrázzák a hajó hátsó részében nyugodtan szendergő Jézust, és szemére vetik: „Rabbi, nem törődöl azzal, hogy elveszünk?” Jézus reakciója enyhén szólva meglepő. Nem nehéz kihallani a kérdéseiben megbújó bosszúságot: „*Miért vagytok ennyire gyávák? Hogyan van az, hogy még mindig nem bíztok Istenben?*”

Ahhoz, hogy jól érthessük Jézus kérdéseit, két dolgot kell tudatosítanunk. Az egyik az, hogy a közönséges gyávaság feltételezése eléggé méltatlannak tűnik Jézus részéről, mert a Genezáreti-tavon meglepő gyorsasággal alakultak ki heves bukászelek, amelyek valóban könnyen végveszélybe sodorták a kis halászhajókat, és legalábbis a tanítványok halászközből lett részéről feltételeznünk kell a viharedzetséget: nem először kerülhettek ilyen helyzetbe, és tudhatták, mit beszélnek. A másik: Jézus nyugalma, higgadsága nem annak titkos tudásából fakad, hogy a vihar hamarosan véget ér, és még kevésbé abból, hogy tudja: képes varázsszóval véget vetni neki, hanem Istenbe vetett bizalmából, ami szintén nem azt jelenti, hogy a vihar megszüntetését vagy a biztos megmenetést remélte Istentől, hanem azt a bizonyosságot, hogy **bármilyen történések is, az Atya jóságos kezében vannak és maradnak**: ha megmenekülnek, akkor is, ha belefutnak a tóba, akkor is (hiszen az Atya, „három nap múltán” ismét felkelti az elhunytakat, vö. Mk 8,31; ugyanígy számol majd az Olajfák-hegyén is mindkét lehetőséggel: „*Atyám, ha lehetséges...*”, Mt 26,39). Ennek a bizalomnak – annyi prédikáció és gyakorlati bemutatás után – már meg kellene lennie a tanítványokban, ezért kéri számon Jézus,

csodálkozva, hogyan lehetnek még mindig ilyen gyávák és bizalmatlanok.

Péternek aztán ennél is keményebb beszédben lesz része, amikor „komoly vallási érvekkel” megpróbálja kiverni Jézus fejéből azt a lehetőséget, hogy **szenvedés és halál** vár rá Jeruzsálemben (Mk 8,31-33; Mt 16,21-23): „Isten őrizzen ettől, uram! Semmiképp sem történik ez veled!” Jézusnak ekkor egy pillanat alatt „elszakadt a cernája”, és egyedülálló minősítésre ragadtatta magát: „*Menj innen mögém, sátán!*” Mondhatta volna – barátságos megszólítással – egyszerűen csak azt, amit folytatásként mondott: „[Péter, Péter!] *Nem Isten gondolatai járnak a fejedben, hanem az emberekéi!*” Miért kellett „lesátánoznia” Pétert – persze túl a tanítói szándékon és a sátáni kísértés elutasításán (vö. Lk 4,9-12) –, hacsak nem azért, mert hirtelen megint elege lett tanítványa értetlenségéből – amelyet persze annak messiási reménykedése motivált (ld. Mk 8,29)?

Jézus „idegességének” két sajátos megnyilvánulásával találkozunk Lukács evangéliumában.

Az egyik (Lk 10,25-37): Egy törvénytudó megkérdezi Jézustól, mit tegyen, hogy **örök élet legyen az osztályrésze**. Hogy egy tanult teológus egy laikustól érdeklődjön az örök élet útja iránt, ez akkoriban éppoly szokatlan volt, mint manapság, és alighanem azzal magyarázható, hogy ennek az embernek a lelkiismeretét már felkavarta Jézus (korábban megismert) tanítása. Jézus a tanítók korabeli szabályainak megfelelően ellenkérdéssel válaszol: „*Mi van megírva a Törvényben? Hogyan olvassod?*” A törvénytudó az Isten és a felebarát iránti szeretet kettős-egy parancsát idézi, ami megerősíteni látszik előbbi feltételezésünket, hogy már ismerte Jézus erre vonatkozó tanítását (ugyanis nehéz elképzelni, hogy magától jött rá Jézus zseniális „újítására”, az Isten- és ember-szeretet effajta szoros összekapcsolására, hiszen a Törvényben egymástól távol és egymástól függetlenül hangzik el ez a két parancs: 5Móz 6,4-5 és 3Móz 19,18). Mindenesetre Jézus megerősíti a törvénytudó feleletének helyességét, nincs is mit hozzátennie, csupán buzdítja őt: „*Tedd ezt, és élni fogsz!*” A törvénytudó azonban „igazolni akarta magát”, ami minden valószínűség szerint azt jelenti, hogy a felebaráti szeretet értelmezésében nem akart elmozdulni hagyományos álláspontjáról, amely a honfitársra szűkítette a felebarát fogalmát, de talán azért is vitázott sokat, hogy minél később és minél kevesebbet kelljen **cselekednie**. Ez indokolhatja Jézus türelmetlenségét: nem engedi, hogy kifejtse az „igazolást”, hanem rögtön **a szavába vág**, és elmondja „az irgalmas szamaritanus” példabeszédét.

A másik esetben az evangélista nem mondja ki, hogy Jézus a partnere szavába vágott, de lényegében ugyanerről van szó (Lk 12,13-14). Valaki megszólította Jézust: „Mester, mondd meg a testvéremnek, hogy **össza meg velem az örökséget!**” A korabeli paraszti viszonyok között a legidősebb fiú örökölte az ingatlanokat és az ingóságok kétharmadát; de úgy látszik, a kérdező mindent meg akart tartani magának, és megtagadta a testvéreinek

járó rész kifizetését. Mivel a zsidó örökösödési törvény az ószövetségi szentírásan nyugodott, a vitás esetek eldöntésére az írástudók voltak alkalmasak, hiszen ők teológusok és egyben jogászok is voltak. Amint megszólítása mutatja („Mester!”), a kérelmező hiteles tanítót lát Jézusban, ezért tőle kér döntést. Jézus azonban meglepő módon annyira türelmetlenné válik, hogy bele sem bocsátkozik a témába, nem érdeklődik a konkrétumok iránt, még csak elvi eligazítást sem nyújt, hanem méltatlankodva szinte rátámad az illetőre: „*Ember, ki tett engem bírónak köztetek?*” és alighanem egyszerűen faképnél hagyja. (Ez utóbbi mozzanat valószínűségét megerősíti, hogy amint fentebb már láttuk, az evangélista egyszer kifejezetten rögzítette Jézusnak ezt a magatartását – Mk 8,11-13 –: amikor a farizeusok az égből való csodajeleket követeltek tőle, közölte velük, hogy semmiféle csodajeleket nem kapnak, majd „otthagyták őket”). Azért is rendkívül elgondolkodtató ez, mert Jézusnak itt ismét alkalma lett volna arra, hogy elmagyarázza és alkalmazza központi üzenetét: csak az igazságosságon túllépve juthatunk el a helyes emberi viselkedésre (vö. pl. Mt 5,20; 18,23-33; 20,1-15; Lk 10,30-35; 15,11-32).

Van néhány olyan eset az evangéliumokban, amikor Jézus nemcsak türelmetlen, zaklatott, indulatos vagy feldúlt volt, hanem kifejezetten dühös is.

A legenyhébb eset az, amikor **gyerekek** – feltehetően a társadalmi ranglétra alját, a kisembereket jelképező „utcagyerekek”! – mentek Jézushoz (Mk 10,13-15), a tanítványok el akarták hárítani „tolakodásukat”, ezért „keményen rájuk szóltak”. Amikor azonban Jézus észrevette ezt, „bosszús lett”, és keményen rájuk szólva azt mondta nekik: „...*ne álljátok útjukat, mert az ilyenek számára van itt Isten országa!*”

Amikor a **farizeusok** egy alkalommal figyelték Jézust (Mk 3,1-6), vajon meggyógyítja-e szombati napon a béna kezű embert, hogy aztán vádat emelhessenek ellene, megkérdezte tőlük: „*Megengedett dolog-e szombaton jót vagy rosszat tenni, életet menteni vagy megölni?*” Azok azonban hallgattak. „Ekkor *haraggal végignézett rajtuk...*” Haraggal, mert hallgatásuk bűnös gyávaságból,

láttni-nem-akarából és szellemi uralomvágyból fakadt, amint látványosan szemléltette ezt egy másik béna gyógyítási történetében (Mk 2,1-12): „*Mi könnyebb? Azt mondani a bénának: Isten megbocsátja bűneidet? – vagy azt mondani: Állj fel, fogd hordágyadat, és járjálj!*” A farizeusok azonban még azt a semmi fáradságot nem igénylő segítséget sem akarták megadni a bénának, hogy néhány egyszerű szóval „feloldozzák bűneitől” (vö. Mt

23,4: „*Súlyos terheket kötöznek össze, és ráteszik az emberek vállára, de maguk még egy ujjukkal sem akarják megmozdítani azokat.*”)

Máskor odament hozzá egy **leprás** (Mk 1,40-44), térdre borult előtte, és így esengett hozzá: „Ha akarnád, képes lennél megtisztítani engem!” Erre Jézus „*haragra gerjedt...*” – Jézus haragjának emlékeztetést csak néhány kódex őrizte meg (nem véletlenül, hiszen az idő múlásával egyre kevésbé illett bele a róla alkotott képbe), de három dolog is magyarázza ezt a haragot: a leprás térdre borulása, babonás csodavárása és az egyre terjedő csodamánia. Zsidó érzék szerint a térdre borulás egyedül Istent illeti meg. Bár Izraelben nem kellett félnie Jézusnak, hogy felcserélik őt Istennel, de már a személyi kultusz is elutasította (vö. Mk 10,17-18; Mt 20,20). Isten „uralmában” nincs helye semmiféle emberi uralomnak. Továbbá a leprás kérésének megfogalmazásában ugyanaz a babonás várakozás szólal meg, mint a vérfolyásos asszony elképzelésében (Mk 5,28). Benne volt a kor levegőjében, hogy kiemelkedő személyiségekről feltételezték a mágikus erőátvitel képességét. Végül: sikeres gyógyításai nyomán egyre inkább szenvedélyes csodavárás vette körül Jézust, ez pedig útjában állt evangéliumhirdető tevékenységének (vö. Mk 1,35-38). – A jelenet végén ez utóbbi okból Jézus egyenesen „rárípkodott” a leprásra, és „*rögtön kiutasította*”.

Ez a türelmetlen kiutasítás nem elszigetelt jelenség Jézus életében, még két alkalommal találkozunk vele.

Jairus lánya már a végét járja, amikor apja, a zsinagógai előjáró Jézusért küld, mert tőle reméli a kislány életének megmentését (Mk 5,21-24.35-43). Jézus elindul, de közben küldöncök érkeznek Jairus házából, azt állítva, hogy a kislány már meghalt. Jézus nem zavartatja magát, elmegy a házhoz, ahol zajos tolongást, siratóasszonyokat és jajgató embereket talál. Leinti őket, mondván: „*Miért zajongtok és sírtok? A kislány nem halt meg, csak alszik.*” Erre azok egyszerűen kinevetik. Enyhén szólva meglepő fordulat ez a hirtelen váltás sírásból-zokogásból nevetésbe. Érdekes módon az a kilátás, hogy halottsiratásuk elsietett, nem bátorítja a siratóasszonyokat; cinikus nevetésük kárörvendésnek tűnik, és kézenfekvővé teszi azt a feltételezést, hogy titokban csak arra vártak, hogy jajveszékelésükkel végre „kifejzhessék mély együttérzésüket” a zsinagóga előjárója iránt, akit gyermeke halálával „megvert az Úr”. Jézus azonban egy szót sem veszteget rájuk, hanem kerek pereg *kiutasítja őket*, s csak a szülőkkel és tanítványaival megy be a szobába, hogy talpra állítsa a kislányt.

A jeruzsálemi templom „megtisztításának” (Mk 11,15-17) szokványos értelmezése szerint Jézus korbáccsal kergette ki templomból (a templom udvaráról) a kereskedőket, akik az áldozatbemutatáshoz szükséges áldozati állatokat árusították, illetve a pénzváltókat, akik tevékenységükkel lehetővé tették a messziről jött zarándokok vásárlásait. Ez a felfogás számos képtelenséget feltételez, és vele szemben azt lehet meggyőzően alátámasztani,

hogy Jézus nem kikergette, hanem *kiutasította*, de nemcsak az eladókat, hanem a vásárlókat is (ld. 15. v.). Nevezetesen felszólította a templom udvarán árusító és vásárló embereket, hogy haladéktalanul hagyják abba ezt a tevékenységet – ugyanis nem „megtisztítani” akarta a templomot, hanem teljesen meg akarta szüntetni a kultikus áldozatokat, mert azok egyfajta cserekereskedelmet jelentenek az ember és Isten között (áldozatbemutatásért cserébe jó termés, jó egészség, jó házasság, anyagi gyarapodás, karrier stb.), „Isten országában”, azaz a szeretet rendjében pedig nincs helye ilyesminek (ld. 17. v. és Jn 2,16: „*Ne tegyétek Atyám házát vásárcsarnokká!*” – modernebb kifejezéssel: *üzletközponttá*), csak a kérésnek.

*

Az elmondottak alapján immár maga az olvasó döntheti el, valóban helytálló-e az, amit a bevezetőben Jézus dühösségéről mondtam. Ennél is izgalmasabb és fontosabb azonban föltenni azt a kérdést, hogy a fentiek tanulságát/tanulságait miképpen alkalmazzuk saját életgyakorlatunkra – például arra nézve, hogy dühünkben-indulatunkban-türelmetlenségünkben mit engedhetünk meg magunknak, és mit nem... Vagy elgondolkodni azon a kérdésen: Hogyan hasznosította Jézust azt az energiát, amely „idegességében”, dühében, indulataiban rejtett? (Hosszasan írtam erről – persze kicsit más megközelítésben – Hogyan szerette Jézus az ellenségeit? c. tanulmányomban.)

VII. PÁL PÁPA

KEDVES PEPPINO!

Látod, öreg barátodból pápa lett. Melyikünk gondolta volna ezt, amikor a hatvanas években együtt tanultunk Rómában. Biztosan megrémültél, amikor hallottad a hírt. Én is megijedtem. De most már nem lehet rajt változtatni...

Megírom Neked a gondolataimat, mert azt várom, hogy majd kritikus megjegyzéseket fűzöl hozzájuk. Peppino, könyörgök, tartozz mindig azok közé, akik félreérthetetlenül, sőt gorombán áttörnek a dicshimnuszoknak azt a nimbuszát, amellyel az emberek, fel egészen a bíborosokig, jámborul és ostobán körülveszik a pápát. Lehet, hogy savanyúan reagálok majd a kritikádra, hiszen én is csak normális ember vagyok, aki azt szereti, ha dicsérik, ennek ellenére kötelességed megmondani, hiszen a barátom vagy és pap vagy.

Először is: olyan pápa leszek, amilyen nagyon sok volt. De remélhetőleg nem leszek a legrosszabb (pedig talán nem is lenne ez olyan nehéz).

Egyszerűsíteni lehetne a bürokratikus apparátust.

Például még messze nem vagyok meggyőzve arról, hogy az a szörnyű bürokratikus apparátus, amely az utolsó két évszázadban itt Rómában kifejlődött, kényszer-

rító erővel volna levezethető a pápa egyetemes primátusából. Megfontolandónak tartom, hogy csak olyan papokat kellene alkalmazni a római hivatalokban, akik 15 éves sikeres működést tudnak maguk mögött a rendes lelkipásztori munkában. Akkor biztosan kisebb lenne az a sokszor fölpanaszolt arrogancia és magabiztosság, amit a római „vezérkariak” (értsd: kúriai hivatalnokok) a „frontszolgálatos tisztekkel” (értsd: püspökökkel) szemben mutatnak. A kúria bürokratikus apparátusa nyilván nagyon egyszerűsíthető már csak azért is, mert az egyház már nem csupán Európa egyháza, amelynek van néhány külső kerülete is, hanem világegyház, ezért nem is „kormányozható” központilag úgy, mint eddig. Én azok közé tartozom, akik szívesen átengedik a felelősséget és a hatalmat másoknak, akik nem akarnak mindenhez érteni és mindent maguk csinálni. Hogy ez pontosan mit jelent, az még ezután fog kiderülni. Úgy gondolom, hogy a pápának is joga van ahhoz, hogy egyszerű szegény ember legyen, akinek a hite kísértéseknek van kitéve, hogy egy legyen a sok közül, s hogy ezt teljes egyszerűséggel — ha úgy tetszik alázattal — ki is mutassa...

Az egyház- és világtörténelem nagyjainak korábban nyilván az volt a bizonyos szempontból reális elképzelésük, hogy az a tekintély, amit joggal követeltek maguknak, kárt szenved akkor, ha az „alattvalók” észreveszik, hogy ők is csak emberek, és hibákat követnek el. A történetírók csak a pápa halála után találhattak benne hibát, melléfogást, elmaradottságot. Ha azonban én meg vagyok győződve arról, hogy, mint pápa is ember maradok és hibákat követhetek el — esetleg nagyon is súlyos hibákat — és fogok is elkövetni, miért ne vallhatnám be ezt már életemben. Azoknak az embereknek a mentalitása, akik valóban számítanak, ma nem olyan, hogy a tekintélyen csorba esnék, sőt ellenkezőleg, nyer a tekintély azzal, ha hordozója kézzelfoghatóan és egyértelműen számol egy szegény, bűnös és elkerülhetetlenül korlátokkal rendelkező ember lehetőségeivel, s ezt ki is mutatja. Legálábbis egyelőre kész vagyok arra, hogy közvetlen közelenben is megengedjek hangos vitákat s ezekre oda is figyeljek: hogy bizonyos körülmények között megengedjem, hogy kioktassanak, s azt el is fogadjam. Pápaként is szeretnék még tanulni, s hadd lássák az emberek, hogy a pápa tévedhet, hibát követhet el, egyoldalúan tájékozott, nem megfelelő munkatársakat választ. Mindez magától értetődik, s én nem hiszem, hogy az újabb kor egyetlen pápája is komolyan kételkedett volna benne. De miért maradjanak az ilyen magától értetődő dolgok rejtve és leplezve?

Peppino, még valami mást is el kell mondanom. Nem leszek nagy pápa. Ehhez sok minden hiányzik belőlem. Ezt Te is tudod. Régebben nem alakoskodtunk egymás előtt, s ez nem árt semmit. S attól sem kapok majd kisebbrendűségi érzést, ha a 20. század nagy pápai mellett egészen szerény képet mutatok. Gondviselészerűnek érzem ezt. Úgy látom, hogy ezeknek a pápáknak a maguk nagysága következtében olyan hatásuk is volt az egyházban, ami valószínűleg nem is volt szándékukban: azonban

ennek vannak nagyon kétséges oldalai is, s ezeket fogom én ellensúlyozni a magam kevésbé jelentős pápaságával. Nem így van? Nem ébresztettek ezek a pápák az egyházban akaratlanul is egy olyan mentalitást, amely túlértékeli a pápa szerepét, ami akár a dogma oldaláról, akár a pápák történetének oldaláról megilleti? Nem olyan ez a mentalitás, hogy a pápának minden vonatkozásban a legnagyobbaknak kell lennie az egyházban? Hogy a pápa egy olyan „fórum”, ahonnan ki kell indulni az egyházban minden impulzusnak: olyan tanító, aki mellett az összes gondolkodó és teológus csak kis culáger; szent és próféta; olyan ember, aki lebilincselő emberségével mindenkit varázsa alá kényszerít; nagy vezér, aki rányomja a bélyegét a századra, s aki mellett eltölpül minden államférfi és másféle világi nagyság; főpap, akihez olyan tisztelettel közelednek a püspökök, mint a kis hivatalnokok a királyukhoz, hogy engedelmesen fogadják szavát és utasítását? Peppino, én nem leszek ilyen pápa, de nem is kell ilyennek lennem. A pápának megvan a maga pontosan körülhatárolható feladata az egyházban, s ennek a pápa egyetemes jurisdikciója és az első Vatikáni zsinat óta meglévő tanítói teljhatalma ellenére is vannak határai. Fogok élni ezzel a teljhatalommal, de csak bizonyos határok között, s ezek adottak lényem korlátaival. Ennyit és semmivel sem többet. Nem én leszek az egyházban a legszentebb. Isten előtt kisebb vagyok, mint a szentek, akik ma is ott vannak az egyházban, a csendes imádkozók, a misztikus elragadtatásban élők, azok, akik hívő szívvel pusztulnak el Krisztus és az egyház ellenségeinek a börtönében, akik önzetlenül szeretnek, amilyen valamikor a kalkuttai Teréz anya is volt, a köznapok, a kötelesség és a lemondás ismeretlen és kitüntetés nélküli hősei. Senki sem tagadhatja, hogy egy III. Ince eltölpül Assisi Szent Ferenc mellett. Egy kis pápa is lehet gondviselészerű.

Bevallom Neked, hogy mégis felelősséget érzek az ökumené kérdésében való tényleges előrejutásért, és félek Isten ítélőszékétől, ha ebben a dologban nem megyek el a számomra egyáltalán lehetséges végső határig. A mögöttünk levő század folyamán minden oldalról azt bizonygatták, hogy az egyházak az ökumenikus feladatokban nem csinálhatják tovább azt, ami Kelet és Nyugat elszakadása és a reformáció óta történt. Elmondhatjuk, hogy az utolsó fél évszázadban, és különösen is a II. Vatikáni zsinat óta rettenetesen sok minden történt az ökumené kérdésében, és igazán nem szeretném elvitatni senkinek az érdemeit. Azonban azt is elmondhatjuk: valójában nem jutottunk előbbre.

Nem lehetne a reformáció egyházait kifejezetten és ünnepélyesen biztosítani arról, hogy ezek az egyházak történelmükből kifolyólag legalább annyi önállóságot és sajátos profilt tarthatnak majd meg az egyházban, mint amennyit Róma a keleti részegyházaknak ad? Előbbre kell jutnunk az ökumenikus kérdésekben. Ha elismerem minden ember jóakarátát, tisztességes szándékát, s hogy nyitott a Szentlélek előtt, akkor egyszerűen nem lehet az a véleményem, hogy „egyelőre” „sajnos” nem lehet tenni semmit.

Intelligens szakemberek az ünnepélyes méltóságok helyett.

Azonban abban a korban, amelybe mind egyértelműbben kerülünk, az egyházi futurologia és az egyház jövőjének a programozása terén is sokkal többet lehet és kell tenni annál, mint ami eddig volt szokásban. Nem fogok összehívni ökumenikus zsinatot, s még az is nyitott kérdés előttem, hogy a római püspöki szinódusok a megfelelő „platform”-e ahhoz, ami előttem lebeg. Inkább összehívnék egy intelligens teológusokból, szociológusokból, futurologusokból és történészekből álló grémiumot: nekik kellene bátran és egy kis alkotó fantáziával megpróbálni megfogalmazni, hogy hogyan menjenek tovább a dolgok az egyházban, már amennyire az ilyesmit egyáltalán meg lehet tervezni. Ki kellene dolgozni a világegyház számára valami lelkipásztori stratégiai tervfelét, mert a világegyháznak nincs ilyen átgondoltan megfogalmazott, globális stratégiája.

A liturgiának sem kell az egész világon örök időkre csupán Róma anyanyelvre átültetett liturgiájának lennie. Az egyház változatlan hierarchikus struktúrája megbékélt-e már fenntartás nélkül a ma létező társadalmi struktúrákkal? Vagy legalább törekszik erre a megbékélésre? Mert mindez teljes joggal jelen lesz a jövő egyházában. A keresztény tanítás nyilván ugyanaz a régi marad: Isten, mint ilyen odaadja magát kegyelemben és örök életben; ez és semmi más a célja minden evolúciónak, s ezt végérvényesen és visszafordíthatatlanul elnyertük ígéretként a fölfeszített és föltámadt Jézusban. Azonban éppen ezt a tanítást annyira másként is el lehet mondani, egészen más szempontokból és új összefüggésekben is lehet látni, mint ahogy mi tanultuk évtizedekkel ezelőtt a Gregoriánán. De ez a régi növekedni is képes a maga valóságában, és nem csupán a modus dicendi-ben. Egyébként mit jelentene az, hogy a Lélek fokozatosan elvezet bennünket minden igazságra? Ezt a „haladást” nem képes a pápa kigondolni; a Hittani Kongregáció sem fogja tudni elérni. De innét Rómából lehet bátorítást adni, meg lehet engedni, hogy bátor kísérletek kapjanak lehetőséget, még olyankor is, ha azok nem is jelentik mindig a bölcsesség meg az ortodoxia csúcsát. Ma is világosan lehet látni (a mai teológia minden pluralizmusa ellenére, amit ma már lehetetlen megszüntetni), hogy hol okoz kárt a kereszténység igazi lényegének egy ostoba vagy hangoskodó teológus, s akkor egyértelműen és bátran „megálljt” kell neki parancsolni. Mert a teológusok sem jelentik az egyház legfelső fórumát.

Három tény ne tévesszünk szem elől.

Jó és hűséges Peppino, mondok Neked valamit. Remélem, hogy pápaságom alatt (természetesen sok más mellett) hármat nem felejték el.

Először, hogy az embereknek kétféle millió évig kellett keresniük az örök Istent, s képesek voltak megtalálni őt. Ez magától értetődik, hiszen a pápaság csak a Jézus Krisztus utáni, a „végső időkben” képzelhető el. Azonban ezt az annyira magától értetődő dolgot nagyon meg kell

fontolnia a pápának. Mert Isten megtalálásának a régi lehetőségeit — pontosan véve — nem szüntette meg a pápaság, hanem magasra emelte és radikalizálta. A teológusoknak mélyebben el kellene gondolkozniuk azon, hogy a kőkorszak fejedelmé, aki megfúrta megölt ellenfelének a fejét, hogyan kerülhetett kapcsolatba Istennel, az örök élettel, s mindezt Jézus Krisztusban, és nem nélküle. Ne könnyítsék meg a dolgukat a teológusok azzal, hogy rámutatnak a II. Vatikáni zsinatra, amely ebben a kérdésben „egyedül Isten előtt ismert utakról” beszél. Végül is én magam is csak ezeken az egyedül Isten előtt ismert utakon üdvözülök, s mégis elgondolkozhatom rajtuk, sőt el is kell gondolkoznom. A mai embert csak akkor lehet meggyőzni arról, hogy az üdvösség egyetlen lehetősége Jézus Krisztusban adatott meg, ha valamiképpen megértik azt is, hogy hogyan lehetett adva ez a lehetőség a Krisztus előtt élő emberek számára.

Másodszor, soha nem szeretném elfeledni, hogy ma is számtalan olyan ember van, akinek a számára — mégpedig sokszor lelkiismeretben életre-halálra kötelező módon — ez a pápaság nem létezik: ott van a milliárd kínai, az olyan társadalmakban élő emberek, amelyekben az ateizmus államvallás, a muszlimok néhány száz milliója, azoknak a keresztényeknek a milliói, akik meg vannak keresztelve, Uruknek és Üdvözítőjüknek vallják Jézus Krisztust, azonban nem akarnak tudni a pápáról; azok az emberek, akiket „pogányoknak” szoktunk nevezni, az a sok katolikus, akinek, ha nem is kifejezetten, de gyakorlatilag semmilyen pozitív kapcsolata sincs a pápasággal. Azonban ebben az üdvtörténeti végső időben, amelyben van pápaság, jogom és kötelességem remélni, sőt magatartásommal elővételezni, hogy ezek az emberek ennek ellenére megtalálják Jézus Krisztus Istent, akiben minden él és mozog, s eléri őt, mint örök céljukat. Ha ez így van, akkor a pápaság minden objektív adott kötelező volta mellett is, az igazságok hierarchiájában mégsem a legmagasabb és a legalapvetőbb.

Ez olyan valóságot és igazságot jelent, amit levezetés útján csak az képes elérni, aki már megtalálta Istent és Jézus Krisztust. S így az is lehetséges, hogy nagyon sok ember, aki megtalálja Istent, és ezen túlmenően Jézus Krisztust is, saját hibáján kívül nem képes ezt a levezetést elvégezni, sőt esetleg meggyőződéssel vallja, hogy a pápaság egyáltalán nem vezethető le egy általa, a hit útján elért igazságból. Milyen szerényen, milyen óvatosan és szelíden kell tehát a pápának ez elé a világ elé kiállnia, amely világ vagy nem ismeri a pápaságot, vagy legfőljebb történelmi véletlent jelent számára.

Egy *harmadik* dolognak is meghatározónak kell lennie, amikor pápaként lépek a világ elé. A pápának tanúságot kell tennie az üdvösség minden emberre vonatkozó végső igazságáról. Miközben azonban ily módon hirdeti az Evangéliumot, nem keltheti azt a benyomást, mintha azt gondolná, hogy tanítása által megoldódik vagy megoldhatóvá válik minden probléma, ami az embereket a magán- és a közéletben foglalkoztatja. Egyetlen férfinak sem mondhatom meg, hogy melyik konkrét nőt vegye

feleségül, bár ez a férfi számára mind ezen a világon, mind pedig az örökkévalóság szempontjából jelentős kérdés. Mind a ketten láttuk tanulmányaink folyamán a hatvanas években, hogy az egyház szociális tanítása nagyon is reális és főbenjáró kérdésre egyáltalán nem képes egyértelműen felelni, s át kell engednie ezeket a profán értelemnek és a történelem próbájának. A szellemtudományokban, a természettudományokban, a társadalomtudományokban ezer és ezer olyan kérdés van, amelyre az egyház nem tud feleletet adni. Semmiképpen sem kétkedem abban, hogy az Istenről és a Jézus Krisztusban való örök életről szóló keresztény tanítás, ha valóban komolyan hirdetik és eleven hittel fogadják, nagy, kreatív jelentőséggel bír a földi életre nézve is mind az egyes ember, mind pedig a társadalom számára mindazon feladatban, amit végső soron nekik maguknak kell megoldaniuk. De ez mit sem változtat azon, hogy a pápának is az örökkévalóságról szóló tanításával, amikor radikálisan konkrét dologról van szó, rá kell bízni a világot Istenre, az ő kikutathatatlan kegyelmére és az ember történelmi szabadságára: hogy a pápának nincsenek receptjei, amelyeket a lehető legpontosabban meg kellene valósítani, hogy béke és boldogság uralkodjon a földön ...

Amikor fölkinálok az embereknek az Evangéliumnak a konkrét élet számára is alapvető jelentőségű igazságát, ugyanakkor valódi dialógusban tőlük fogom megkérdezni mindig, hogy ez az igazság konkrétan hogyan ültethető át életük valóságába, amit én nem láthatok előre és világosan.

A keresztény tanítás és a profán tudás kiegészítik egymást.

Amennyire nincs alávetve a kereszténység igazsága az ember és a tudománya profán bírói ítéletének, olyan mértékben szükséges — hogy ezt a keresztény igazságot valóban a magáévá tehesse — az állandó, soha le nem zárható dialógus a keresztény tanítás hordozói és az ember profán önértelmezésének a képviselői között. Isten nem akarta azt, hogy ez a kétféle tudás adekvát módon, perszonalunióban létezzen egyetlen egy emberben, még a pápában sem. Ezért mégha magától értetődően igénybe veszi az egyháztól és Krisztustól kapott tanítói tekintélyét, s úgy kell beszélnie, mint akinek hatalma van, s nem úgy, mint az írástudók, a pápának mégis mindig nyílt dialógusban is kell végeznie ezt a tanítást. Én mindenesetre megpróbálok úgy beszélni (és hallgatni), hogy beszédem és hallgatásom szerényen mindig azok megszámlálhatatlan tömegére is irányuljon, akik a pápaságot még nem tudják hitük valóságának elfogadni, s hogy azzal a tudattal beszéljek és hallgassak, hogy az igazi tanítás csak a dialógusokban éri el teljességét. Amire most megpróbáltam rámutatni, véleményem szerint abban található az igazi oka annak is, hogy miért kell a pápai tanítói teljhatalomnak lemondania minden triumfalizmusról. Peppino, ezekkel a fenntartásokkal — amelyek azonban a pápaság tulajdonképpeni lényegéhez tartoznak — hiszem és fogadom el a pápaságot feladatommak, ahogy azt szent katolikus hitünk tanítja.

Mi tehát az igazi lényege tulajdonképpen a pápaságnak, hogyan valósul meg az ígében és a szentségben az egész egyház számára? A végső időkben élünk, mégha ez az idő beláthatatlanul hosszú ideig tarthat is. (Ki tudja, tényleg sokáig tart-e még, hiszen az ember már megkaparintotta magának a kollektív öngyilkosság lehetőségét.) Mindenesetre a „végső idők már itt vannak, s a világ megújulásának az alapja visszavonhatatlanul meg van vetve” (a II. Vatikáni zsinat szava ez, amelyről azonban túlságosan is keveset töprengtek a teológusok). A világtörténelem igazi és boldog kimenetele, amely az abszolút Istennek a teremtménnyel való közlésében áll, visszavonhatatlan: visszavonhatatlanul leszögezte ezt a megfeszített és föltámadott Jézus: ezért van a pápaság, erről kell végső soron és végérvényesen tanúskodnia, ebből vezeti le teljhatalmát és feladatát. És mert ez a tanítás többé nem nemulhat el a világban, és mert felülmúlhatatlan tanítás, ez a „végső időkben” hangzó tanítás egyben az az ígélet is, hogy ezen végső időkben a pokol kapui nem vesznek erőt a pápaságon, amíg az Úr el nem jön, aki a pápaságnak ivét fog vetni. A tanítás és a tanító megmarad.

Nos, Peppino, most hirtelen fölteszem magamnak a kérdést — sokkal intenzívebben, mint eddig —, hogy ezeknek az éppen csak érintett magától értetődő dolgoknak milyen következményei vannak, ha kifejezetten a pápaságról és a pápa egyetemes jurisdikciós primátusáról szóló tanra alkalmazzuk őket. Ez a jurisdikciós primátus létezik, erről meg vagyok győződve. De mit jelent egész pontosan? Az egyházi tan PLENA POTESTAS-ról beszél. De mit jelent ez és mit nem jelent? Azt hiszem, hogy nem volt olyan pápa, aki ne tudta volna a gyakorlatban is, hogy hatalmának határai vannak. De hiszen ez magától értetődik. A pápa nem kreálhat egy nyolcadik szentséget, nem veheti be az Ignatius-leveleket a kánonba, s nem dobhat ki egy levelet a kánonból, mert az valakinek gyanúsnak látszik. Nem parancsolhatom meg Neked, Peppino, hogy menj el karthauzinak, nem írhatom elő a rendnek, hogy vegyen föl egy olyan öregfiút, mint amilyen Te vagy. A pápa teljhatalma kétségtelenül korlátozott. Ezek természetesen olyan magától értetődő dolgok, amiket márcsak azért is respektáltak — úgy nagyjából — az egyház története folyamán, mert az ellenkezője egyszerűen kivihetetlen volt. Azonban ez nem zárja ki azt, hogy konkrét esetekben egy pápa, ha jóhiszeműen is, de átlépi teljhatalma határait...

Én nem akarok ilyen határsértést elkövetni. Amennyire lehetséges, világosan akarom látni, hogy hol vannak azok a határok, amelyeket nem szabad átlépni. S ezért szeretném, ha a dogmatikusok és az egyházjogászok az eddiginél mélyebben elgondolkodnának ezen. Nem csapok rögtön a szájukra, ha hangosan gondolkodnak, s esetleg határsértést követnek el a maguk részéről.

Ebben a kérdésben más gondom is van, ha el is mondhatom (hála Istennek), hogy pápaságom alatt, amely nagyon rövid lesz, nem lesz sokkal aktuálisabb, mint most. Azok a fogalmak, amelyekkel leírják a pápa felada-

tát az egyház kormányzásában, a mi kultúránk és történelmünk területéről valók. Éppen ezért gyanús, hogy ezek a fogalmak észrevehetetlenül össze vannak kötve bizonyos amalgámokkal, amelyek egyáltalán nem tartoznak hozzá magához a kinyilatkoztatáshoz, azonban nem tudjuk reflexíve kiválasztani őket. Hogy az ilyesminek aztán gyakorlati következményei is vannak, az természetes. Mi történik azonban akkor, ha ezt a tant (az általa törvényesített gyakorlattal együtt) más kultúrkörökbe kell átvinni, „inkulturálni”? Olyanokba, amelyek egyrészt magától értetődően és ugyanazon jogon vannak jelen a világegyházban, másrészt azonban egészen másképp gondolkoznak, éreznek és élnek, mint mi itt, a mi Nyugatunkon, amely már rég megszűnt a világon uralkodni, bár az egyház nem szívesen és egykönnyen adja fel ezt az uralmat, amellyel a XIX. és XX. században még rendelkezett? Néha foglalkoztat ez a kérdés, bár pápaságom alatt nem fog megoldódni.

De kínoznak még más kérdések is, amelyek elől nem térhetek ki pápaságom idején. Amit épp az előbb írtam le, nyilván a legmagasabb fokú óvatosságra és diszkrecióra kötelez, ha élni akarok a tekintélyemmel a tanításban és a kormányzásban. Kell, hogy legyen bennem bátorság a cselelésre, mégha ez azzal a kockázattal jár is, hogy elindítok egy olyan fejlődést, amelynek a végső eredményét még egyáltalán nem látni, — vagy bizonyos körülmények között lefékezek egy olyan fejlődést, amely a jövőben mégis érvényre fog jutni. Ez a történelem terhéhez tartozik, amit egyetlen papa sem tud lerázni. Csofalkozol hát, ha azt mondom neked, hogy már most fölteszem magamnak a kérdést: a halálomig pápa maradjak-e, vagy sem? Leköszönhetek, ha ezt hasznosabbnak ítélem az egyház számára, s én ezt keresem. De nem történhetik meg az, hogy eljutok egy olyan életkorba, amelyikben már nem leszek képes egy ilyen tárgyilagosan józan felismerésre, s mégsem tehet le senki? Rettenetes gondolat! Vagy vigasztaló végső soron? Mert hiszen világosan megmutatja, hogy Isten kegyelmes gondviselése nem mindent egy bölcs és hatalmas pápa tettei által visz végbe az egyházban. Kivárom.

De most már be kell fejeznem. Elfogyott a papír meg az idő. Ugorj be egyszer, ha erre jársz... PATET PORTA ET COR MAGIS.

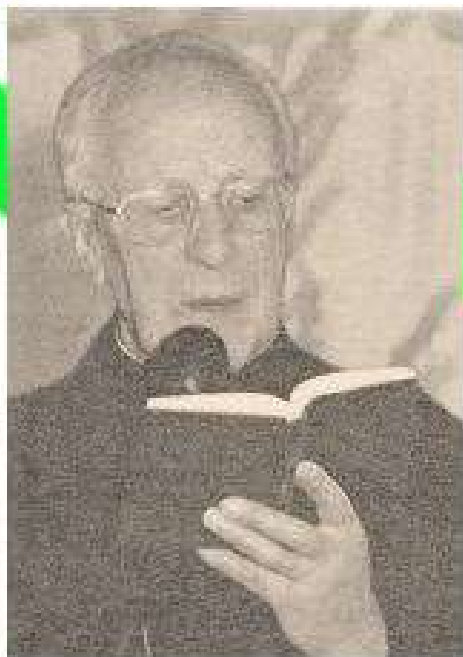
Ölel a te öreg Leód, akit most VII. Pálnak hívnak.

PS. Öreg barátnőnk, Rosa, az elmúlt napokban halt meg. Mind a ketten szegényebbek lettünk.

AXIÓMA

a szeretésen
kívül minden emberi:
tett: roméptés

(Fodor Ákos)

*Fialász Endre -
Bandi bácsi -
100. születésnapja
alkalmából Pécelen
szentmisével
egybekötött*

megemlékezést tartunk

**2015. október 17-én,
szombaton 3 órakor**

Mindenki megjelenésére számítunk, aki ismerte és szerette Bandi bácsit, hogy közösen emlékezzünk, és hálaadó szentmisével köszönjük meg máig ható tevékenységét, példamutató életét és áldozatos munkáját, amellyel sokunkat vezetett az Isten Országába vezető úton.

TOTYA ELMENT...

Szeptember 16-án Szegheő József –Totya - piarista szerzetes, többek közt a Koinónia szerkesztője, visszaadta lelkét a Teremtőnek.

*Az Istennek szentelt ember (nő vagy férfi) az igazi otthonról akar tanúskodni. Ahol majd közösen vesszük körül az Úr lakomás-asztalát: örvendezve a hazatalálásnak és együttlétnek. Amikor a külső adottságok és körülmények ellenére rászántam magam a szerzeteséletre – mint a Bolond Kútásó – égbe vezető utat találtam és akartam mutatni az embereknek.
(Szegheő József)*

Szegheő József Nyíregyházán született 1949. május 4-én, majd a család Budapestre költözött. A Szegheő család Debrecenből származott, de szüleinek a kommunista diktatúra miatt el kellett hagyniuk a várost. Édesapja (szintén József) eredetileg tanárnak készült, de végül a politikai körülmények miatt fényképész lett, felesége Szipál Margit hatására, aki híres debreceni fényképészcsaládból származott. Bár Budapesten, az Apáczai utcában laktak, ő maga a gimnáziumot mégis bennlakóként, a kecskeméti piaristáknál végezte, ahol 1967-ben érettségizett.

Érettségi után jelentkezett a piarista rendbe, ahol 1967. augusztus 21-én megkezdte a noviciátust, de november 28-án behívták katonának. Sorszolgálatosként eltöltött két év után újból el kellett végeznie a noviciátust, majd 1970-től a Kalazantinum növendéke lett. 1971 és 1976 között matematika-fizika szakos tanári diplomát szerzett. 1975. szeptember 21-én tett örökfogadalmat, majd 1976. május 1-én pappá szentelték. Ezután tizenhét éven át a kecskeméti Piarista Gimnázium tanára és diákokthoni nevelőtanára volt. „Nem nagyon jártam sem pasztorálni, sem barátkozni.” – emlékezett később – „Ebből kifolyólag aztán nagyon »benne voltam« az iskolában, tehát mindig volt osztályom, s mivel ott laktam a kollégium közepében, jobbról-balról diákok vettek körül. Igazából nem könnyű, de nagyon szép időszak volt.”

Emellett szüleinek debreceni származása révén szoros kapcsolatba került Bulányi Györggyel és az általa vezetett bázisközösségekkel, a hatvanas évek második felétől kibontakozó Bokor mozgalommal is. 1993-ban Jelenits István tartományfőnök Szegedre küldte, ahol a két évvel korábban alapított, de még csak ideiglenes körülmények között működő Dugonics András Piarista Gimnázium éppen saját útját kereste. Tizennyolc éven át, 1993 és 2011 között tanított Szegeden, 1999 és 2011 között pedig a szerzetesi közösség elöljárója (házfőnöke) volt. A Bokor mozgalomban szerzett tapasztalatainak nagy szerepe volt abban, hogy a civil tanároknak és a szerzeteseknek sikerült olyan közösséget létrehozniuk, amely sikeresen tudta működtetni az új szegedi iskolát.

Apró füzeteket nyomtattatott ki - irodalmi és teológiai munkák mellett - , a piarista rend életével, történetével, lelki örökségével foglalkozó műveket, amelyeket a diákok és a tanárok kezébe jó szívvvel adott. Neki volt köszönhető a szegedi gimnázium honlapjának (szepi.hu) tartalmas irodalmi és piarista vonatkozású része is. Megszállottan gyűjtötte a különböző műfajú filmeket és zenéket, változó formátumokban (VHS-kazetta, CD, DVD, MP3, stb.). Ezek később a szegedi piarista könyvtár gyűjteményébe kerültek.

2011-től betegsége miatt az új budapesti piarista rendházba költözött, itt töltötte élete utolsó négy évét. Továbbra is szenvedélyesen folytatta a könyvek, cikkek és filmek gyűjtését, és tevékenyen részt vett a Bokor közösség életében; vasárnap esténként ő mondott misét a piarista kápolnában számukra. Betegsége azonban egyre jobban elhatalmasodott rajta. 2015. szeptember 11-én váratlanul rosszul lett, kórházba szállították, ahol állapota rohamosan romlott. Szeptember 16-án délelőtt, békében elhunyt.

ZSOMBOK GYÖRGY

TOTYA BÚCSÚZTATÓJA...

Nem, ne legyen búcsúztató.

De hiszen meghalt!

S ez nagyon fáj, noha sejtettük, vagy inkább tudtuk? Ahogy ő is tudta ezt. És félt, mint minden ember, mint ahogy az értünk emberré lett Isten is rettegett a haláltól.

Mert: meghalt. Nem pedig: *'Eltávozott..'*, vagy: *'Atment a túlsó partra'*, s végképp nem: *'Elpihent, vagy elköltözött...'* és így tovább, van belőle számtalan. Nem! Ezek az eufémizmusok a haláltól való félelmünket fejezik ki.

Míntha nevének nevezve megjelenne nekünk is: nem akarjuk megszólítani, fölcsófolni, félünk, hogy megjelenne?

Ahogy mestere is, az emberré vált Isten, úgy Totya is küzdött ezzel a félelemmel. S olyannyira sikerrel járt, hogy nem is vettük komolyan ezt a küzdelmet. Ha megkérdeztük - Hogy vagy? Rendszerben vagy? – mert például a bőre csúnyán kipattogzott - talán egy árnyalatnyi bizonytalanság lehetett a válaszában? Észleltétek?

Meghalt, s már másnap éreztük hiányát. Másnap? Már akkor, amikor kórházba vitték! Elvállalt mise, beszéd, Bokortévé, írások, a találkozónk.. .. Totya, rád mindennap szükség volt – és lenne is. Mint a mindennapi kenyér és a ráállókennivaló – Tőled halottuk Bálint Lea sóhajtását:

*„Jó akarok lenni,
hogy kenyérre lehessen kenni,
s az emberek kenyeret,
ne magában egyenek.”*

'Istenke, vedd térdedre édesanyámat!' – kérted nemrég édesanyádért tartott miséden: és Tőled megszokottan - természetesen ez is egy idézet volt – Csukás Istvántól.

'Istenünk és kedves Istenszülő Anyánk, vegyétek közre és öleljétek szorosán magatokhoz a mi Totyánkat!' – kérhetjük most együtt, parafrázisban.

Mi volt az a rettentő fontos Tebenned, ami egyedivé

tett?

Emlékeztek, hogyan is kezdődött egy-egy Totya-prédikáció?

'Két gondolat.. ...' vagy *'Három gondolat.. ...'* – azaz ezt találtam, ez szép, tartalmas - ezeken gondolkozunk el – ránk bíztad. Szabadnak hagytál meg.

Közvetítő voltál, olyan ember, aki a nyelveken szólót segít megmagyarázni: filmek, versek, írások, események, ének, zenék.. .. Olyan ember voltál, aki segített a nyelveken szólóknak és hallgatóiknak a megértésben és megértésben. (1Kor14,27: azaz legyen jelen, aki megmagyarázza a nyelveken szólókat!) Jaj, ez

többnyire hálátlan feladat, mert a tolmáchoz, a műfordítóhoz, a színpadi sűgőhöz hasonlóan: mellékes szerep! Őket csak akkor vesszük igazán észre, ha eltűnnek! Totya-féle dörmögés: *'Alázat szükségeltetik ide.. ..'* – megküzdöttél-küszködtél érte. Nem volt könnyű dolgod. Egyszer ugyanis elbökentetted, hogy tudatosan cselekszel - a papjainkat észrevétlenül becserkésző *'fogadott hiúság'* ellenében.

Kecskeméti lelkigyakorlatunkon elmékedtél is erről a témáról – akkor kaptam tőled a ma is meglévő issenheim-i oltárkép-fénymásolatot, ismerős mozdulatokkal osztogattad – Keresztelő Szt. János azon olvasható mondatáról: *'illum oportet crescere, me autem minui'*, azaz neki növekednie és nekem alászállnom kell. Alászálltál – és köszönjük, hogy őszintén tudtál örülni minden elismerésnek.

Nyomás alatt éltél, Fodor Ákos Satu-jában:

Az élet végessége – Az elvégzendők végtelensége által kifejezett, napjaidat megszorító kettősségben. Mert menni akartál, ahogyan mindig, még az utolsó napokban is: bevállalt mise – várják, számítanak rá! - majd a szeptember 13-i csoport-találkozóra *'viszek egy-két lemásolt verset, bemutatok egy könyvet, ajánlok egy filmet.. ..'* - s utána bevonulok sortatarozásra – írtad.

A 2015. szeptember 04-i drótlevelel:

Kedves Régiós Testvérek! Nekem – ha addig eldobjom botjaimat – szombaton a IV. régióba ígéreztem el misézni. Vasárnap este 6-kor a Piárban van szentmise. Akár itt helyben is szervezhetnék a Régiós találkozózt... (A csípőmben történt valami és ezért nehezen járok...) Remélem szét-megy a levél!

Nagy szeretettel: Totya

(Na, nem tudtuk komolyra venni a bajodat.. átmeneti állapot lehet csak – hiszen Te reménykedsz!)

Szegheő József SP

Bp. - Piarista köz 1.

vonalas: 486 4447

mobil: +36/30 688 7877

A levél természetesen a végén található Totya-táppal teljes:

Én én vagyok magamnak

s néked én te vagyok,

s te én vagy magadnak,

két külön hatalom.

S ketten mi vagyunk.

De csak ha vállalom.

Radnóti Miklós: Kis nyelvtan

Kiáltás volt ez? Jelzés? Nem lehet olyan nagy a baja (még?) - hitetlenkedtünk, mert két nap múlva érkezik a szokásos küldeményed (most már tudjuk, hogy az utolsó):

'Közelebb az Élethez - fiatal felnőtteknek használható evangélikus hittankönyv tanári segédkönyve (házi feladatként ezt beszéltük meg a Teri-csoportban most öszre) és az első fejezethez ajánlott két film: Stalker és A tejút....

És külön kérésre a Solymász Tamás... <http://osztott.com/SZBP/>

Remélem, az új tanévben is néztek filmet!

Totya'

S a végén ismét az előbbi vers, Radnóti Kis nyelvtana.. .. Nem szokta ismételni a szösszeneteket, oly sok volt neki, hogy tudatosan válogatott: gyanakodhattunk volna?

Nomen est omen: József voltál.

'Abban látom Szent József nagyságának titkát – amely teljes összhangban van alázatával –, hogy föl tudta áldozni életét a Megtestesülés misztériumáért, és az üdvözítő küldetés szolgálatáért. Úgy használta törvényes tekintélyét – amely a szent családban megillette őt –, hogy teljesen odaajándékozta önmagát, életét, munkáját. Emberségéből fakadó hivatását, a szűkebb család iránti szeretetet úgy tudta átalakítani, hogy önmagát, szívét és minden képességét emberfeletti ajándékká tette. És közben szeretettel szolgált a házában növekvő Messiást, akit az ő fiának és Dávid fiának neveztek, de aki valójában Mária fia

és Isten fia volt.

Ha van valaki, akire ráillik az evangéliumi kifejezés, hogy „szeretetből szolgál”, akkor Szent Józsefre bizonyosan ráillik, aki – nekem úgy tűnik – szeretetbe öltözött. Olyan ez, mint egy jellemvonás, amely meghatározza őt, mint ragyogás, amely megdicsőíti őt. Szolgálni Krisztust – ez volt az ő élete. Szolgálni Őt mély alázatban, a legteljesebb odaadottságban, szolgálni Őt szeretettel és szeretetből. '

(VI. Pál pp: Szolgálat szeretetből)

Azt mondtad, hogy sokat kaptál a Bokortól, Gyurka bácsitól, tőlünk. Egy egységet láttál meg életed ezen területein: 'a piaristák és a Bokor tulajdonképpen ugyanazt akarják – valahogyan kompaktabb közösséget kell létrehoznunk' – mondtad még 2011-ben, Szegeden. Erre törekedtél, köszönjük Neked – továbbítsd fölfelé, ahogy szoktad! (Mert: '...megint Ákos....' – halljátok, ahogyan mondta? 'Templomtorony – Égbe vert szeg' – mutatja az irányt.)

Búcsúzik Tőled a Bokor, a 7. régió nevében – Tőled, a mozdítóerőtől, a békességteremtőtől, a prózai-képi-ritmikus-zenei nyelvek és nem utolsósorban a jézusi üzenet szerény, ám bőkezű tolmácsától.

Igen, Veled együtt teljesebbek voltunk – ahogyan gondolom, piarista testvéreinknek is élő seb a hiányod. Ha be is gyógyul majd valamikor, a heg megmarad és érzékeny lesz, amíg élünk.

A haláltól félünk továbbra is. 'A szeretet azonban nagyobb, mint a halál, hiszen az maga az Isten. Aki ezt hiszi, annak számára a halál nem pont, hanem kétőspont....' – írta Gyökössy Endre.

Hálát adunk a Magasságbelinek, hogy velünk lehetél – s reméljük a színről-színre viszontlátást: segítsen ebben mindannyiunkat! Téged magához ölelve, bennünket odareméelve-várva. Amen.

2015. október 01.

*Fölkereslek, hogy
ne kelljen rádöbbened:
magamrahagyta!*

*Mire megtanulsz
énekelni, dalod már
rég nem arról szól*

*Egyik sem vagyok.
sem üllő, se kalapács:
-talán: a csengés.*

(Fodor Ákos)